

Integrált Szennyezés-megelőzés és Csökkentés (IPPC)

**Referencia dokumentum az elérhető legjobb technikákról –
tömörítvény a hazai sajátosságok figyelembe vételével**

A vas- és acélgyártás

TARTALOMJEGYZÉK

1	ÁLTALÁNOS INFORMÁCIÓ	4
1.1	ÖSSZES ACÉLTERMELÉS EURÓPÁBAN ÉS A VILÁGON	4
1.2	AZ ACÉLTERMELÉS FÖLDRAJZI ELOSZLÁSA AZ EU-BAN	5
1.3	BERUHÁZÁSOK ÉS FOGLALKOZTATOTTSÁG AZ EU VAS-ÉS ACÉLIPARÁBAN	9
1.4	A GAZDASÁGI HELYZET	9
1.5	A VAS-ÉS ACÉLIPAR KÖRNYEZETRELEVANCIÁJA	10
1.5.1	<i>Szilárd hulladékok/maradékok</i>	12
2	NYERSANYAGOK TÁROLÁSA ÉS KEZELÉSE	14
3	AZ ACÉLGYÁRTÁS ÁTTEKINTÉSE	15
3.1	A KÜLÖNBÖZŐ ACÉLGYÁRTÓ ELJÁRÁSOK	15
3.2	AZ INTEGRÁLT ACÉLMŰVEK	15
3.2.1	<i>A folyamat áttekintése</i>	15
3.2.2	<i>A különböző termelő folyamat/egység egymástól függése az energiára, a melléktermékekre/maradékokra, a levegőre és a vízre tekintettel</i>	16
4	ZSUGORÍTÓMŰVEK	21
4.1	ALKALMAZOTT ELJÁRÁSOK ÉS TECHNOLÓGIÁK	21
4.2	JELENLEGI FELHASZNÁLÁSI ÉS EMISSZIÓS SZINTEK	21
4.3	A BAT MEGHATÁROZÁSÁNÁL FIGYELEMBEVEENDŐ SZEMPONTOK.	25
4.4	KÖVETKEZTETÉSEK	33
4.5	A HAZAI HELYZET	35
4.6	KIALAKULÓ TECHNIKÁK ÉS JÖVŐBENI FEJLESZTÉSEK	36
5	PELLETEZŐ ÜZEMEK	38
6	KOKSZOLÓMŰVEK	40
6.1	ALKALMAZOTT ELJÁRÁSOK ÉS TECHNIKÁK	40
6.2	JELENLEGI FELHASZNÁLÁSI ÉS EMISSZIÓS SZINTEK	44
6.3	A BAT MEGHATÁROZÁSOKOR FIGYELEMBE VEENDŐ TECHNIKÁK	47
6.4	KÖVETKEZTETÉSEK	49
6.5	A HAZAI HELYZET	51
6.6	KIALAKULÓ TECHNIKÁK ÉS JÖVŐBENI FEJLESZTÉSEK	52
7	NAGYOLVASZTÓK	54
7.1	ALKALMAZOTT ELJÁRÁSOK	54
7.1.1	<i>Adagolás</i>	55

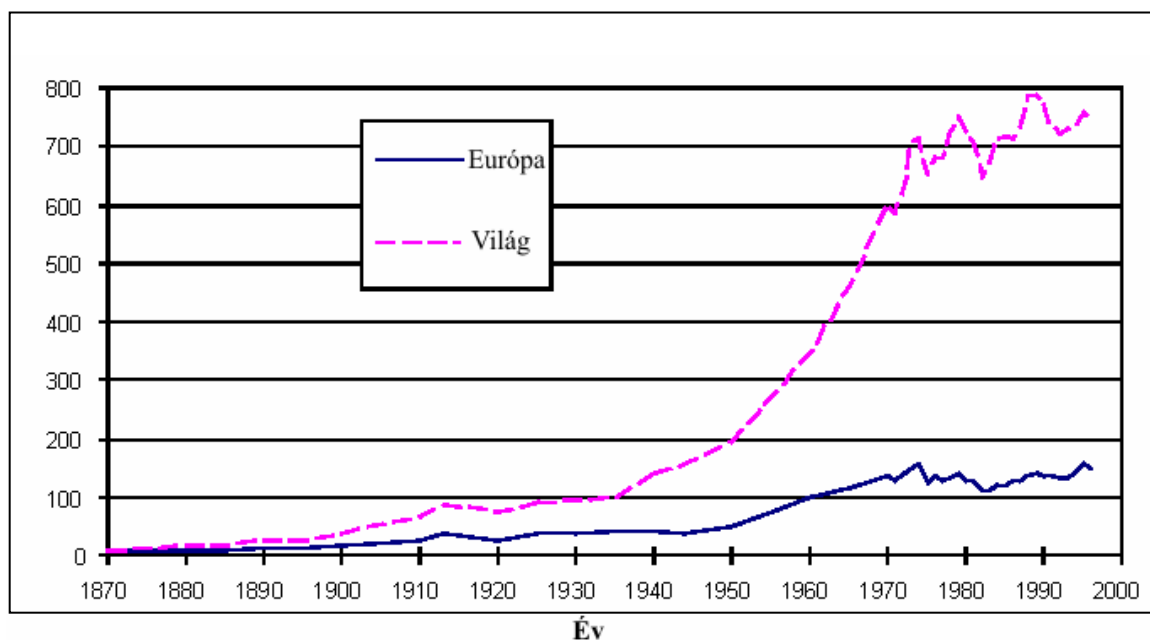
7.1.2	<i>Léghevítők</i>	55
7.1.3	<i>Nagyolvasztó</i>	56
7.2	JELLENLEGI EMISSZIÓS ÉS FELHASZNÁLÁSI SZINTEK	57
7.3	A BAT MEGHATÁROZÁSOKOR FIGYELEMBEVEENDŐ TECHNIKÁK	63
7.4	KÖVETKEZTETÉSEK	66
7.5	A HAZAI HELYZET	68
7.6	KIALAKULÓ TECHNIKÁK ÉS JÖVŐBENI FEJLESZTÉSEK	69
8	BÁZIKUS OXIGÉNES (KONVERTER-) ACÉLGYÁRTÁS ÉS ÖNTÉS	70
8.1	ALKALMAZOTT ELJÁRÁSOK ÉS TECHNIKÁK	70
8.2	JELLENLEGI EMISSZIÓS ÉS FELHASZNÁLÁSI SZINTEK	73
8.3	A BAT MEGHATÁROZÁSÁHOZ FIGYELEMBEVEENDŐ TECHNIKÁK	80
8.4	KÖVETKEZTETÉSEK	82
8.5	A HAZAI HELYZET	83
8.6	KIALAKULÓ TECHNIKÁK ÉS JÖVŐBENI FEJLESZTÉSEK	84
9	ELEKTROACÉLGYÁRTÁS ÉS ÖNTÉS	85
9.1	ALKALMAZOTT ELJÁRÁSOK ÉS TECHNIKÁK	85
9.2	JELLENLEGI FELHASZNÁLÁSI ÉS EMISSZIÓS SZINTEK	86
9.3	A BAT MEGHATÁROZÁSOKOR FIGYELEMBE VEENDŐ TECHNIKÁK	92
9.4	KÖVETKEZTETÉSEK	95
9.5	A HAZAI HELYZET	96
9.6	KIALAKULÓ TECHNIKÁK ÉS JÖVŐBENI FEJLESZTÉSEK	97
10	ÚJ/ALTERNATIV VASGYÁRTÓ TECHNIKÁK	98
10.1	DIREKT REDUKCIÓ	98
10.2	OLVADÉKREDUKCIÓ (SR)	98
10.3	A HAGYOMÁNYOS NAGYOLVASZTÓ-ÚT ÖSSZEHASONLÍTÁSA A DIREKT REDUKCIÓS ÉS AZ OLVADÉKREDUKCIÓS ÚTTAL	99
11	KÖVETKEZTETÉSEK ÉS AJÁNLÁSOK	101
12	GLOSSZÁRIUM	102
12.1	ÁLTALÁNOS RÖVIDÍTÉSEK EGYSÉGEK	102
12.2	EMISSZIÓKRA UTALÓ MÉRŐEGYSÉGEK:	102

1 ÁLTALÁNOS INFORMÁCIÓ

1.1 Összes acéltermelés Európában és a világon

A vas és acél évezredek óta fontos szerepet játszott az emberi civilizáció fejlődésében és talált felhasználásra a mezőgazdaságban, az építkezésben, az áramfejlesztésben és -elosztásban, a gépgyártásban, a háztartásban és az orvostudományban.

A vas és az acél - a szénrel és a gyapottal együtt - azon fontos anyagok, amelyeken az ipari forradalom alapult. A tizennyolcadik század elejétől kezdve drámai termelésnövelést tettek lehetővé a műszaki fejlesztések, például a viszonylag szűkösen rendelkezésre álló faszén helyettesítése koksszal stb. A huszadik század második felében exponenciálisan nőtt a világ acéltermelése és az 1995 esztendőben elérte a 757 millió tonnát, ahogyan azt az 1.1.ábra is mutatja.

ábra: Nyersacéltermelés Európában és a világon 1870 óta - [Stat.Stahl, 1997]

Az ábra azt is érzékelteti, hogy az európai részarány a világ összes acéltermelésében folyamatosan csökkent és a periódus végére 21 %-ra esett le. Az 1974-75 évi olajválság óta világszerte stagnál a termelés. Európa ebben különösen érintett volt.

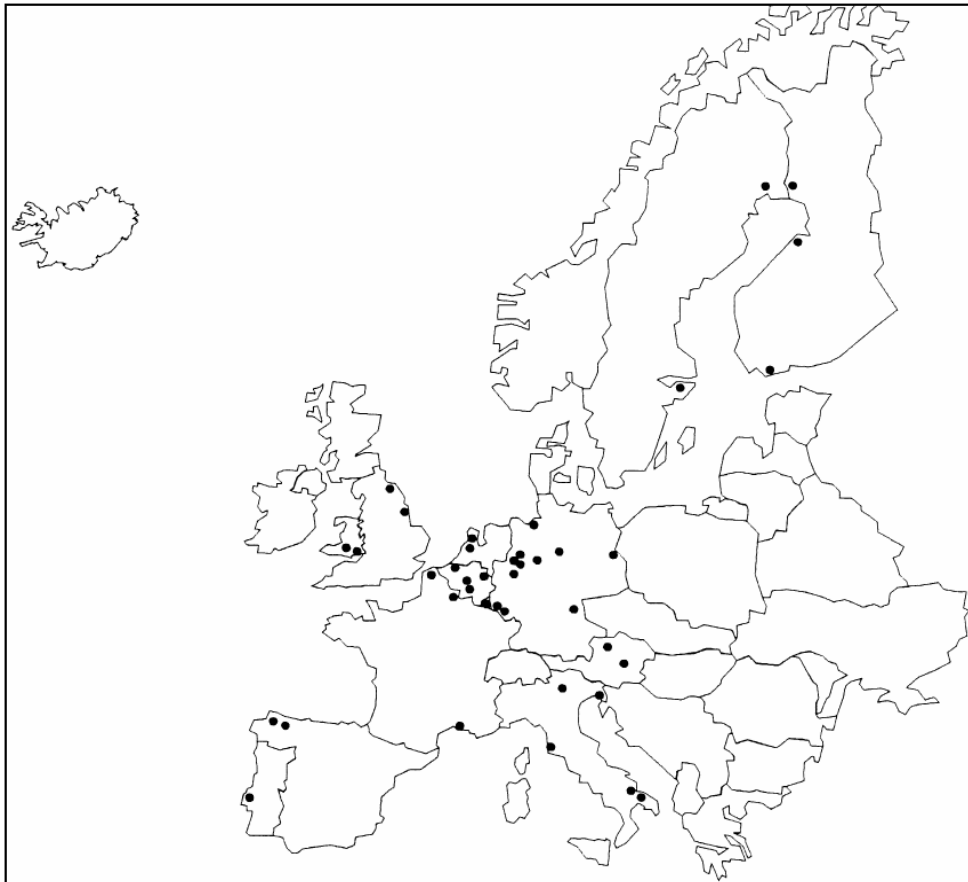
A nyersacéltermelés az EU-ban 1985 és 1994 között évente 1,2%-kal nőtt. A három új tagállam - Ausztria, Finnország és Svédország - belépésével 1995-ben 156 millió tonnára nőtt a nyersacéltermelés, szemben a kelet-európai 112 millió tonnával, Japán 102, az USA 94 és Kína 93 millió tonna termelésével. 1999-ben az EU nyersacéltermelése 155,3 millió tonna volt, a világ összes acéltermelésének 19,7%-a.

Az EU-ban a konverteracél-termelés a vizsgált időszakban gyakorlatilag azonos szinten maradt, míg az elektroacél-termelés fokozatosan nőtt és 1995-ben elérte a 34,4%-os részesedést. Mindazonáltal a nagyolvasztó-oxigén konverter-út az előrejelzés szerint (Luengen, 1995) legalább húsz évig uralkodó marad az acélgártásban.

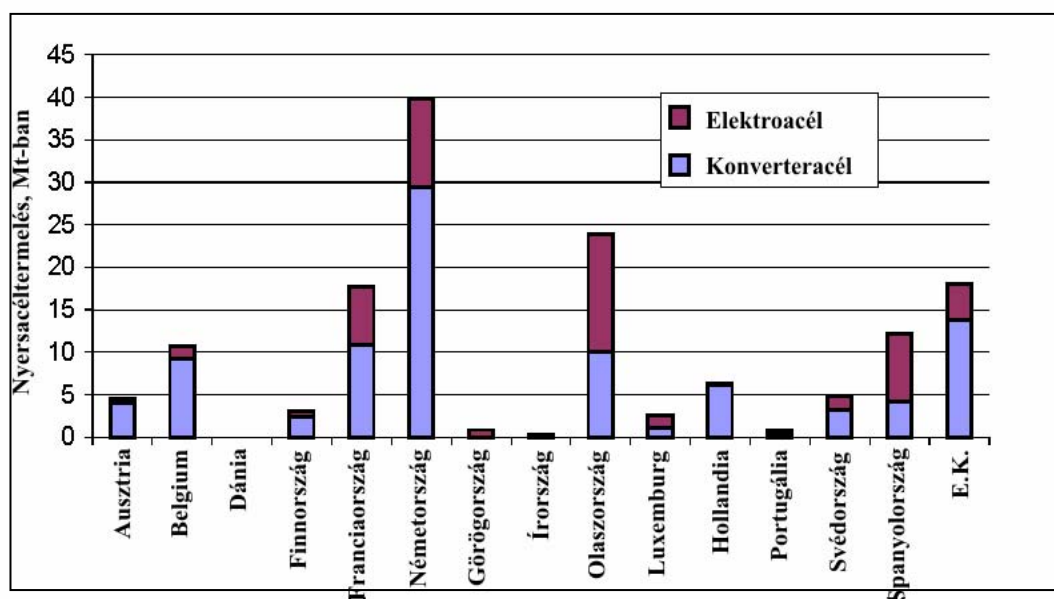
Az átlagos fajlagos látszólagos acélfogyasztás 1995-ben az EU-ban 367 kg/fő volt (az ír 152 kg/fő-től az olasz 533 kg/fő-ig szórt).

1.2 Az acéltermelés földrajzi eloszlása az EU-ban

Az 1.3. ábra az integrált acélművek földrajzi elhelyezkedését mutatja az Európai Unión belül. Az elektrokemencék száma jóval nagyobb, 1997-ben elérte a 246-ot az EU 15-ben. Ezek elhelyezkedése nem szerepel az 1.3. ábrán.

1.3. ábra: Az integrált acélművek földrajzi elhelyezkedése az Európai Unióban

1.4. ábra: A konverter- és elektroacéltermelés az EU tagállamaiban 1996-ban - [Stat. Stahl, 1997]

Az 1.4. ábra az EU tagállamok konverter- és elektroacél-termelését tekinti át az 1996 évre. Németország adta az EU 15 acéltermelésének 27%-át, Olaszország pedig a 16%-át.

1996-ban az EU-ban az átlagos termelési kapacitáskihasználás 73,3% volt (a görög 22,2%-tól a holland 93,2%-ig szórt).

A művek jellemző adatait az alábbi táblázatok foglalják össze az EU 12-re vonatkozóan:

1A táblázat: Kokszolóművek

Berendezések száma	Átlagos életkor [év]	Átlagos életkor az utolsó korszerűsítés óta [év]	Átlagos kamraszám	Átlagos kamraméret			Termelés 1993-ban [Mt]
				mag. [mm]	szél. [mm]	hossz. [mm]	
106	27	17	40	4957	438	13590	34.1

A különböző méretű kokszoló kamrák Éves Műszaki Kapacitása (ATC) [kt/a-ban], a különböző méret-osztályokra vonatkozó berendezésszám (No.) és minden méret-osztály Összes Éves Műszaki Kapacitása (TATC) [Mt/a-ban] az alábbi:

ATC	<200	200-299	300-399	400-499	500-599	600-699	700-799	800-899	900-999	>1000
No.	35	25	16	9	3	13	2	0	0	3
TATC	5.43	6.03	5.31	3.84	1.59	8.22	1.43	-	-	4.17

1B táblázat: Zsugorítóművek (zsugorító szalagok)

A berendezések száma	Átlagos életkor	Átlagos kor az utolsó korszerűsítés óta [év]	Átlagos szalagszélesség [mm]	Átlagos összes szalagfelület [m ²]	Átlagos éves műszaki kapacitás [kt/a]
47	23	16	3420	252	2521

A zsugorító szalagok nagyság szerinti megoszlása az összes szalagfelület- (**Area**) m²-ben - alapján, a berendezések száma (**No**) a különböző méretosztályra vonatkozóan és az Összes Éves Műszaki Kapacitás (**TATC**)[Mt/a] mindegyik méretosztályra:

Area	<100	100-199	200-299	300-399	400-499	500-599	>600
No.	5	19	7	4	8	2	2
TATC	2.8	31.9	17.3	13.1	37.9	10.6	4.9

1C táblázat: Nagyolvasztók

A berendezések száma	Átlagos életkor [év]	Átlagos kor a legutolsó korszerűsítés óta [év]	Átlagos hasznos térfogat [m ³]	Átlagos medence-átmérő [m]	Átlagos napi műszaki kapacitás [t/24h]
81	28	7	1721	9.4	3931

A nagyolvasztók nagyságmegoszlása medenceátmérőjük [HD] (m) alapján, a különböző nagyságosztályok szerinti berendezések száma (No) és az Összes Napi Műszaki Kapacitás (kt/24h)(TDTC) az egyes nagyságosztályokra vonatkozóan:

HD	4.0-5.99	6.0-6.99	7.0-7.99	8.0-8.99	9.0-9.99	10.0-10.99	11.0-11.99	12.0-12.99	>13
No	4	6	5	15	20	17	7	1	6
TDTC	3.0	8.6	9.0	38.5	67.6	83.6	41.8	7.0	59.3.

1D táblázat: Oxigénes konverterek

A berendezések száma	Átlagos élettartam [év]	Átlagos élettartam az utolsó korszerűsítés óta [év]	Átlagos adagnagyság adag kapacitás [t/adag]
95	22	11	204

Az adagnagyságok (C/H) és a berendezések száma a különböző nagyság-osztályokra (az Összes Éves Műszaki Kapacitás (TATC) adatai nem állnak rendelkezésre):

C/H	50-99	100-149	150-199	200-249	250-299	300-349	350-399
No.	17	12	17	18	13	13	5

1E táblázat: AC villamos ívkemencék (A 4 DC-kemencét nem tartalmazza)

A berendezések száma	Átlagos életkor [év]	Átlagos kor az utolsó korszerűsítés után [év]	Átlagos adagra vonatkoztatott kapacitás [t/adag]	Átlagos trafókapacitás [1000kVA]	Átlagos éves műszaki kapacitás [kt/a]
203	21	9	73	44	335

A villamos ívkemencék nagyság-megoszlása az egy adagra jutó kapacitás (C/H) [t/adag], a különböző nagyság-osztályra vonatkozó berendezésszám (No.) és az egyes osztályokra vonatkozó Összes Éves Műszaki Kapacitás (TATC) [Mt/a] alapján:

C/H	<20	20-	40-	60-	80-	100-	120-	140-	160-	>180
	39	59	79	99	119	139	159	179		
No.	19	27	28	44	33	18	18	9	4	3
TATC	0.3	2.6	5.3	15.6	15.1	9.3	9.6	7.2	1.8	1.4

1F táblázat: Buga vagy blokkbuga folyamatos öntése

A berendezések Száma	Átlagos életkor [év]	Átlagos kor az utolsó fontos korszerűsítés óta [év]	Oxigénnel olvasztó üzemhez kapcsolt berendezések száma	Átlagos éves műszaki kapacitás [kt/a]
149	16	8	30	514

Az Éves Műszaki Kapacitás (ATC) [kt/a] a különböző nagyságú buga-és blokkbuga-folyamatos öntőművekre, a különböző nagyságosztályba tartozó berendezésszám (No.) és minden egyes osztályhoz tartozó Összes Éves Műszaki Kapacitás (TATC) [Mt/a]:

ATC	<200	200-399	400-599	600-799	800-999	1000-1199	>1200
No.	17	47	29	29	18	4	5
TATC	2.3	14.1	14.3	20.0	15.5	4.2	6.2

Az 1970-es és 1980-as években az acélipar gazdaságosságára rendkívül pozitív hatást gyakorolt a folyamatos öntés fejlesztése. A 90-es években azonban nem volt jellemző radikálisan új technológia bevezetése az EU-ban. A hatékonyságot azonban jelentősen javították a teljes termelési láncban, erőteljesen csökkentették az energiafogyasztást és a légszennyezést a termékminőség javítása mellett.

1993 óta Németországban három, Belgiumban kettő és Franciaországban egy DC-villamos ívkemencét állítottak üzembe.

1.3 Beruházások és foglalkoztatottság az EU vas-és acéliparában

A beruházások ráfordítása 1991-ben 5.9 milliárd Ecu, 1994-ben 2.7 milliárd Ecu volt az EU 12-ben, 1996-ban pedig 4.0 billió Ecu az EU 15-ben. Ebből kb.16% jutott a nyersvasgyártásra, 13% az elektroacélgyártásra, 4% a konverteracélművekre, 7% a folyamatos öntőművekre, 31% a hengerművekre, a többi pedig a bevonásra és egyebekre.

A foglalkoztatottság az 1990-es évek alatt folyamatosan csökkent az EU vas-és acéliparában a stabil termelési szint és a racionalizálás nyomán. A termelékenység 1985 és 1994 között 64%-kal nőtt. 1995-ben 330 000 fő volt a foglalkoztatottak száma az EU 15-ben.

1.4 A gazdasági helyzet

A globalizációnak jelentős hatása volt az acéliparra és ez a hatás tovább folytatódik. Az ipar szerkezetátalakítása intenzív. Új acélmű-konceptciók láttak napvilágot (pl. mini-elektroacélművek, új koncepciók az elektrókemencékre, új öntéstechnikák és direkt vagy olvadékredukciós eljárások). Jobb piaci versenyfeltételek meggyorsíthatják ezt a szerkezetátalakítást és bátoríthatják a konszolidációt az acéliparában.

1.5 A vas-és acélipar környezetrelevanciája

A vas- és acélipar nagy anyag- és energia felhasználó. Az EU 15 1995-ben 148 Mt vasércet, 79.3 Mt acélhulladékot, 62.0 Mt szenet, kb. 7.0 Mt égetett meszet, kb. 13.0 Mt mészkövet, 4.0 Mt fűtőolajat és kb. 3.2 Mt hozaganyagot - azaz összesen 316.5 Mt -t - használt fel és ebből 155.8 Mt acélt állított elő a füstgázok és szilárd hulladékok mellett.

A légszennyezés továbbra is fontos téma. Az integrált acélművekben a zsugorítóműből származik a levegőbe jutó emissziók legnagyobb hányada. Az 1.8. ábra az integrált acélmű egyes üzemeiből származó relatív légszennyezését mutatja be. A relatív emisszió értéke a legnagyobb emisszióknak - jelen esetben a zsugorítóművének - mint 100%-nak százalékban kifejezett aránya. A legnagyobb átlagos emisszió abszolút fajlagos mennyisége is fel van tüntetve.

A nagyolvasztóknak, konvertereknek, kokszolóknak és az elektrókemencéknek jelentős relatív százalékos poremissziós hányada van. Az első lépés a levegőszennyezés szabályozása irányában a por összegyűjtése és leválasztása.

Az 1.2 táblázat az EU 15 vas-és acéliparának részesedését mutatja be az összes emissziókban.

Paraméter	Év	Emissziók az EU 15-ben [t/a]	A vas-és acélipar részesedése [%]
SO ₂	1994	12088000* ^{1,2}	ca.1.5* ⁶
NO _x	1994	12435000* ^{1,2}	ca.1* ⁶
Cd* ³	1990	200	19
Cr* ³	1990	1170	55
Cu* ³	1990	3040	5
Hg* ³	1990	250	3
Ni* ³	1990	4900	3
Pb* ^{3,4}	1996	12100	9* ^{7,8}
Zn* ³	1990	11100	35
PCDD/F* ⁵	1995	5800 g I-TEQ	19

*1 áramfejlesztés nélkül

*2 adatforrás:EEA,1997

*3 adatforrás: TNO Report, 1997; a számok integrált acélművekre vonatkoznak

*4 az adatokat korrigálták a gépkocsik legújabb, jelentős ólomemisszió csökkenése miatt(UN-ECE Lead,1998)

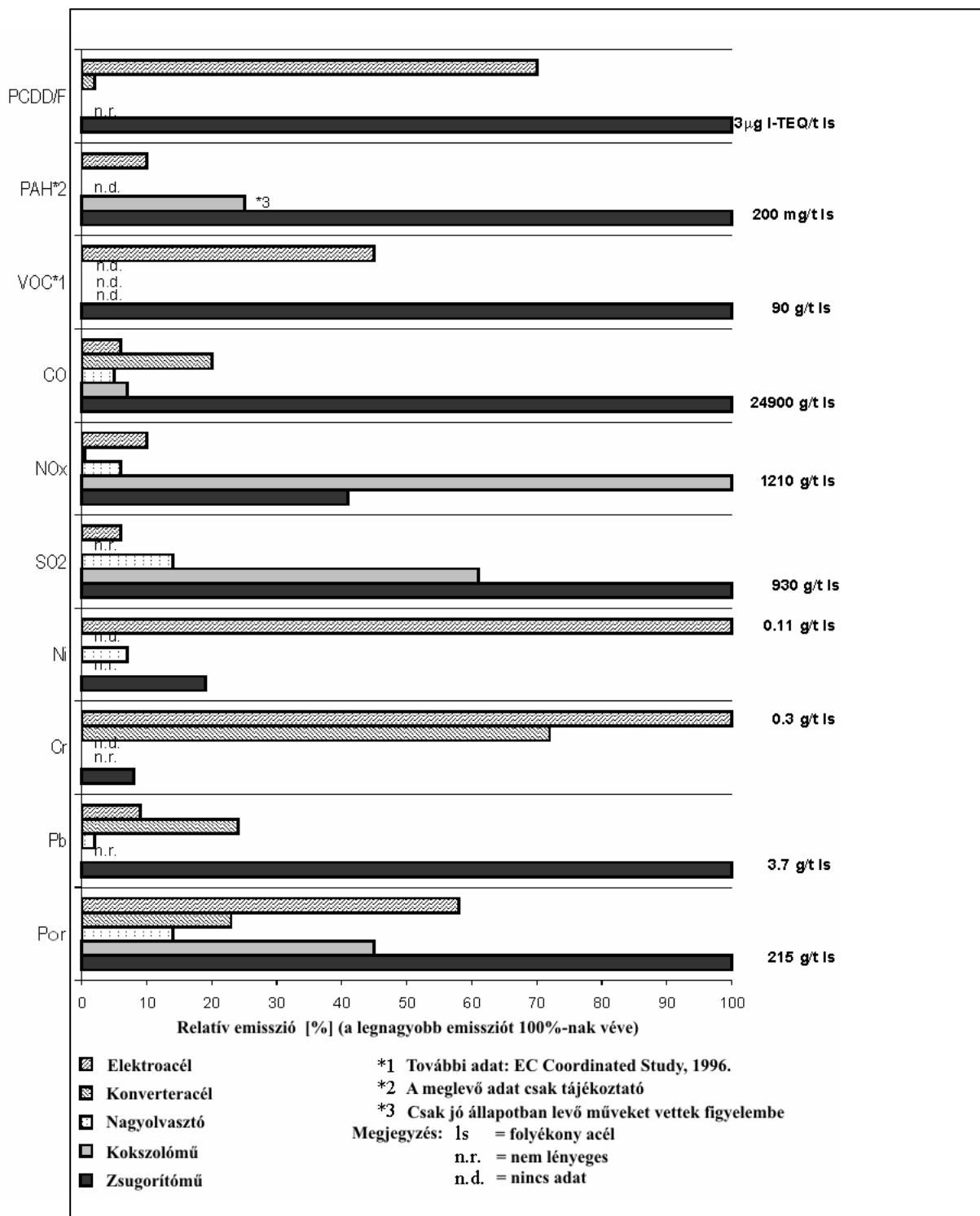
*5 adatok a LUA NRW, 1997-ből

*6 a 3.fejezetben megadott emissziós tényezőből számítva

*7 az ólomnak a benzinből való elhagyása nyomán nőni fog a százalék

*8 az 1.8 ábra adataival egyeztetve a százalék csak 4%

1.2 táblázat: Az integrált acélművek és az elektróacélművek részesedése az összes emisszióból az EU 15-ben

1.8. ábra: A zsugorító művekből, kokszolókból, nagyolvasztókból, oxigénes konverterekből és elektrókemencékből származó különböző légszennyezők relatív emissziója

A szilárd maradékok, hulladékok és melléktermékek mennyisége általában nagy (1.3.táblázat). A reciklálás és újrahasznosítás elég magas szintet ért el, de nagymértékben szór az EU-n belül és előnyöket jelentene a további optimalizálás.

1.5.1 Szilárd hulladékok/maradékok

1.3. táblázat: Integrált acélművekből és elektroacélművekből származó szilárd maradékok/hulladékok/melléktermékek átlagos fajlagos mennyisége és átlagos talajfeltöltéses elhelyezése

		Melléktermékek	Fajlagos mennyiség [kg/t LS]*1	Terepfeltöltésre használva, [%]
Zsugorítóművek*3				
-	por		0.9-15	?
Kokszolóművek*4				
Nagyolvasztók				
-	Öntőház-por		?	?
-	Por és iszap a	BF-gáztisztításból	14	33
-	Salak		280	2
Nyersvaskéntelenítés			9-18	41
Konverteracélgyártás				
-	Durva porok és iszapok a BOF-gázból		3-12*8	42
-	Finom porok és iszapok a BOF-gázból		9-15*8	12
-	Konvertersalak		99	26
-	salakok a nyersvasüstből, keverőből, acél-			
	üstből és közbenső üstből		34	9
-	salakok a szekundermetallurgiából		11*5	?
-	bontott tűzállóanyagok		6	76
villamos ívkemence				
-	salak			
	-	karbonacél	129	69
	-	gyengén ötvözött acél	109	59
	-	erősen ötvözött és rozsdamentes ac.	161	34

-	por a kemence- és épületelszívásból		15* ⁶	63* ⁶
Folyamatos öntés			4-6	_* ⁷

*1 az alkalmazott átszámítási tényező (az összes európai konverterek súlyozott átlaga): 940 kg nyersvas/t LS

*2 a további százalékot reciklálják a műben vagy művön kívül használják fel

*3 a zsugorítószalagról, hűtőről és az üzem elszívásából származó port rendszerint teljesen a szalagra vezetik vissza, kivéve azt a néhány esetet, amikor az elektrosztatikus leválasztó utolsó fokozatából származó port talajfeltöltésre használják; finommosó alkalmazása esetén a szennyvíz kezeléséből származó iszapot is talajfeltöltésre használják

*4 a benzol-,kátrány-, naftalin-, kénsav- és elemi kén-melléktermékeket teljesen reciklálják vagy újra felhasználják

*5 három konverteres acélmű átlaga

*6 karbon-, gyengén ötvözött és erősen ötvözött/rozsdálló acélok átlaga

*7 a hengerművi revét általában a zsugorítóműbe reciklálják

*8 az [EUROFER BOF,1997]-ből

Amennyiben másképp nincsen jelölve, minden adat az [EC Study, 1996]-ból.

LS=folyékony acél; BF=nagyolvasztó; BOF=(bázikus) oxigén konverter

Az energiafelhasználás jelentős. 1 t folyékony acél fajlagos energiafelhasználása a kokszoló/zsugorító/nagyolvasztó útra kb. 19.3 GJ (Lüngen,1995 és Peters, 1994 , valamint a 4.1, 5.1., 6.2., 7.1 és 8.2. táblázatok alapján számítva). Ennek túlnyomó hányada szénenergia.

A villamos áramfelhasználást is magába foglalja, ami kb. 1.6 GJ/t LS (az áramfelhasználást hármas szorzóval vették figyelembe a primérenergia figyelembevétele miatt.

Az elektroacélgyártás fajlagos energiafelhasználása kb. 5.4 GJ/t LS (a 10.1.táblázatnak megfelelően). Az áramfelhasználást itt is hármas szorzóval vették figyelembe.

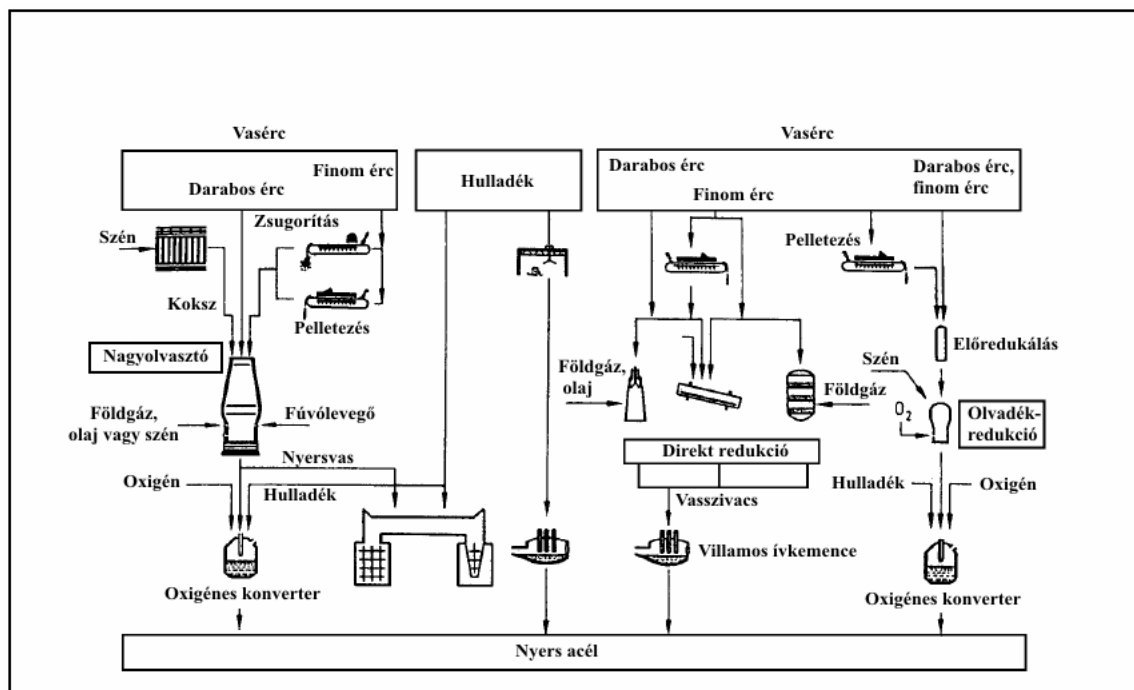
2 NYERSANYAGOK TÁROLÁSA ÉS KEZELÉSE

A vas-és acélgártás nagytömegű nyersanyagáramlással jár. Az ércek, pelleték, acélhulladék, szén, égetett mész, mézskő, némely esetben a nehézőlaj és műanyag és az adalékanyagok általában közúti, vasúti vagy vízi szállítással jutnak a művekhez. Ezeket az anyagokat és a közbenső termékeket, például a kokszot és a zsugorítmányt tárolni, majd az egyes termelőüzemhez - általában szállítószalagon - eljuttatni kell. A tárolókból és a szállítószalagokról a szél hatására jelentős poremisszió jöhet létre. A tető nélküli tárolók esetében figyelmet kell fordítani a hengerműből származó, kilúgozható anyagokat - pl. szénhidrogének - tartalmazó levegő kezelésére a talaj és a talajvíz szennyezésének megelőzése érdekében.

3 AZ ACÉLGYÁRTÁS ÁTTEKINTÉSE

3.1 A különböző acélgártó eljárások

Jelenleg négy eljárást használnak az acél előállítására: a hagyományos nagyolvasztó-oxigénes konverter módszert, a hulladékot megolvasztó elektroacélgártást, az olvadékredukciót és a direkt redukciót (3.1. ábra)

3.1. ábra Nyersacél-gyártás módszerei – [Ullmann, 1994]

Az olvadékredukciós és a direkt redukciós eljárással a világ acéltermelésének csupán 4%-át állították elő 1996-ban. A direkt redukciós eljárással gyártott vas (DRI) termelése Európában 500000 t/a, azaz a világ acéltermelésének 1.5%-a. Az EU 15-ben 1995-ben 400000 t volt az elektroacélgártás DRI-felhasználása, de nő az érdeklődés irányában. Az EU 15-ben jelenleg nincs olvadékredukcióval dolgozó mű.

3.2 Az integrált acélművek

A négy lehetséges acélgártó eljárás közül a hagyományos nagyolvasztó/oxigénes konverter-út a legösszetettebb és a legnagyobb területet igénylő eljárás. Számos üzemének egymástól való függőségét mutatják be az alábbi fejezetek.

3.2.1 A folyamat áttekintése

Az integrált acélmű folyamatainak áttekintését adja a 3.3. ábra, érzékeltetve a legfontosabb anyagok bevitelét és keletkezését a lehetséges emissziókkal együtt.

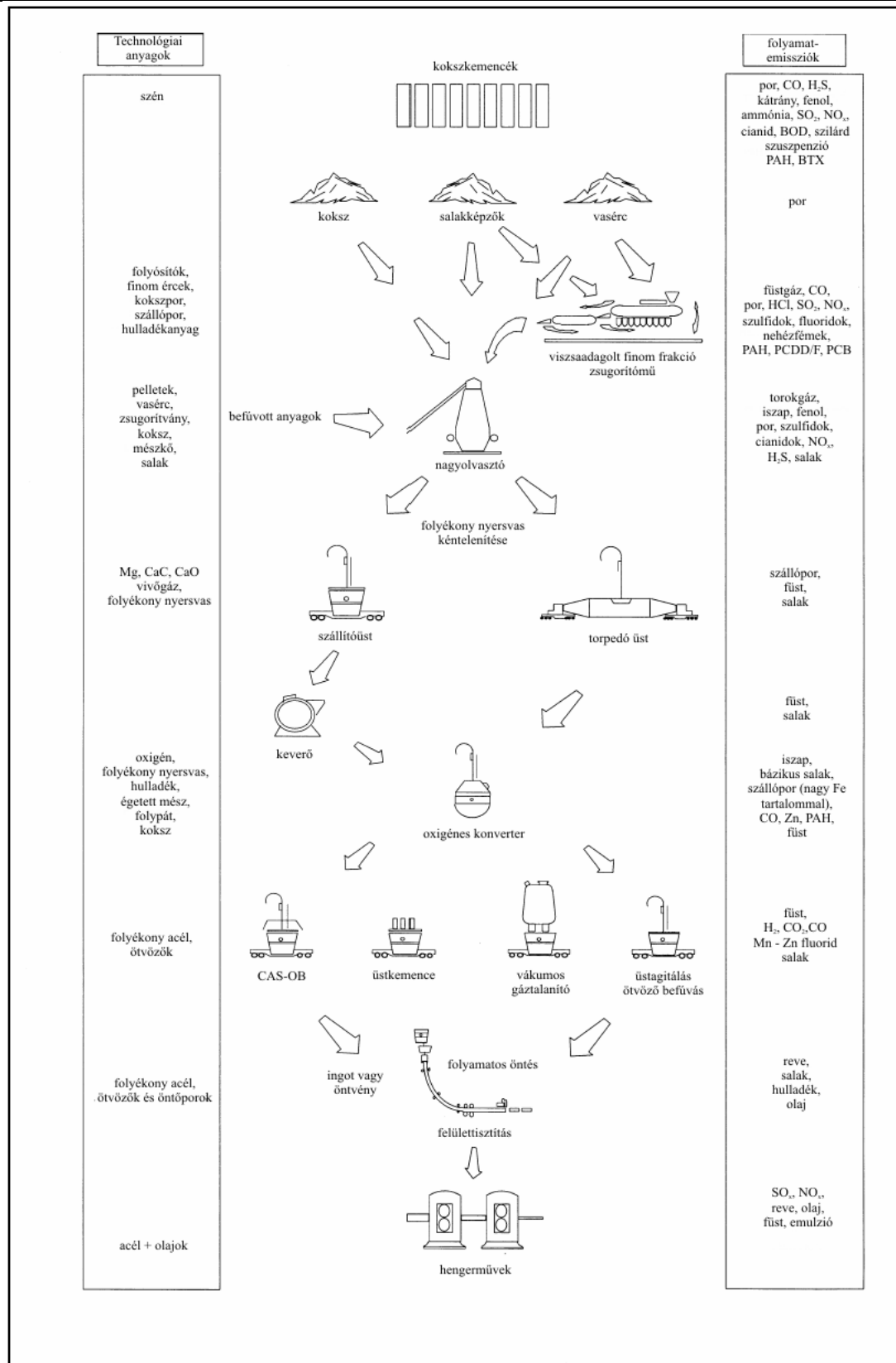
A nagyolvasztóból lecsapolt folyékony nyersvasat az oxigénes konverterhez szállítják, ahol a kb. 4%-os karbon tartalmat 1% alá csökkentve nyerik az acélt. A folyékony nyersvasat általában kéntelenítik a konverterbe öntés előtt, míg a folyékony acélt üstmetallurgiai eljárással kezelik a kívánt acélminőség biztosítása céljából.

Az általában folyamatos öntéssel nyert bugát, lapos bugát vagy blokkbugát hengerművekben alakítják a piaci igényeknek megfelelő méretű termékké.

3.2.2 A különböző termelő folyamat/egység egymástól függése az energiára, a melléktermékekre/maradékokra, a levegőre és a vízre tekintettel

A 3.3. ábrán bemutatott üzemek egymással nemcsak az anyagáramoltatás révén vannak összekötésben, hanem a víz és az energia tekintetében is. Ezeket az egymástól függőségeket mind az emissziók minimalálása, mind a termelékenység optimalálása és a költségek csökkentése érdekében ki is használják.

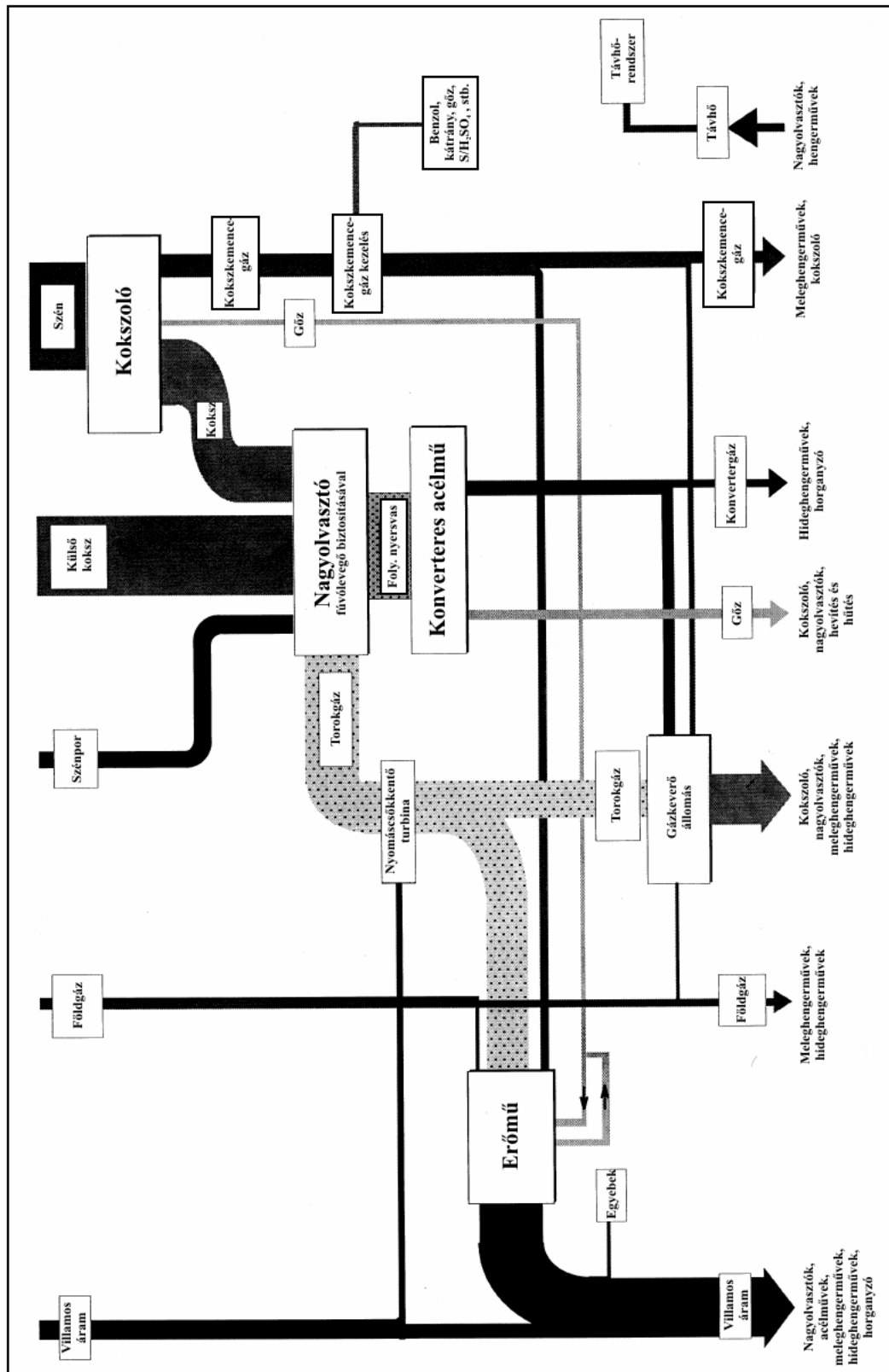

3.3.ábra: Egy integrált acélmű termelési útjának áttekintése - [UK IPR 2/1, 1994]- (pelletező üzem nem szerepel az ábrán, mivel Európában csak egy integrált acélműben van ilyen)

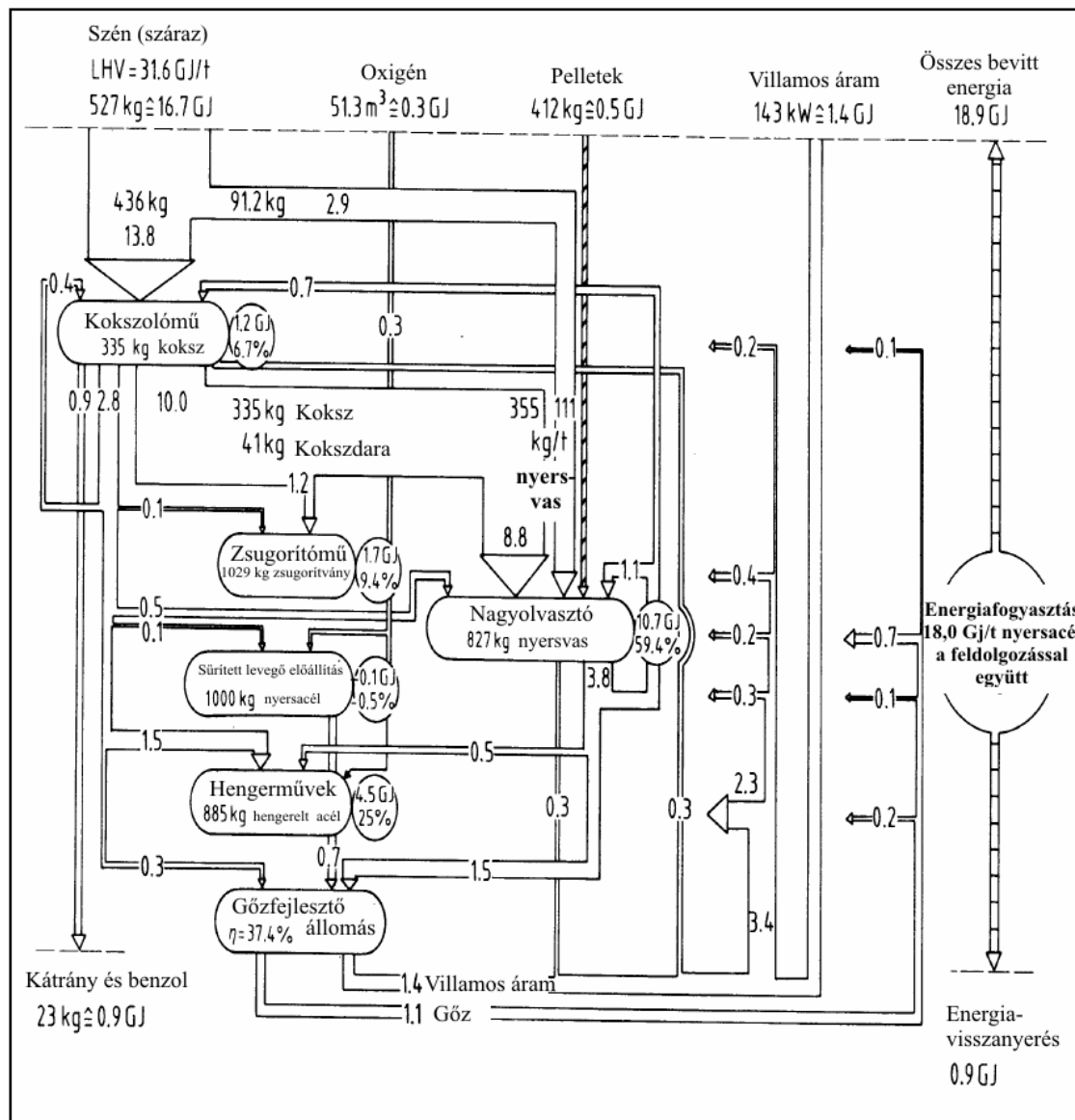
3.2.2.1 Energia

Az egymástól történő függőségek közül az energiakapcsolódások a legösszetettebbek. Ezt érzékelteti a 3.4.ábra.

3.4.ábra: Példa az energia bevitelre, kinyerésre és belső áramlásra egy korszerű integrált acélmű energiahasznosítási rendszerében - [Joksch, 1998].

A 3.5.ábra a különböző energiátípusok kvantitatív megoszlását mutatja be egy integrált acélműben.

3.5.ábra: Egy tonna nyersacél tipikus energiaigény-megoszlása egy integrált acélműben [Ullmann, 1989].

Az ábrában szereplő minden adat a teljes energia bevitelre vonatkozik, beleértve a külső áramforrásokat is. Az importált energia kb. 88%-a szénből származik, amelyet koksszá alakítanak. Az acélművek összes energiaigényének mintegy 60%-át a nagyolvasztók, 25%-át a hengerművek, 9%-át a zsugorítóművek és kb.7%-át a koksizolók használják fel.

3.2.2.2 Szilárd maradékok/melléktermékek

Az integrált acélműben a zsugorítómű fontos szerepet játszik olyan maradékok feldolgozásában, amelyeknek nincs megfelelő felhasználási alternatívája. A maradékoknak csupán kis hányadát irányítják talajfeltöltésre. Ez általában a torokgáz tisztításából származó finom porból, a konvertergáz mosásból származó finom porból (ha nedves tisztítást alkalmaznak) és bizonyos

---

esetben a zsugorítószalag gázainak utolsó elektrosztatikus tisztítási fokozatából származó alkáliloridokból és nehézfémkloridokból áll.

3.2.2.3 Víz

Az integrált acélmű zárláncú vízgazdálkodása elsősorban a helyi feltételektől, mindenekelőtt pedig a frissvíz rendelkezésre állásától és a törvényes előírásoktól függ. Utóbbiak a hűtővíz- és az anyagokkal szennyezett szennyvíz-kibocsátás minimalizálását tűzik ki célul, de van olyan hatóság is, amely nem tűri a hűtőtornyokból felszálló gőzfelhőket sem és így nem lehetséges a vízűtéses reciklálás.

A friss víz korlátlan rendelkezésre állása esetében a fajlagos vízfogyasztás akár a 100 m³/t acélszintet is elérheti, míg vízszűkös területeken néha 5 m³/t acélnál is kevesebb, amikor is az egyes üzemek egymástól függősége még erőteljesebb.

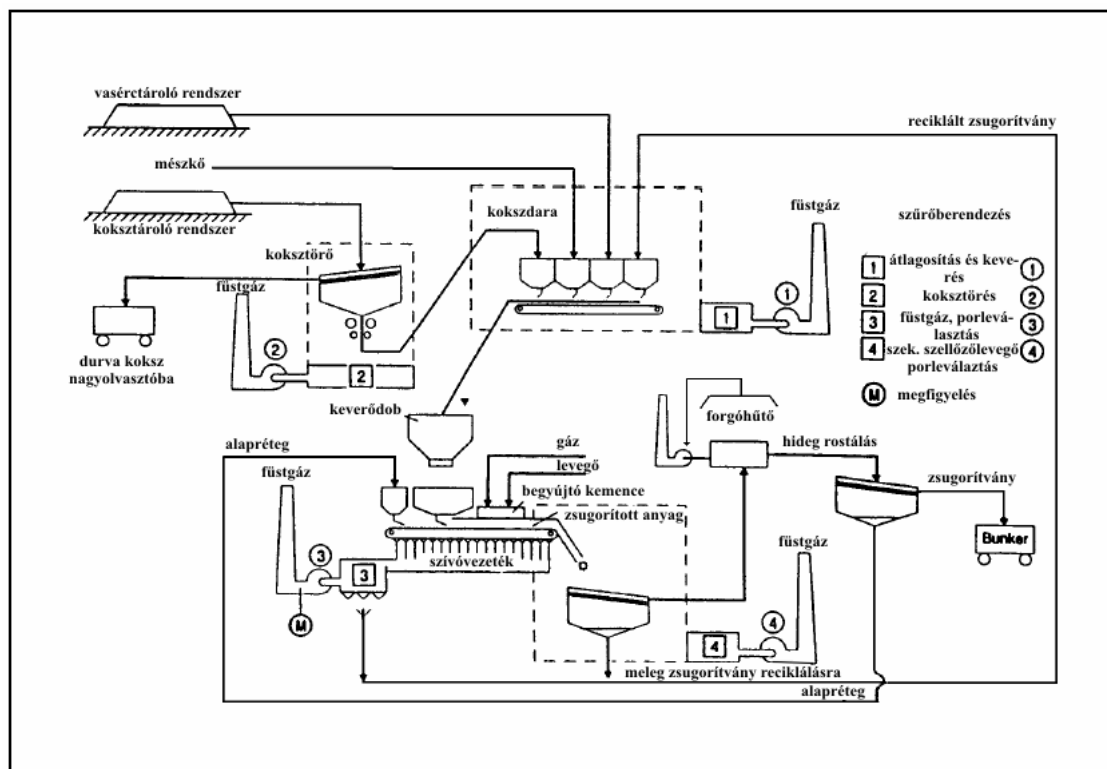
4 ZSUGORÍTÓMŰVEK

4.1 Alkalmazott eljárások és technológiák

A zsugorítvány vastartalmú anyagok agglomeráló eljárással nyert terméke. A nagyolvasztó elegyének nagyobb részét képezi.

A 4.2. ábra egy zsugorítómű vázlatos képét mutatja be. Az ábrán a technológiai folyamathoz szükséges berendezések és a felhasznált anyagok láthatók.

A zsugorítómű elegye finom vasérc, adalékok, vastartalmú reciklált anyagok az acélmű más üremeiből, például a nagyolvasztó torokgázának tisztítása során nyert durva por és iszap, hengerműi reve, folyamatos öntés hulladéka stb., amelyekhez tüzelőanyagként kokszdarát adagolnak.

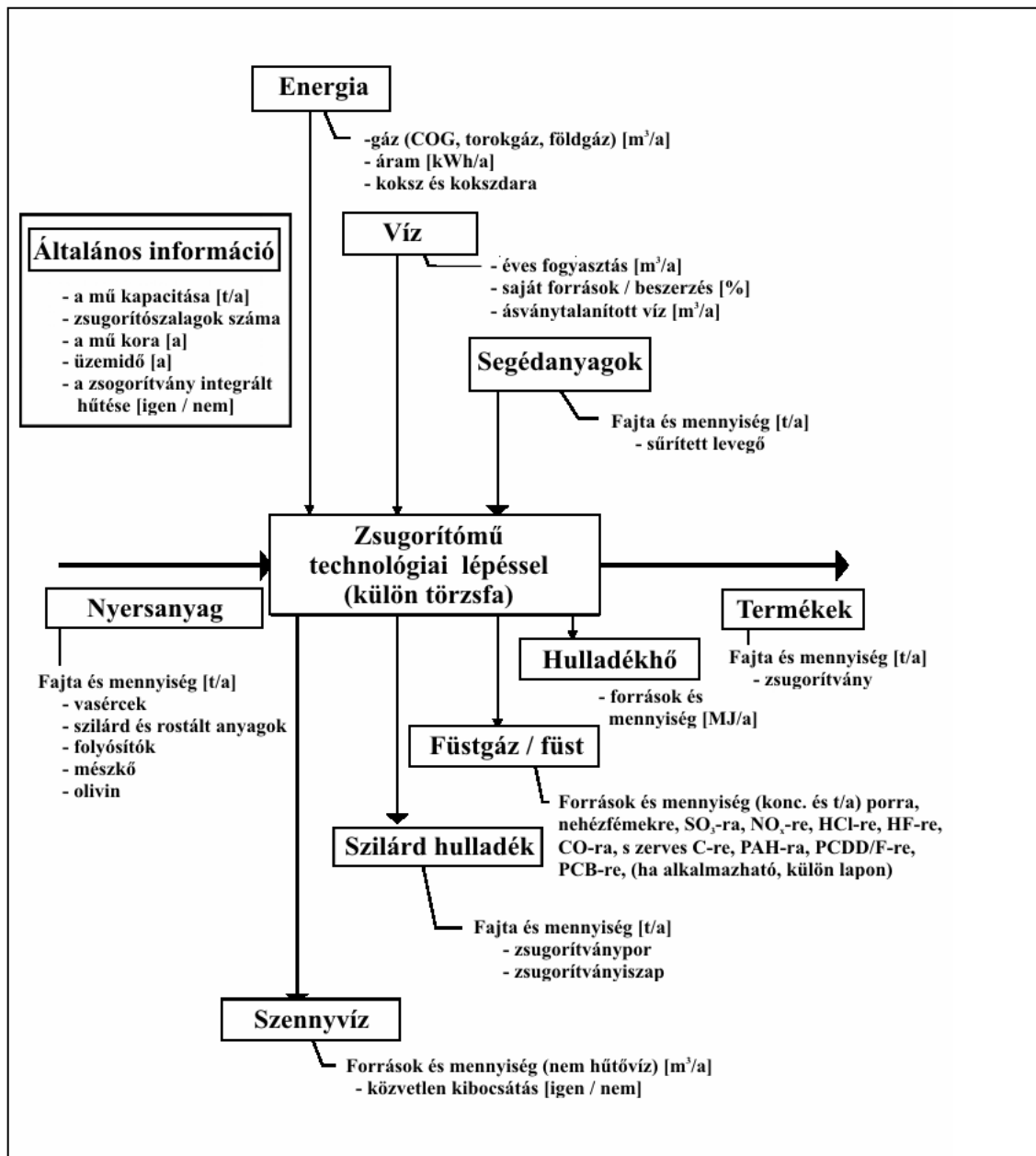
4.2.ábra: Zsugorítómű elvi ábrázolása a főbb emissziós pontokkal - [Theobald I, 1995]

A legfontosabb környezethatás a zsugorítószalagról származó füstgáz-emisszió, amely többek között port, nehéz fémeket, SO_2 -t, HCl-t, HF-et, PAH-okat és szerves klórvegyületeket (pl. PCB-t és PCDD/F-t) tartalmaz.

A fejezet a továbbiakban a zsugorítandó nyersanyagok átlagosítását és keverését, a zsugorítószalagon végbement folyamatokat, továbbá a meleg zsugorítvány rostálását és hűtését tárgyalja.

4.2 Jelenlegi felhasználási és emissziós szintek

A zsugorítómű teljes anyagáramlását a 4.4.ábra érzékelteti. Az ábra alkalmas arra, hogy adatokat gyűjtsünk a zsugorítóműről.

4.4.ábra: A zsugorítómű tömegáramlása

Az egy tonna folyékony acélra vonatkoztatott emissziós tényezők szerepelnek az alábbi táblázatban annak érdekében, hogy érzékeltesük az egyes termelési lépésekből származó emisszió-hozzájárulást.

4.1.táblázat: Bevitel/kihozatal-adatok négy különböző EU tagállam (Ausztria, Belgium, Németország és Hollandia) öt zsugorítóművéből

Bevitel			Kihozatal		
Nyersanyagok		Termék			
vasérc	kg/t zsugorítvány	680-850* ¹	Zsugorítvány	kg/t zslug.	1000.0
egyéb	kg/t zsugorítvány	37-125	Gázemissziók		
égetett mész	kg/t zsugorítvány	0.5-14	por	g/t LS* ⁴	170-280* ⁵
mészkö	kg/t zsugorítvány	105-190	Cd	g/t LS	0.002-0.04* ⁶
adalékok	kg/t zsugorítvány	26-42	Cr	g/t LS	0.005-0.05* ⁶
BFG por	kg/t zsugorítvány	11-27	Cu	g/t LS	0.007-0.16* ⁶
recikl.anyag	kg/t zsugorítvány	42-113	Hg	mg/t LS	16-149* ¹³
belső recikl. zslug.rostálás után	kg/t zsugorítvány	230-375	Mn	g/t LS	0.02-0.04* ⁶
			Ni	g/t LS	0.002-0.04* ⁶
			Pb	g/t LS	0.04-7* ⁶
			Ti	g/t LS	0.005-0.03* ⁶
<i>Energia</i>			V	g/t LS	0.005-0.02
COG/BFGáz/ földgáz	MJ/t zsugorítvány	57-200* ²	Zn	g/t LS	0.002-1.8* ⁶
koks	MJ/t zsugorítvány	1260-1380* ³	HCl	g/t LS	17-65
vill.áram	MJ/t zsugorítvány	96-114	HF	g/t LS	1.4-3.5
			NO _x	g/t LS	440-710
			SO ₂	g/t LS	900-1850
			CO	kg/t LS	13-43
Sűrített levegő	Nm ³ /zsugorítvány	1.2-3	CO ₂	kg/t LS	205-240* ⁷
			VOC* ⁸	g/t LS	150* ⁸
			PAH* ⁹	mg/t LS	115-915
			PCDD/F t LS	µg I-TEQ/ 0.5-6.5	
Víz	m ³ /t zsugorítvány	0.01-0.35	PCB* ¹⁰	mg/t LS	1-13
			Maradékok/melléktermékek		
			porok* ¹¹	kg/t LS	0.9-15
			iszap* ¹²	kg/t LS	0.3
			Szennyvíz* ¹²	m ³ /t LS	0.06

*1 1065 kg/t zsugorítványig kisebb vastartalmú ércek használata esetén

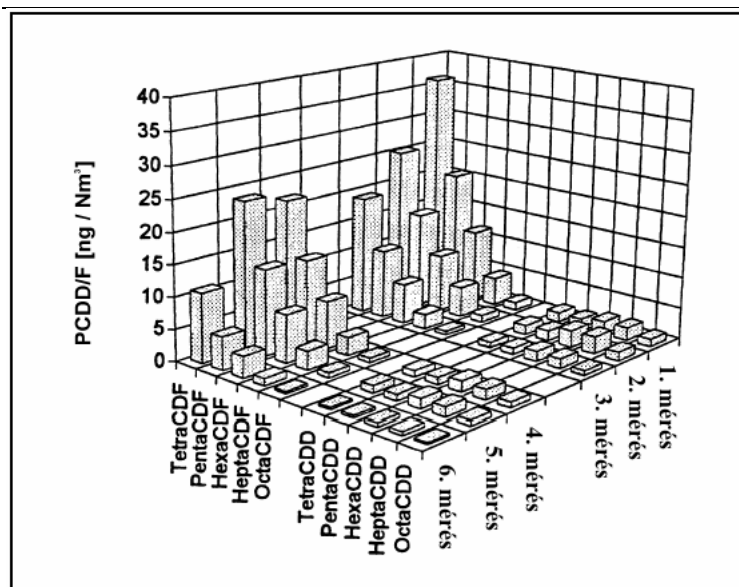
*2 a fogyasztás a begyűjtő berendezés hatékonyságától függ

- *3 28650 kJ/kg kocszara esetén: 445-48 kg kocszara/t zsugorítvány
- *4 alkalmazott átalakítási tényező (az összes európai nagyolvasztók és oxigénes konverterek súlyozott átlaga): 1160 kg zsugorítvány/t nyersvas; 940 kg nyersvas/t LS
- *5 az adatok az ESP-re vonatkoznak; ciklon esetében: 560-740 g por/t LS; ESP+zsákszűrő esetében: 10-30 g por/t LS(egy mű Európában) a szalagról; finomgázmosóból: <110 g por/t LS(két mű Európában)
- *6 a kisebb érték az ESP utáni gyorsítás és finom gázmosó használata esetében vagy ESP és ez után kapcsolt zsákszűrő esetében
- *7 425 kg CO₂/t LS-ig , FeO-ra és CO₂-re bomló vas(II)karbonátot tartalmazó vasérc használata esetében
- *8 adat csak egyetlen műből; a VOC-t folyamatosan mérték lángionozációs detektorral (11 mérési ciklus)
- *9 EPA 16 összege Borneff 6-ból számítva (EPA 6 = Borneff 6 x 4) 2100 Nm³/t zsugorítvány esetében
- *10 az összes PCB(poliklórdifenilek) a (summa PCB 28+52+101+153+138+180)x5 (az [UN-ECE, 1997] szerinti faktor) és 2100 m³ füstgáz/zsugorítvány mellett; adat csak két műből
- *11 amennyiben a por egy részét talajfeltöltésre használják(por az elektrosztatikus leválasztó utolsó szakaszából)
- *12 amennyiben finom gázmosót alkalmaznak
- *13 nagyobbak az értékek, ha a vasércben nagyobb mennyiségű Hg van

Az anyagáramlás egyes emisszióinak áttekintése során információkat kapunk a levegőbe jutó és a vízbe jutó emissziókról, valamint a szilárd hulladékokról. Az energiaigény zárja a fejezetet.

A zsugorítószalagról származó füstgáz-emisszióval kapcsolatban részletes ismertetést kapunk a porról, a nehézfémekről (ólom, higany, cink), az alkálilóridokról, kénoxidokról, fluoridokról, nitrogénoxidokról, szénhidrogénekről poliklór-dibenzo-p-dioxinokról és furánokról(PCDD/F), poliklór-difenilekről(PCB) és további szerves-halogén vegyületekről(PAH).

4.12. ábra: Egy zsugorítómű füstgázának tipikus homológ csoport-profilja (a leválasztás előtt) 6 mérés alapján - [Pütz, 1996]

A hűtővizet általában teljesen recirkuláltatják. A füstgázkezelésből származó szennyvizet kezelni kell.

A zsugorítóműből származó szilárd hulladékokat általában a szalaghoz vezetik vissza.

A zsugorítóművek hőenergia felhasználása (szilárd tüzelőanyagok a begyűjtő tüzelőanyaggal együtt) átlagosan 1480 MJ/t zsugorítvány. Az átlagos fajlagos áramfogyasztás 105 MJ/t zsugorítvány. Amint azt a 4.1.ábra is mutatja, a koks kb. 85%-át adja a zsugorítóműbe bevitt energiának.

A zsugorítómű fő zajemisszió-forrásai a füstgáz-ventilátorok és a zsugorítvány-hűtő ventilátorok.

4.3 A BAT meghatározásánál figyelembeveendő szempontok.

Ez a fejezet a zsugorítóművekre vonatkozóan mind a folyamatba iktatott, mind a technológiai lánc végén alkalmazott eljárásokat tekinti át a környezetvédelem és az energiamegtakarítás szempontjából. Leírja az egyes módszereket, az elért közepes emissziós szinteket, az emisszió ellenőrzését, a különleges igényeket, a referencia-üzemeket, az üzemi adatokat, az alkalmazások gazdaságosságát és hajtóerejét azokra az esetekre, amelyekre megfelelő információk állnak rendelkezésre.

A folyamatba iktatott eljárások közül a következőket mutatja be a fejezet:

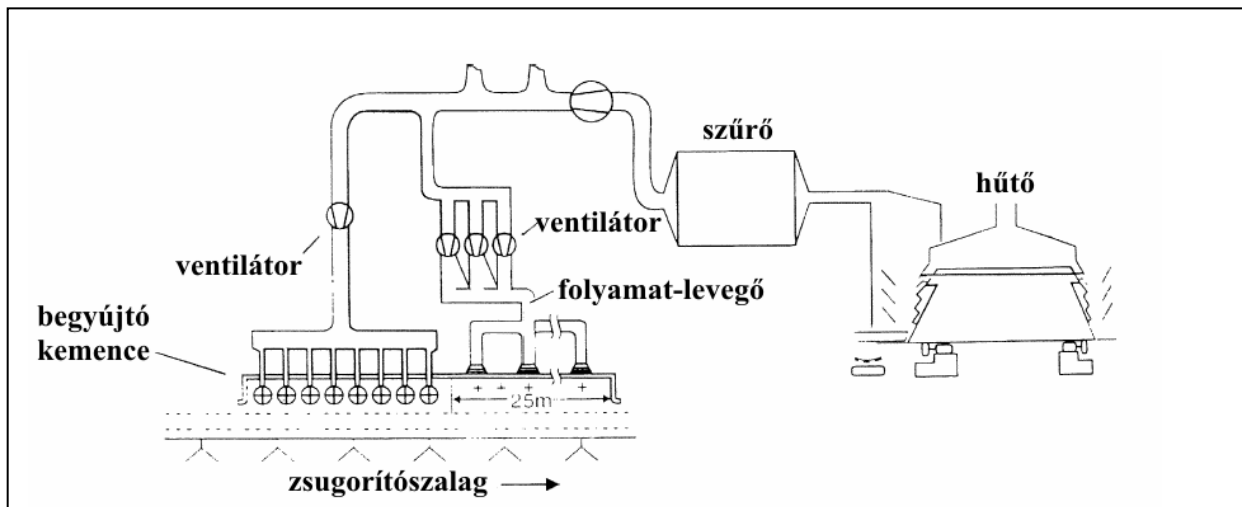
- a PCDD/F-emissziók minimalizálását célzó folyamatoptimalizálást,
- a vasat tartalmazó hulladék reciklálását a zsugorítóműbe,
- a zsugorítandó keverék illó szénhidrogén-tartalmának csökkentését,
- a keverék kéntartalmának csökkentését,
- a zsugorítás és a zsugorítvány-hűtés hővisszanyerését,
- a felsőréteg-zsugorítást,
- a füstgáz recirkuláltatását, ill. az Emisszió-Optimalizáló Zsugorítást (EOS),
- a szakaszos füstgáz-recirkuláltatást.

A technológiai lánc végén alkalmazott eljárások közül az alábbi ismert technikákat tekinti át a fejezet:

- elektrosztatikus leválasztó (ESP),
- zsákszűrőrendszer,
- ciklon,
- nedves finommosó, pl. Airfine,
- kéntelenítés,
- aktivált karbon-regenerálás(RAC),
- szelektív katalitikus redukció(SCR).

A PCDD/F emisszió minimalizálását célzó folyamatoptimalizálás vizsgálata során abból kell kiindulni, hogy ezek a vegyületek magában a zsugorítandó keverékben képződnek, valószínűleg lángfront előtt. Megfigyelték, hogy a lángfront előrehaladásának megzavarása, például egyenlőtlen üzemeltetés, nagyobb PCDD/F emissziókat eredményez. A megoldás ezért a lehetséges legegyszerűsebb zsugorító folyamat realizálása a szalagsebesség, a keverék összetétel, a rétegvastagság tekintetében, égetett mész adagolása, a hengerművi reve <1% állandó olajsint-tartása és amennyire csak lehetséges, a csatornák és az ESP szigetelése a levegőbeáramlás minimalizálása céljából.

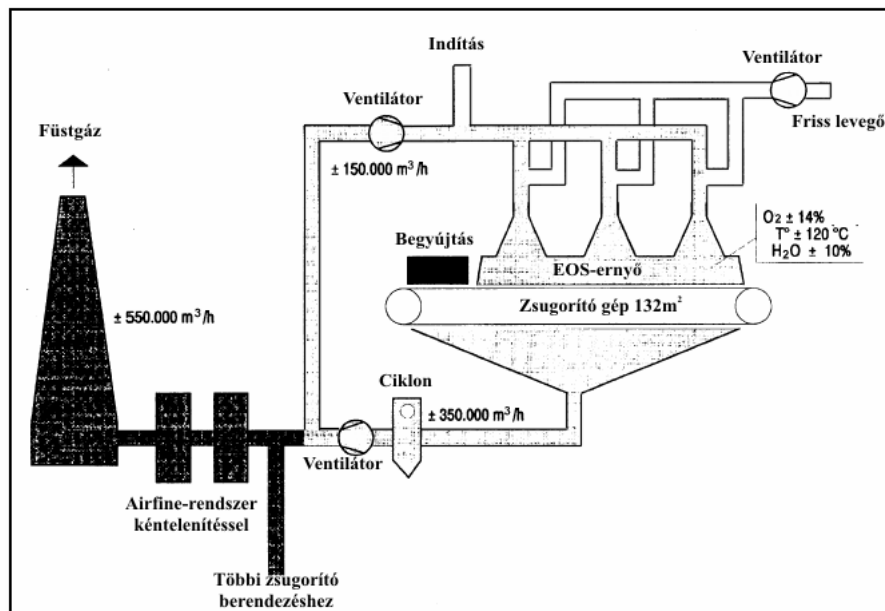
A gazdaságosság szempontjából jelentős módszer a *hűtő levegő hővisszanyerése*. Az eljárás elvét a 4.15. ábra mutatja be. A visszanyert energia meghaladhatja a 23%-ot is. 120 kg gőzt állítottak elő a zsugorítvány egy tonnájára 273°C-on és 9 bar nyomással.

4.15. ábra: A zsugorítványt hűtő levegő hővisszanyerése - [Beer, 1991]

Az olajmentesítő eljárásokkal szemben gazdaságosabb a *felsőréteg-zsugorítás*. A max. 3% olajat tartalmazó melléktermékeket/maradékokat 7%-os víztartalommal adagolják a zsugorítandó rétegre. Az így kialakított második réteget egy második begyűjtővel hevítik fel. A Voest-Alpine Stahl Donawitz-ben alkalmazott módszerrel a PCDD/F -emissziót 60-65%-kal lehetett csökkenteni. A szalag szívófelülete 120 m² és a termelékenység 35 t/m²·24h. A termelékenység nem változott a felsőréteg-zsugorítás bevezetésével. A vastartalmú maradékok/melléktermékek reciklálási kapacitása 18 t/h.

Az *emisszió-optimalizáló zsugorítás (EOS)* lényege az, hogy a zsugorítószalag teljes felületéről származó füstgázok egy részét recirkuláltatják a szalagra. A visszaáramoltatási arány 40-45%-os. Az eljárás révén 45-50%-kal tudják csökkenteni az atmoszférába jutó füstgáz mennyiségét. A reciklálás előtt ciklonban portalanítyák a füstgázt. A kokszdara-felhasználás 10-15%-kal csökkent a módszer bevezetésével., a termelékenység változatlan maradt. Az eljárás elvét a 4.17. ábra mutatja be.

4.17.ábra: Az emisszió-optimalizáló zsugorítás (EOS) elve - [Kersting, 1997]

A hagyományos és az emisszió optimalizáló zsugorítás üzemi eredményeit a 4.4. táblázat hasonlítja össze:

Megnevezés	Egység	Hagyományos zsugorítás		Emisszió optimalizáló zsugorítás	
		1994. július	1994. okt.	1994. július	1994. okt.
Összes gázáram	Nm ³ /h	394000	372000	328000	328000
Recirkulált gázáram	Nm ³ /h	0	0	153000	120000
Kibocsátott füstgáz	Nm ³ /h	394000	372000	175000	208000
Hőmérséklet	°C	164	114	155	149
Nedvességtartalom	%	10	11	16	19
Savharmatpont	°C	46±5	n.h.	71±5	n.h.
Szilárd részecske ^{*1}	g/t zsug.	500	n.h.	170	n.h.

Megnevezés	Egység	Hagyományos zsugorítás		Emisszió optimalizáló zsugorítás	
		1994. július	1994. okt.	1994. július	1994. okt.
O ₂	%	15	15	11.5	12.1
CO ₂	%	7.5	7	11.7	11.2
CO	%	1	1.2	1	1
SO ₂	g/t zsug.	1430	890	840	680
NO _x	g/t zsug.	630	570	300	410
C _x H _y	g/t zsug.	200	145	95	83
PCDD/F	µg I-TEQ/t zsug.	2	n.h.	0.6	n.h.

*₁ ettől az időtől kezdve csak ciklonokat használtak

n.h. nem határozták meg

4.4.táblázat: A hagyományos és az emisszió optimalizáló zsugorítás (EOS) jellemzőinek és emissziós értékeinek összehasonlítása a Hoogovens IJmuiden 132 m² szívófelületű és napi 4700 t nagybázikusságú zsugorítványt előállító zsugorítóművére - [Panne, 1997]

A szakaszos füstgázrecirkuláltatás elve a szelektív elszívás a szalag alól, illetve a szalag felől. Az eljárással Japánban elért eredményeket az alábbi táblázat foglalja össze:

Jellemzők/ Komponensek	Egység	Hagyományos (kéntelenítő művel)	Szakaszos füstgázrecirkuláció	Javulás
Füstgázáram	Nm ³ /h	925000	665000	28%
Szilárd részecske*	mg/Nm ³	50	30**	56 tömeg%
SO _x ***	mg/Nm ³	26	14	63 tömeg%
NO _x	mg/Nm ³	408	559	3 tömeg%
Nettó energiafelhasználás	GJ/t zsug.	1.662	1.570	6%****

* füstgáz elektrosztatikus leválasztóval kezelve

** a poremisszió csökkenését részben az ESP kijavításával érték el

*** a füstgáz egy részét kéntelenítőben kezelték

**** ezt a nettó energiafelhasználás-csökkenést a Japánban és az EU-ban működő zsugorítóművek különböző termelékenységi és minőségi követelményeit szem előtt tartva kell értékelni.

4.7.táblázat: A kibocsátott füstgázösszetételek összehasonlítása a szakaszos füstgáz-recirkulálásra áttérés előtt és után az NSC Yawata Műveinek 3.sz.Tobata-zsugorítóművében - [Sakuragi, 1994]

A *technológiai lánc végén alkalmazott eljárások* közül csaknem mindegyik európai zsugorítómű használ *elektrosztatikus leválasztót* (ESP). Ebben elektrosztatikus mezőt alakítanak ki, melynek hatására a füstgázban levő szilárd részecskék negatív töltést kapnak és a pozitív töltésű gyűjtőlemezek felé vándorolnak. A száraz elektrosztatikus leválasztóban periódikusan mozgatott vagy rezegtetett lemezekről lehulló anyag azután gyűjtőtartályba kerül.

A nedves elektrosztatikus leválasztóban vízárammal gyűjtik össze a szilárd részecskéket. Három új ESP-típust fejlesztettek ki. Ezek:

Mozgó Elektrodos Elektrosztatikus Leválasztó (MEEP):[InfoMil, 1997; Bothe, 1993]

Pulzáló energiát szuperponáló rendszer [Kim, 1998] és

Elektrosztatikus Tér-Tisztító Rendszer (ESCS). Ez nagyobb (70-200 kV) feszültséggel dolgozik [InfoMil, 1997].

ESC és MEEP típusú elektrosztatikus leválasztóval dolgozó zsugorítómű üzemi adatait tekinti át a 4.8. táblázat:

Megnevezés	Egység	Nippon Steel Corp. Wakamatsu/Yawata	Krupp Hoesch Stahl Dortmund
Termelékenység	t/h		
Tervezett		1000	625
Tényleges		600	n/m
Összes gázáram	10 ⁶ Nm ³ /h		
Tervezett		2	1.05
Tényleges		1	n/m
Zsugorítvány	CaO/SiO ₂	1.92	n/m
bázicitás			
Elektrosztatikus leválasztó			
Típus		ESCS*	MEEP
Szám		2 párhuzamos	3 párhuzamos
Áram/ESP	10 ⁶ Nm ³ /h	0.5	2*0.3;1*0.45
Bemenő szilárd részecske konc.			
Tervezett	mg/Nm ³	1000	n/m
Tényleges	mg/Nm ³	n/m	700
Kimenő szilárd részecske konc.			
Tervezett	mg/Nm ³	50	n/m
Tényleges	mg/Nm ³	20-37	25
ESP-hatékonyság			
Tervezett	%	95	n/m
Tényleges	%	n/m	96
Melléktermék (por)			
Mennyiség	kg/t zsug.	1-2	n/m
Kezelés		reciklálva a zsugorítóba	reciklálva a zsugorítóba
Energiaigény	GJ/t zsug.	0.00036	n/m
Beruházás költsége	1x10 ⁶ Ecu ₁₉₉₆	n/m	9, 1995-ben
Üzemi költség	Ecu ₁₉₉₆ /t	0.0018-0.0024 1986-ban (csak karbantartás)	n/m
n/m	nincs megadva		

* ESC Electrostatic Space Cleaner Super

** MEEP Moving Electrode Electrostatic Precipitator

4.8. táblázat: Zsugorítóművekben dolgozó, füstgáz kezelését szolgáló MEEP és ESCS elektrosztatikus leválasztók üzemi és gazdasági adatai - [InfoMil,1997] (rövidítve)

Az ESP-re vonatkozó adatok alapján a beruházás költsége 5-7.5 Ecu₁₉₉₆ (Nm³/h). Az üzemeltetés költsége 0.05-0.08 Ecu₁₉₉₆ /1000 Nm³ kezelt füstgáz.

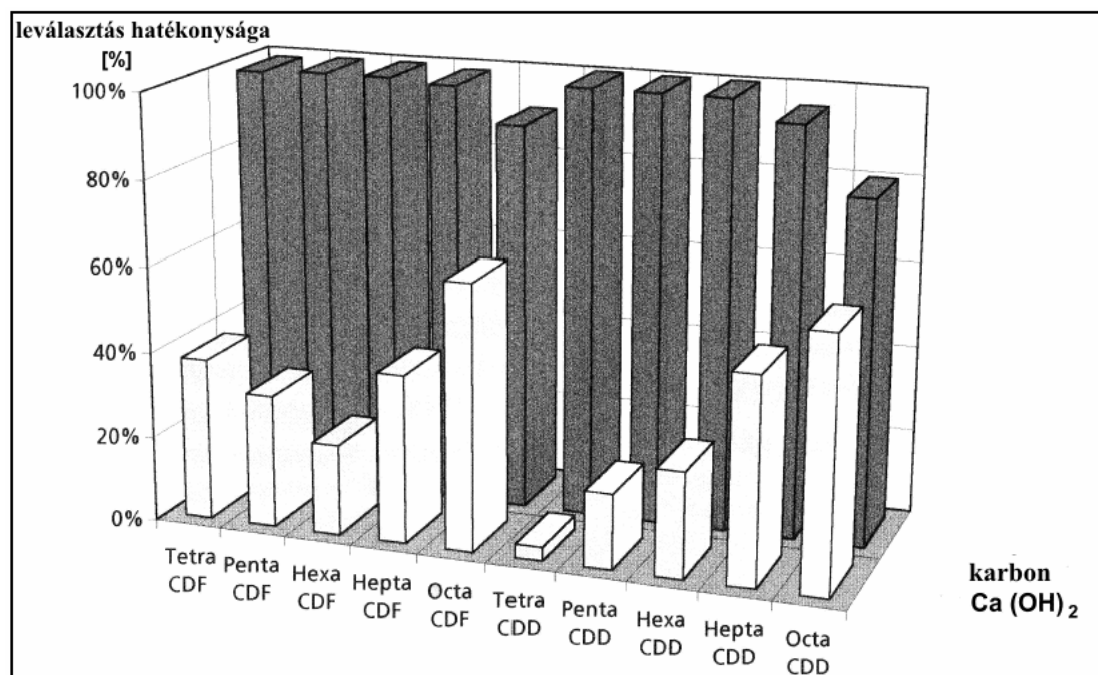
Egy 4 Mt/a kapacitású zsugorítóműre vonatkozóan, 1 millió Nm³/h füstgázáram és 8640 évi üzemóra mellett ez a következő költségeket eredményezné:

Beruházás: 5-7.5 millió Ecu₁₉₉₆;

Üzemköltség: 0.11-0.16 Ecu₁₉₉₆/t zsugorítmány.

A *zsákszűrő* a poremisszió jelentős csökkentésére alkalmas. Adalékokkal csökkentheti a PCDD/F, a HCl, HF és kisebb mértékben az SO₂ emissziókat is.

A 4.21. ábra a zsákszűrő PCDD/F leválasztásának hatékonyságát érzékelteti lignit-kokszipor adagolása esetén.

4.21.ábra: Zsákszűrő PCDD/F-leválasztási hatékonysága lignit-kokszipor adagolásakor

A beruházási költség 5-15 Ecu₁₉₉₆ /(Nm³/h). Az üzemi költség 0.25-1.5 Ecu₁₉₉₆ /1000 Nm³ kezelt gáz.

A *ciklon* a szilárd részecskéket centrifugális erőhatással választja le. A zsugorítóművekben közbülső gáztisztításra használják annak érdekében, hogy megőrizzék a vezetékeket és a ventilátorokat a füstgázban levő durvább szilárd részecskék koptató hatásától. A multiciklon alkalmazásával (lényegében párhuzamosan kapcsolt kisméretű ciklonok) növelni lehet a leválasztás hatékonyságát.

A beruházás költsége 500-750 Ecu₁₉₉₆ /(1000 Nm³/h). Az üzemi költség 0.007-0.015 Ecu₁₉₉₆ /1000 Nm³ kezelt gáz.

A *nedves finommosó*ban folyadék szolgál a szilárd részecskék leválasztására. Ilyen elven működő leválasztót használ fel a nagyhatékonyságú AIRFINE-rendszer. Ez az alábbiakból áll:

Elektrosztatikus leválasztó (ESP) a durva por leválasztására,

füstgázhűtő és nedvességtelítő rendszer,
finommosó rendszer a finompor leválasztására és gáztisztításra és
vízkezelő berendezés a melléktermékek szeparálására és visszanyerésére.

A Voest-Alpine tapasztalatait az alábbi táblázat foglalja össze:

Alkotó	Elért koncentráció [mg/Nm ³]	Elért emissziós 2200 Nm ³ /t-nál [g/t zsugorítvány]	Leválasztás emissziós [%]	Mérőműszer tényező	hatásfoka
Szilárd részecske	48		110	95.2	VDI 2066 B 13
As	<0.001		<0.002	87	VDI 3868
Cd	0.003		0.0067	92	VDI 3868
Co	<0.001		<0.002	95	VDI 3868
Cr	0.002		0.0045	92	VDI 3868
Cu	0.02		0.044	96	VDI 3868
Hg	0.01		0.02	96	VDI 3868
Mn	0.01		0.02	93	VDI 3868
Ni	<0.001		<0.002	95	VDI 3868
Pb	0.05		0.1	96	VDI 3868
Sb	<0.001		<0.002	87	VDI 3868
Se	0.001		0.002	90	VDI 3868
Tl	0.002		0.0045	93	VDI 3868
V	<0.001		<0.002	87	VDI 3868
Zn	0.001		0.002	94	VDI 3868
HCl	26.5		60	96	VDI 3480 B11
HF	0.6		1.3	95	VDI 2470 B11
SO ₂	370		820	10	Imfravörös
VOC(FID-mérés)	11		25	50-60	UBA ajánlás
PAH(EPA 16)	50µg/Nm ³		110 mg/t	n/a	EPA-módszer
PCDD/F	0.4 ng I-TEQ/Nm ³		1.0 µg I-TEQ/t	94	VDI 3499 B11

n/a: nem áll rendelkezésre

4.10. táblázat: Az AIRFINE-rendszerrel a Voest-Alpine Stahl AG, A-Linz-ben elért emissziós koncentrációk és emissziós tényezők

A linzi beruházás értéke 39.2 M Ecu₁₉₉₆ volt. Az üzemi költség energiaköltségeken kívül 280000 Ecu₁₉₉₆ /a.

A nedves kéntelenítés során a lehűtött füstgázokat kalciumot vagy magnéziumot tartalmazó oldat-permettel kezelik egy erre szolgáló toronyban. Az SO₂-t gipsz vagy magnéziumsulfát formájában kötik meg és a toronyból iszap alakjában távolítják el.

A beruházás 50-80 Ecu₁₉₉₆ / (Nm³)-be kerül. Az üzemi költség 0.5-1.1 Ecu₁₉₉₆ / leválasztott kg SO₂.

Az aktív karbon regeneráló eljárás (RAC) az SO₂ aktív karbonos adszorpcióján alapul. Az aktív kARBONT a művelet után regenerálják. A melléktermék H₂SO₄. A regenerálás vízzel vagy termikusan történhet.

A Voest Alpine RAC-berebdeezése 73 M Ecu₁₉₉₇-be került. Az üzemi költség 1991-ben 0.75 Ecu₁₉₉₆ volt, míg a karbantartás 0.17 Ecu₁₉₉₆-ba került. Megjegyzendő, hogy ezek az adatok olyan RAC-berendezésre vonatkoznak, amely az SO₂ és az NO_x együttes leválasztását valósította meg.

A szelektív katalitikus redukció (SCR) során a füstgáz NO_x komponensét katalitikusan redukálják ammóniával (NH₃) vagy karbamiddal N₂ és H₂O képződése mellett. Katalizátorként gyakran használnak vanádium-pentoxidot (V₂O₅) vagy volfrámoxidot (WO₃) titánoxid (TiO₂) hordozón. Egyéb lehetséges katalizátor vasoxid vagy platina. Az optimális kezelési hőmérséklet-tartomány 300-400°C.

A beruházás költsége: 25-45 Ecu₁₉₉₆ / (Nm³/h). Az üzemi költség 0.7-0.9 Ecu₁₉₉₆/ 1000 Nm³ kezelt füstgáz.

Ma Európában nem működik ilyen típusú NO_x-mentesítő.

4.4 Következtetések

A zsugorítóművekre BAT-ként a következő technikákat vagy azok kombinációját vették figyelembe:

1. Füstgázportalanítás az alábbiak alkalmazásával:
  - továbbfejlesztett elektrosztatikus leválasztás (ESP) (mozgóelektrodos ESP, pulzáló ESP-rendszer, nagyfeszültséggel működő ESP) vagy
  - elektrosztatikus leválasztás plusz zsákszűrő vagy
  - előportalanítás (pl. ESP-vel vagy ciklonokkal) plusz nagynyomású nedves mosórendszer.
  - E módszereknek alkalmazásával <50 mg/Nm³ emisszió-koncentráció érhető el üzemszerűen. Zsákszűrő felhasználásával 10-20 mg/Nm³ emissziót realizáltak.
2. Füstgázrecirkuláció abban az esetben, ha a zsugorítvány minőségét és a termelékenységet nem befolyásolja jelentősen alkalmazása:
  - a füstgáz recirkuláltatása a zsugorítószalag teljes felületéről vagy
  - szakaszos füstgáz- recirkuláltatás.
3. A PCDD/F emissziók minimalizálása az alábbiak segítségével:

-
- füstgáz-recirkuláció alkalmazása;
  - a zsugorítószalag füstgázainak kezelése
  - finom nedves mosórendszerekkel, amelyekkel <0.4 ng I-TEQ/Nm³ értéket értek el.
  - zsákszűrővel lignitkocsz-por hozzáadásával a PCDD/F-emissziók $>98\%$ -os csökkentését érték el $0.1-0.5$ ng I-TEQ/Nm³ mellett állandó üzemi körülményekre.
4. Nehézfém-emissziók minimalizálása:
- finom nedves mosórendszerek használata a vízben oldható nehézfém-kloridok, főleg ólomklorid eltávolítása $>90\%$ -os hatásfokkal vagy zsákszűrő alkalmazása égetett mész adagolásával;
  - az ESP utolsó szakaszából származó por kizárása a zsugorítószalagra adagolásból, biztos talajfeltöltéshez irányítása (vízzáró szigetelés, lúgozási maradvány összegyűjtése és kezelése).
5. A szilárd hulladék minimalizálása:
- az integrált mű vasat és kARBONT tartalmazó melléktermékeinek reciklálása az egyes melléktermékek olajtartalmának figyelembevételével ($<0.1\%$).
  - szilárd hulladék képződésével kapcsolatban a következő BAT- lehetőségek jönnek tekintetbe prioritási sorrendben:
  - hulladékképződés minimalizálása
  - szelektív visszairányítás a zsugorító folyamatba
  - ha belső újrahasznosítás akadályokba ütközik, a külső újrahasznosítást kell elérni
  - ha minden újrafelhasználás akadályba ütközik, ellenőrzött lerakás a lehetséges megoldás a minimalizálás elvét tartva szem előtt.
6. A zsugorítandó keverék szénhidrogén-tartalmának csökkentése antracit tüzelőanyagmellőzésével:
- a reciklált melléktermékek/maradékok $<0.1\%$ -os olajtartalma elérhető.
7. Az érzékelhető hő visszanyerése:
- a zsugorítvány hűtéséből származó füstgáz érzékelhető hőjét vissza lehet nyerni és bizonyos esetekben elképzelhető a szalagról származó füstgáz hőtartalmának visszanyerése is. A füstgázrecirkuláltatást is egy érzékelhető hő-visszanyerési módnak lehet tekinteni.
8. Az SO₂-emissziók minimalizálása például:
- a kénbevitel csökkentésével (kis kén tartalmú kocszdara felhasználása és a kocszdara-felhasználás minimalizálása, kis kén tartalmú vasérc felhasználása); ezekkel az intézkedésekkel <500 mg SO₂ /Nm³ emissziós koncentráció érhető el.
  - a nedves füstgázkéntelenítéssel $>98\%$ -os SO₂- emissziócsökkentés realizálható és <100 mg SO₂ /Nm³ emisszió érhető el.
9. Az NO_x emissziók minimalizálása például:
- füstgáz-recirkulációval
  - füstgáznitrogéntelenítéssel, aktivált karbon-regeneráló eljárás segítségével
  - szelektív katalitikus redukcióval.
-

10. A vízbe jutó emissziók (nem hűtővíz) csak akkor jönnek számításba, ha permetvizet használnak vagy nedves füstgázkezelést alkalmaznak. Ilyen esetekben a környezetbe kifolyó vizet nehézfém-leválasztással, semlegesítéssel és homokszűréssel kell kezelni. <20 mg C/l TOC-koncentrációkat és <0.1 mg/l nehézfém(Cd, Cr, Cu, Hg, Ni, Pb, Zn)-koncentrációkat értek el. Amennyiben friss vizet használnak, figyelemmel kell lenni a sótartalomra. A hűtővizet vissza lehet forgatni.

Az 1-10. pontokban felsorolt módszereket elvileg mind az új, mind a meglévő berendezésekhez alkalmazni lehet.

4.5 A hazai helyzet

Hazánkban a Borsodi Ércelőkészítő Mű és a DUNAFERR Rt zsugorítóműve végzett vasérc-tömörítő tevékenységet. Az utóbbi években azonban a BÉM kényszerűen leállt erről a tevékenységéről és jogutódja a BÉM Borsodi Érc, Ásvány és Hulladékhasznosító Mű Rt. szénhidrogénnel és nehézfémekkel szennyezett, veszélyes - főleg vaskohászati - hulladékok zsugorítását tűzte ki célul annak érdekében, hogy ezen anyagok a vas- és acéliparba visszajárthatók és hasznosíthatók legyenek. Végleges környezetvédelmi engedélyt kiadtak ugyan, de ezt néhány közeli település önkormányzata megfellebbezte, így ez a nemzetgazdasági szempontból fontos tevékenység jelenleg szünetel.

A DUNAFERR Rt-ben két 50 m² szívófelületű zsugorítószalag működik. A zsugorítvány gyártására jellemző légszennyezési és hulladék/melléktermék-keletkezési adatokat a Magyar Vas-és Acélipari Egyesülésnek a Műszaki Szakigazgatói Tanács 2002. szeptember 17.-i ülésére előterjesztett, a tagvállalatok környezetvédelmi helyzetére és feladataira, valamint a vas-és acélipari melléktermékek hasznosítási lehetőségeire vonatkozó tanulmánya alapján az alábbi táblázat foglalja össze:

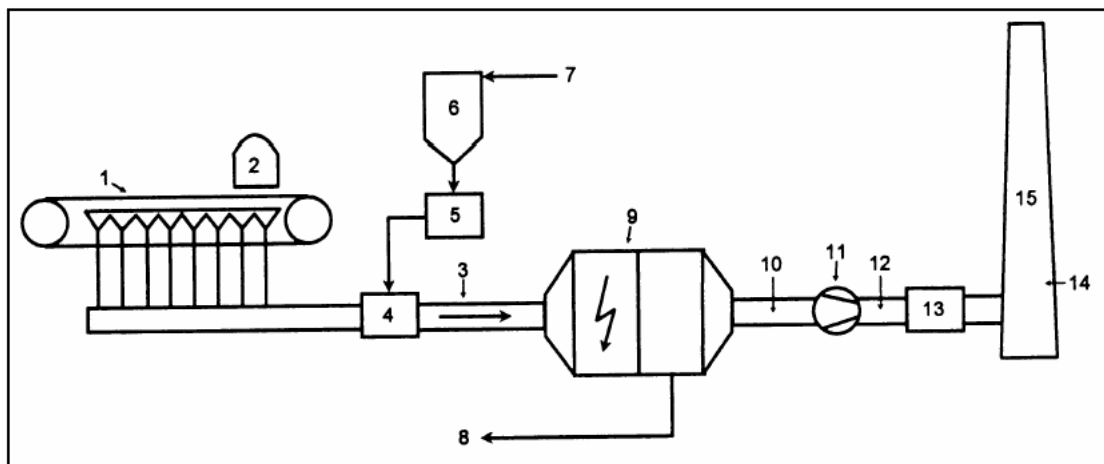
Megnevezés	Mérték- egység	EU-felmérés adatai	Magyar adatok 2001-ben
Légszennyezés			
Por	g/t foly.acél*	170-280	2090
Cr	g/t	0.005-0.05	n.a.
Cu	g/t	0.007-0.16	n.a.
Ni	g/t	0.002-0.04	n.a.
Pb	g/t	0.04-7	8
Zn	g/t	0.002-1.8	42
HCl	g/t	17-65	n.a.
HF	g/t	1.4-3.5	n.a.
NO _x	g/t	340-710	361
SO ₂	g/t	900-1850	789
CO	kg/t	13-43	23.3
CO ₂	kg/t	205-240	n.a.
VOC	g/t	150	n.a.
PAH	mg/t	115-915	n.a.
PCDD/F	µg I-TEQ/t	5-6.5	n.a.
PCB	mg/t	1-13	n.a.
Hulladékok/melléktermékek			
Porok	kg/t foly.acél	0.9-15	22
Iszapok	kg/t foly.acél	0.3	n.a.
Szennyvíz	m ³ /t foly.acél	0.06	n.a.
⁵ EU-ban működő zsugorítómű adatai alapján			
*1160 kg zsugorítvány/t nyersvas és 940 kg nyersvas/t folyékony acél feltételezésével			

4.A. táblázat: A hazai zsugorítványgyártás légszennyezési és hulladékképződési adatai 2001-ben, összehasonlítva az EU-adatokkal

4.6 Kialakuló technikák és jövőbeni fejlesztések

Az új vasgyártó technikák a jövőben erősen csökkenthetik a zsugorítóművek iránti igényt. Ennek ellenére vannak új, kialakulóban levő módszerek. Ezek közül meg kell említeni a PCDD/F eltávolításának új technikáját. Zsugorítással foglalkozó német szakemberek a Sidmar-ral, Sollac-

kal, Thyssen-nel működtek együtt a VDEh -vel kooperálva. A Duisburgban felállított demonstrációs üzem elvét a 4.24.ábra mutatja be. A berendezés adszorpciós szakaszból, egy meglévő ESP-ből és ezt követő katalitikus oxidáló konverterből áll. A PCDD/F-et a lignitkokszipor adszorbeálja, majd ezt az ESP gázállapotában leválasztja, majd a zsugorító szalagra vezeti vissza. Külön is vizsgálták a két rendszernek - a lignitkokszipor-injekciónak és a katalitikus oxidálásnak - hatékonyságát. Nem feltétlenül szükséges mindkét rendszer együttes alkalmazása $<0.1 \text{ ng I-TEQ/Nm}^3$ eléréséhez.

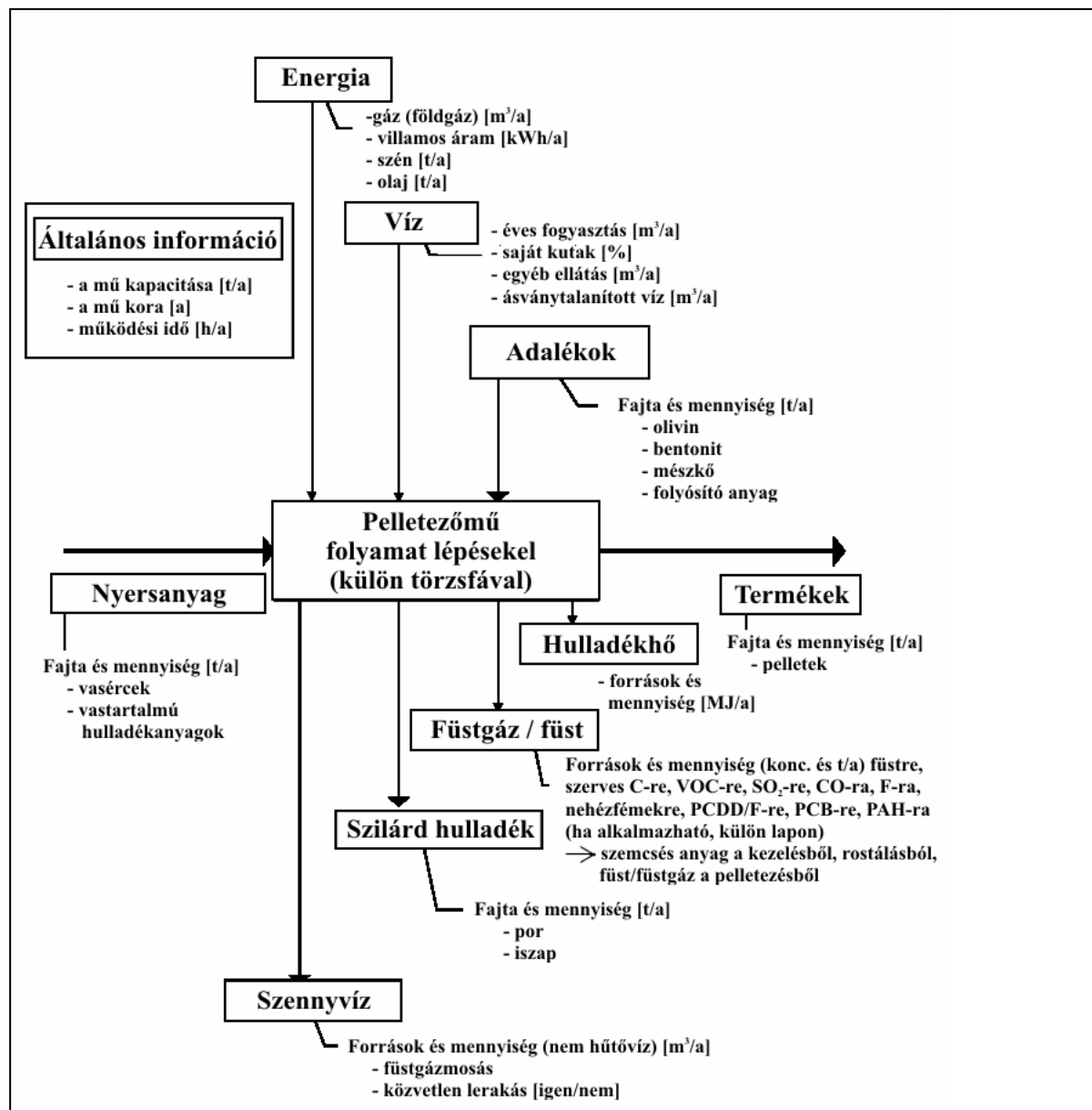

4.24.ábra: Füstgázkezelő rendszer elvi ábrázolása az adszorpciós fokozattal és a katalitikus átalakítóval - [Kersting, 1997; Philipp, 1988]

1 zsugorítószalag, 9 elektrosztatikus leválasztó, 2 begyűjtő kemence 10 porkoncentrációt és PCDD/F-t mérő állomás, 3 füstgázfővezeték a reaktorral, 11 ventilátor, 4 injektáló cső, 12 szabadba jutó gáz összetételét mérő állomás, 5 adagoló berendezés a szabályozóval, 13 katalitikus oxidáló átalakító, 6 adszorbenst adagoló tartály, 14 PCDD/F-mérő állomás, 7 töltőberendezés 15 kémény, 8 por-recikláló

5 PELLETEZŐ ÜZEMEK

Pelletező üzem anyagáramlását mutatja be az alábbi ábra:

5.5.ábra: Pelletezőmű tömegáramának áttekintése.

A vasérc pelletezése és zsugorítása egymást kiegészítő technológiák. Mindkettőnek vannak előnyei és hátrányai. Ezeket a nyersanyagok rendelkezésre állása és típusa nagymértékben befolyásolja. Gyakorlatilag csaknem mindig az acélmű közelében található a zsugorítóművet; ez lehetővé teszi a szilárd hulladékok reciklálását; kocsidara az acélművekben rendelkezésre álló tüzelőanyag; a zsugorítvány a szállítás és átrakás során hajlamos a szétesésre. A pelletet a nyersanyagokból - <0.05 mm finom ércből és adalékokból -9-16 mm átmérőjű gömbökké alakítják, majd kiégetik. A műveletet főleg a bányász, vagy annak kikötője mellett végzik el.

Az EU öt üzemében 1996-ban 15.1 Mt pelletet állítottak elő. 1995-ben az EU 15-ben kb. 35 Mt volt az összes pelletfogyasztás, míg a zsugorítmány-felhasználás ennek háromszorosát tette ki.

A pelletezés a nyersanyagok őrléséből, szárításából, gömbösítéséből és égetéséből áll, melyet rostálás és szállítás követ. Az égetés vándorrostélyos vagy forgódobkemencés berendezésben történhet.

Hazánkban nem működik vasércet pelletező üzem és a jövőben sem várható ilyen jellegű mű felállítása vas-és acélgyártásunkban. Ezért a technológiával kapcsolatos további információk ismertetésétől eltekintünk.

6 KOKSZOLÓMŰVEK

A szén pirolízise során a szenet oxigéntől elzárva hevítik gázok, folyékony termékek és szilárd maradék - koks - előállítására céljából. A szén nagy hőmérsékletű pirolízisét karbonizációnak hívják. Az 1150 - 1350°C hőmérsékletű füstgázokkal 14 - 24 órán át közvetve hevítik fel a szenet 1000 - 1100°C-ra. A nyert termék kohó- és öntödei koks. A koks az elsődleges redukálószer a nagyolvasztóban és nem lehet teljesen más tüzelőanyagokkal, pl. szénrel helyettesíteni.

6.1 Alkalmazott eljárások és technikák

A modern kokszoló eljárás alapjait az 1940-es években fejlesztették ki. A kemencék - kamrák - kb. 12 m hosszúak, 4 m magasak és 0.5 m szélesek voltak, mindkét végükön ajtóval ellátva. Az égéshez szükséges levegőt meleg füstgázzal hevítették fel. Azóta az eljárást gépesítették és jelentősen módosították a kokszolókat. A jelenleg működő kokszolóblokkok 60 kamrából állnak, egy kamra 14 m hosszú és 6 m magas. A szélesség a jó hőátvitel érdekében 0.3-0.6 m maradt. Egy kamra maximális kapacitása 30 t szén. 1992-ben már olyan kokszolót is üzembe állítottak, amelynek kamra-hosszmérete 18 m, magassága 7.6 m és szélessége 0.61 m, befogadóképessége pedig 65 t szén.

Az elmúlt években főleg a kokszolás során keletkező emissziók csökkentése és a munkakörülmények javítása volt a fő cél.

A kokszgyártás folyamata az alábbi lépésekből áll:

a szén kezelése,

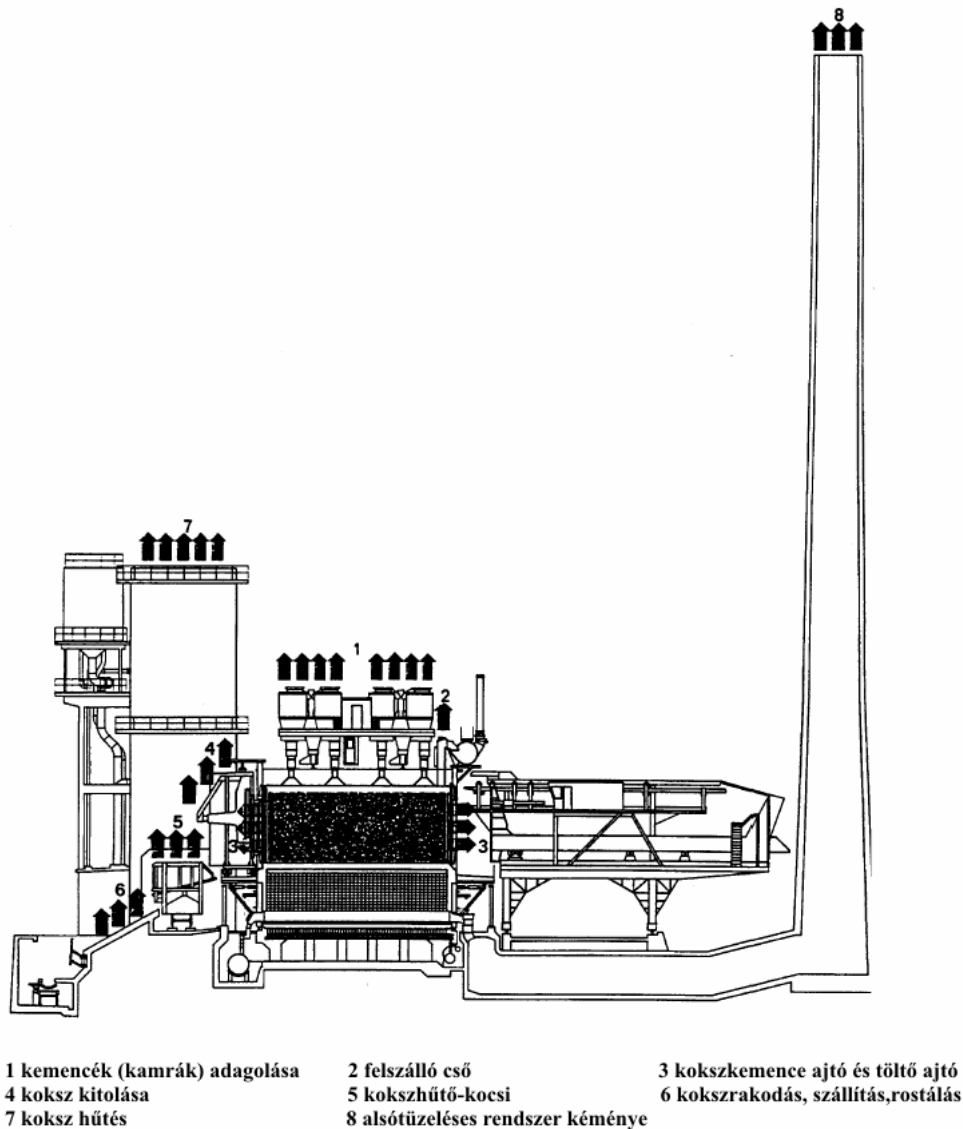
blokk-műveletek (szénadagolás, hevítés/tüzelés, kokszolás, kokszkitolás, kokszhűtés),

kokszkezelés és előkészítés,

a kokszkemencegáz (COG) összegyűjtése és kezelése a melléktermékek kinyerése mellett.

A kokszolóblokkban folyó műveletek nagymértékben befolyásolják az emissziók keletkezését. Az egyes emisszióforrásokat a 6.3. ábra mutatja be.

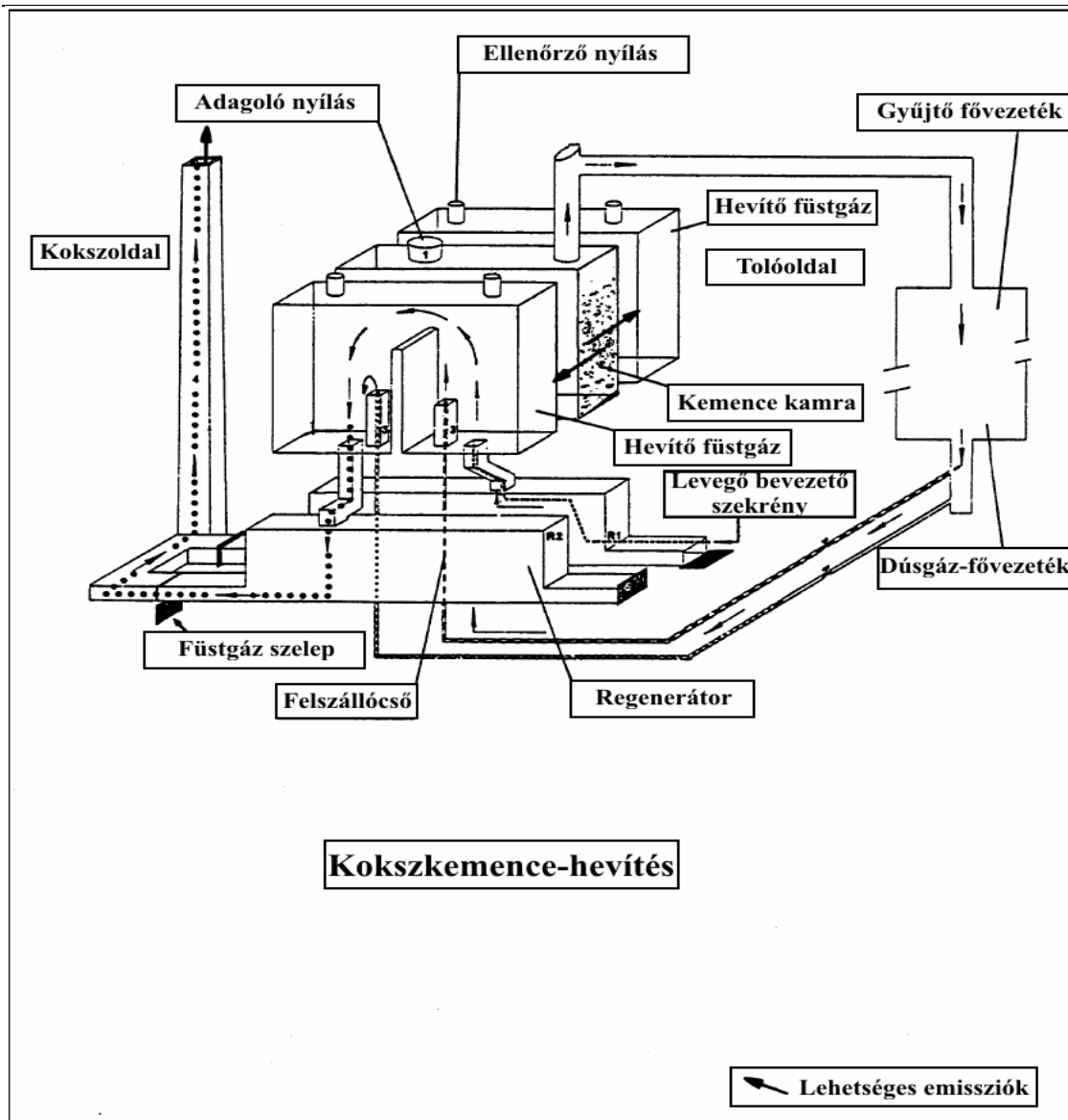
6.3.ábra A kokszkemence vázlatos rajza a fő emisszióforrások megjelölésével

A koksizókemence (kamra) hevítő rendszere a 6.5.ábrán látható.

Ha a kamrák falai repedések következtében nem teljesen zártak, a kokszkemencegáz a füstgázba kerül és a kéménybe jutva nem hasznosul. A 6.5. ábra egyfokozatú égetést mutat, a legkorszerűbb művekben azonban már többfokozatú égetés van.

A *koksizálás* során a karbonizáló folyamat rögtön az adagolás után megindul. A keletkező gáz és nedvesség a beadagolt szén kb. 8 - 11%-át teszi ki. Ezt a nyers kokszkemencegázt (COG) a felszálló csövön át szívják el és juttatják a gyújtó fővezetékbe. A gáz nagy fűtőértéke révén tisztítás után tüzelőanyagként használható (pl. a kamra fűtésére).

1000 kg szénből 750 - 800 kg kokszt és mintegy 325 m³, avagy 187 kg COG-t nyernek. A kokszkiszhozatal és a COG-termelés persze nagymértékben függ a szén összetételétől és a koksizálás időtartamától.

6.5.ábra: A koksizókamra hevítő rendszerének vázlatos rajza az emissziós pontok bemutatásával (nyilakkal jelölve)

A teljesen karbonizált kokszot *kitoló kocsi*val juttatják a konténerbe. Az atmoszféra oxigéntartalma miatt rögtön égni kezd a koksz. Ennek megakadályozására a hűtőtoronyhoz szállítja a kitoló kocsi a kokszot, ahol közvetlenül nagymennyiségű vízzel *oltják - lehűtik*. A víz el nem gőzölő részét összegyűjthetik és a következő koksza dag hűtésére használhatják fel a szennyvíz-emisszió csökkentése érdekében.

A lehűtés után halmokba rakják, majd szállítószalagon továbbítják a *töréshez és rostáláshoz*. A kisebb szemnagyságú (<20 mm) frakciót általában a zsugorítóba irányítják, a nagyobb frakciót (20 – 70 mm) a nagyolvasztóban használják fel.

A nyers kokszkemencegáz (COG) a benne levő hidrogén, metán, szénmonoxid és szénhidrogének miatt nagy fűtőértékű. Emellett olyan értékesíthető termékeket is tartalmaz, mint a kátrány, könnyűolajok, kén és ammónia. A 6.1.táblázat a COG összetételét mutatja be.

Nyersgáz- Kihozatal [m ³ h/t [kg/Nm ³]	Nyersgáz- sűrűség	H ₂ térf.%	CH ₄ térf.%	C _x H _y térf.%	CO térf.%	H ₂ S térf.%	BTX g/Nm ³ Nm ³	PAH mg/ Nm ³	NH ₃ g/	CO ₂ t.%	
szén]	12-25	0.53-0.62	39-65	32-42	3.0-8.5	4.0-6.5	3-4	23-30	n/m	6-8	2-3
Megjegyzés: BTX: Benzol-Toluol-Xilol n/m: nincs megadva											

6.1.táblázat: Nyers kokszkemencegáz összetétele - [InfoMil, 1997] nyomán

A nyersgázban levő kátrány és naftalin feltapadhat a vezetékre és onnan kell eltávolítani. A kátrányt 35 - 45 kg/t koksz mennyiségben lehet visszanyerni.

A kéntartalom és az ammónia korróziót okozhat a vezetékben és a berendezésben, a kén SO₂-emissziót okozhat, ha a kokszkemencegázt tüzelőanyagként használják. A koksz egy tonnájára kb. 3 kg ammóniát és 2.5 kg H₂S-t nyernek. Néhány esetben könnyűolajat és BTX-et is kinyernek értékes melléktermékként. Max. 15 kg könnyűolajat lehet visszanyerni egy tonna kokszra.

A nyersgáz a felszállócsőbe kb. 800°C-on lép be. Az úgynevezett libanyakon közvetlenül *hűtik* folyékony ammóniával kb. 80°C-ra. A mosóberendezések előtt elektrosztatikus kátrányleválasztó működik.

A végső hűtés közvetett vagy közvetlen lehet. Az utóbbi esetben a hűtővíz a COG-ból származó szennyezők abszorbeálására szolgál. Zárt hűtőrendszert alkalmaznak az emissziók kiküszöbölésére.

A víz és a nagy-forráspontú szénhidrogének a kokszkemencegáz hűtése során kondenzálódnak. A csövekből és az elektrosztatikus kátrányleválasztóból származó kondenzátumot a kátrány/víz szeparátorba vezetik, ahol a kátrányt visszanyerik.

A kokszkemencegáz kéntelenítése kétféleképpen történhet:

- nedves oxidálással elemi kén (S) előállítására,
- H₂S abszorbeálásával és kénsav vagy elemi kén előállításával.

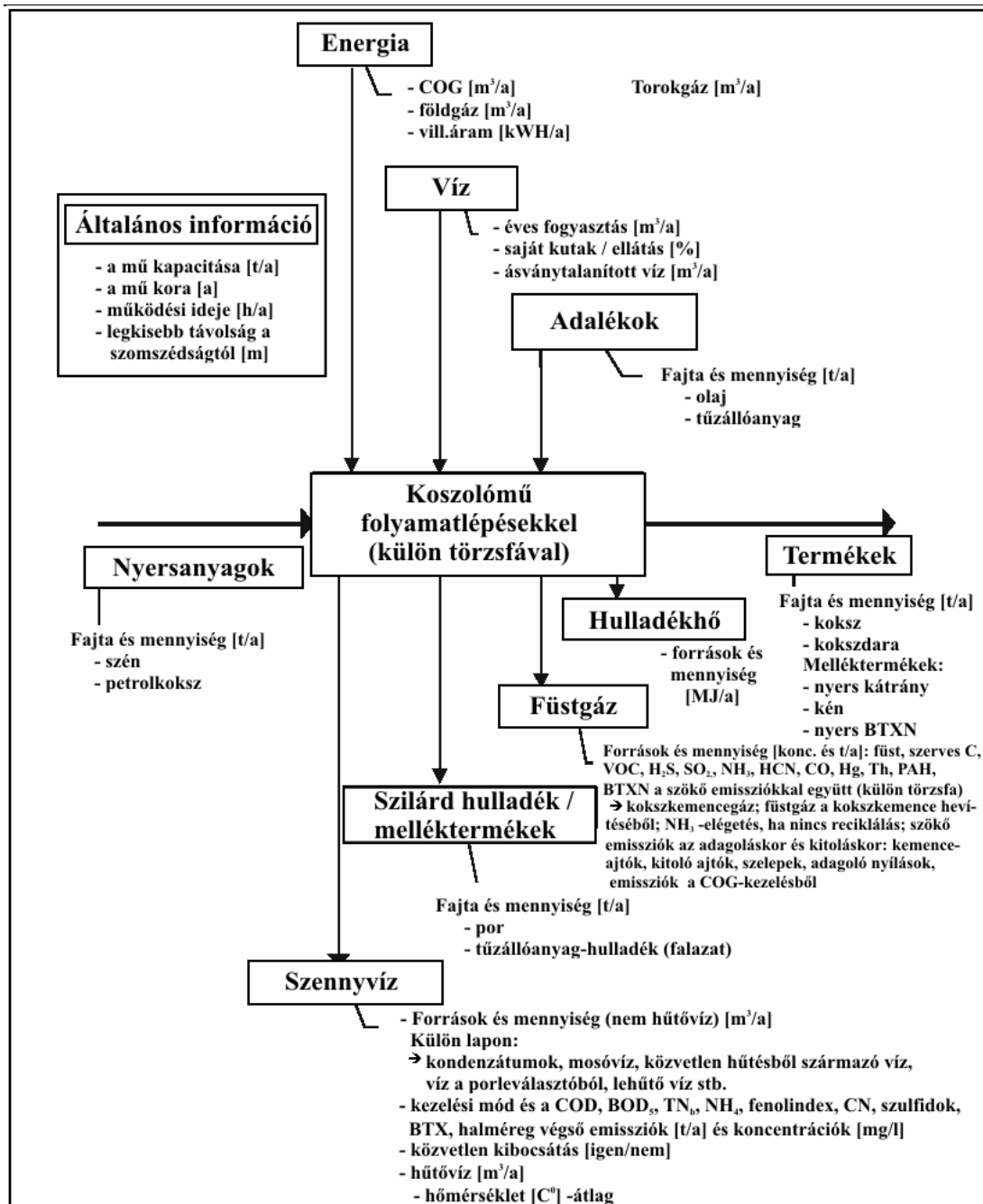
Az *ammónia* leválasztása a kokszkemencegázból három módszerrel történhet:

- NH₃/H₂S-mosó körfolyammal,
- ammóniumszulfát ((NH₄)₂SO₄) közvetlen kinyerésével és
- ammónia (NH₃) közvetlen kinyerésével.

A könnyűolaj visszanyerésére három módszert dolgoztak ki:

- lefagyasztás -70°C-ra és összenyomás 10 bar nyomással,

6.10.ábra: A kokszolómű tömegáramának áttekintése

Ezt követően fajlagos beviteli tényezőket és fajlagos emissziós tényezőket lehet kiszámítani. Ilyen tényezőket tartalmaz a 6.2.táblázat.

A levegőbe jutó emissziókkal kapcsolatban a karbantartás fontosságára és a megfelelő emissziócsökkentő technika megválasztására kell felhívni a figyelmet.

A kokszolóból kikerülő szennyvíz biológiai kezelésének megtervezéséhez szükséges paramétereit a 6.4.táblázat foglalja össze.

Bevitel Kihozatal

6.2.1.1.1 Nyersanyagok

Termékek

Szén(száraz) kg/t kokszt 1250-1350 kokszt(száraz) kg/t 1000.0
 COG*³ MJ/t LS 2500-3200
 gőz*³ MJ/t LS 3-90/500*⁴

6.2.1.1.2 Energia

BFGáz+COG MJ/t kokszt 3200-3900 *Gázemissziók*

Vill.áram MJ/t kokszt 20-170*¹

Por	g/t LS* ³	17-75* ¹
SO _x	g/t LS	27-950* ⁵
NO _x	g/t LS	230-600* ¹
NH ₃	g/t LS	0.8-3.4
H ₂ SO ₄	g/t LS	0.7* ⁶

Gőz MJ/t kokszt 60-300*²

HCN	g/t LS	0.02-0-4
H ₂ S	g/t LS	4-20* ¹
CO	g/t LS	130-1500* ¹

Sűr.levegő. Nm³/t kokszt 7-15

CO ₂	kg/t LS	175-200
CH ₄	g/t LS	27* ⁷
VOC* ⁸	g/t LS	4-8

Folyamatvíz m³/t kokszt 0.8-10

Benzol g/t LS 0.3-15*⁹(nem hűtővíz)

PAH* ¹⁰	mg/t LS	170-500* ¹¹
Maradékok/melléktermékek		
Benzol	kg/t kokszt	8-15
H ₂ SO ₄	kg/t kokszt	4-9
Kátrány	kg/t kokszt	25-46
(NH ₄) ₂ SO ₄	kg/t kokszt	1.7-3.4
SO ₄ ²⁻ ként* ¹²		
Kén* ¹³	kg/t kokszt	1.5-2.3
Szennyvíz	m ³ /t kokszt	0.3-0.4

Megjegyzés:LS=foly.acél(nyersacél), VOC=illó szerves karbon, PAH=policiklikus aromás szénhidrogének

- *1 magas értékek az öreg üzemekre(20 évnél öregebbek)
- *2 a 20 évnél öregebb üzemeknek 1200 MJ/t kokszt gőzfelhasználása lehet
- *3 alkalmazott átszámítási tényező(súlyozott átlag az összes európai kohókra és konverteres acélművekre): 358 kg kokszt/nyersvas; 940 kg nyersvas/t LS
- *4 nagy értékek a kokszt száraz oltásánál (hővisszanyerés gőz alakjában); 90 MJ/t LS érték két műre, amelyek 14-15 éve működnek; 500 MJ/t LS egy hét éve működő műre
- *5 nagy érték nem kéntelenített COG-ra; a fajlagos SO₂ emissziók 27-300 g/t LS a kéntelenítés esetében (ebben a tartományban a nagyobb érték elégtelen kéntelenítésre utal)
- *6 SO₂-abszorpció és H₂SO₄ végtermék esetére
- *7 csak egy műre van adat
- *8 VOC metán nélkül
- *9 a kis érték egy korszerű, kb 5 éves műre
- *10 PAH EPA 16-ként(a következő 16PAH összege):(Summa (FLU+PYR+TRI+CPP +BaA+CHR+BNT+BeP+BbF+BkF+BaP+DbahaA+BghiP+INP+ANT+COR))
- *11 csak két mű adata áll rendelkezésre
- *12 az SO₂ ammóniával való abszorpciójának esetére
- *13 SO₂-abszorpció és elemi kénkinyerés esetére

6.2.táblázat: Négy különböző EU tagállam tizenegy koksztolójából származó beviteli/kihozatali adatok

Paraméter	Koncentráció [mg/l]		Emissziós tényező [g/t kokszt]
	Közepes érték	Standard eltérés	
Kémiai oxigén-igény (COD)	2250-4450	310-590	430-1700
Ammónia (NH ₃ /NH ₄ ⁺)	25 – 85	15 – 105	5 - 30

6.4.táblázat: Belgium, Németország, Franciaország és Hollandia négy koksztolóművéből származó szennyvíz jellemzői - [Löhr, 1996]

A 6.4.táblázatban összefoglalt paraméterek az ammónia leválasztása után, de a szennyvíz hígítása és kezelése (ha van ilyen) előtti állapotra vonatkoznak.

6.3 A BAT meghatározásakor figyelembe veendő technikák

A koksztoló folyamatba integrált és bevált technikák az alábbiak:

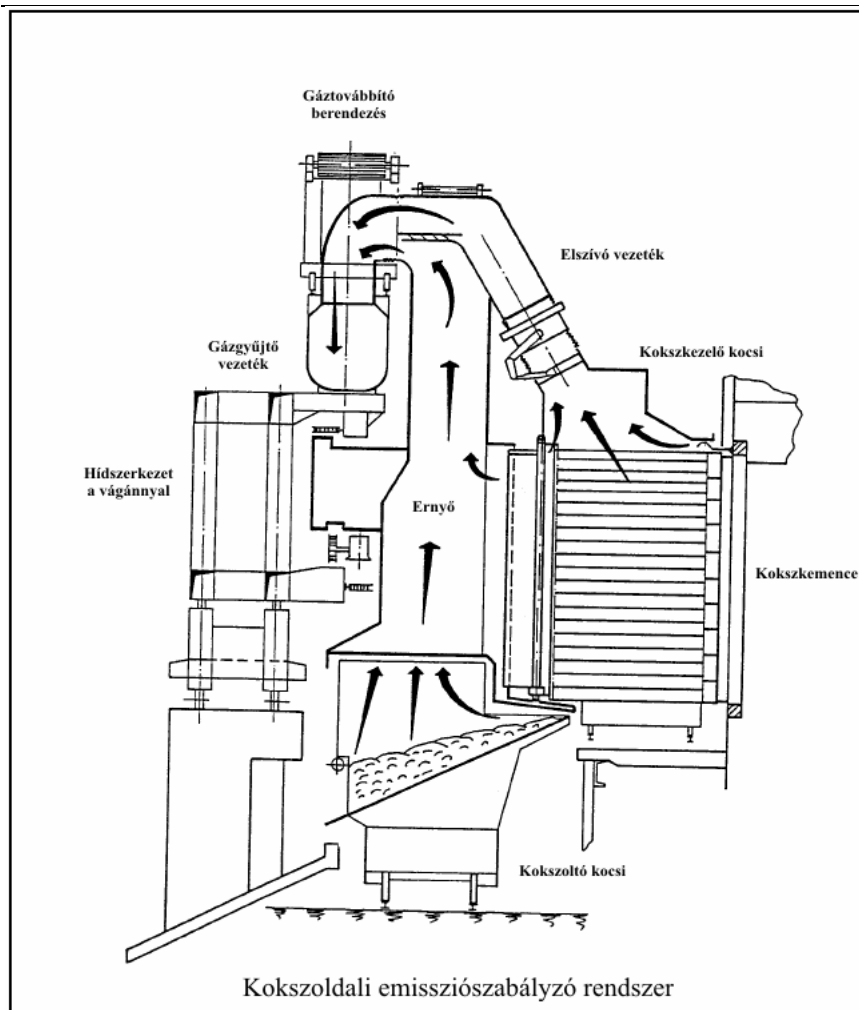
-
- Zökkenőmentes, zavartalan üzemeltetés
  - A kamrák gondos karbantartása
  - A kemenceajtók és tömítések javítása
  - A kemenceajtók és tömítések tisztítása
  - A gáz szabad áramlásának fenntartása a kemencében
  - Emissziócsökkentés a kokszoló tüzelésében
  - A koksz száraz oltása (COG)
  - Nagyobb kokszológamrák
  - Visszanyerés nélküli kokszolás

A technológiai lánc végén alkalmazott eljárások:

- A kamra berakásakor keletkező emissziók minimalizálása
- A felszálló csövek és adagolónyílások szigetelése
- A kokszológamra és hevítőkamra közti hézag minimalizálása
- A kokszkitolás pormentesítése
- Emissziókat minimalizáló nedves hűtés
- A kamrák fűtéséből származó füstgáz NO_x -telenítése
- A kokszkemencegáz kéntelenítése
- A kátrány (és PAH) eltávolítása a szén víztartalmából
- Ammóniaelválasztás
- A gázkezelő üzem gáztömör működtetése
- Szennyvízkezelő üzem

A kokszkitoló művelet pormentes elvégzését biztosító rendszerre mutat be egy példát a 6.13.ábra.

6.13.ábra: Példa a kokszitolásból származó por leválasztására

6.4 Következtetések

1. Általános szempontok:

- A kamrák, ajtók, ajtókeret-tömítések, fesszállócsövek, adagolónyílások stb. gondos karbantartása (speciálisan kiképzett karbantartó személyzettel rendszeres program alapján végzett munkával);
- Ajtók, ajtókeret-tömítések adagolónyílások, felszállócsövek tisztítása;
- A szabad gázáramlás fenntartása a kokszolóban.

2. Adagolás:

- Adagolás adagoló kocsival.
- 'Füstmentes' vagy folyamatos adagolás ajánlott kettős felszálló csövekkel vagy áthidaló csövekkel, mivel minden gázt és szilárd részecskét a kokszkemencegáz kezelésének részeként kezelnek. Ha azonban elszívják a gázokat és a kokszoló blokkon kívül kezelik, a külön telepített berendezésben az elszívást követően elégetés és zsákszűrős kezelés történik. Így elérhető a szilárd részecske-emissziókra a <5 g/t koksz -szint.

---

3. Kokszolás:

A következő intézkedések kombinációja:

- Zökkenőmentes, zavartalan kokszkemence-üzemeltetés, a nagy hőmérséklet-ingadozások elkerülésével.
- Rugós terhelésű, rugalmas szigetelésű ajtók vagy késélű ajtók alkalmazása esetén elérhető
- <5% látható emisszió az új üzem minden ajtójából és
- <10% látható emisszió meglévő üzem minden ajtójából.
- Vízárás felszálló csövek esetében <1% látható emisszió érhető el az összes csövekre.
- Agyag szuszpenzióval tömített adagoló nyílások <1% látható emissziót biztosítanak.
- Tömítéssel ellátott, kiegyensúlyozott ajtókkal <5% látható emisszió érhető el.

4. Tüzelés:

- Kéntelenített COG alkalmazása
- A kemencekamra és a hevítőkamra közti szivárgás megelőzése szabályos kokszolóblokk-üzemeltetéssel és
- a kokszolókamra és a hevítő kamra közti tömítetlenség kijavítása és
- az új blokkok építésénél olyan alacsony NO_x-et biztosító technika megvalósítása, mint a szakaszos elégetés (új művekben 450 - 700 g/t kokszt és 500 - 770 mg/Nm³ nagyságrendű emissziók érhetőek el).

A nagy költségek miatt a nitrogéntelenítést (pl. SCR) nem alkalmazzák kivéve az olyan új üzemeket, ahol másképpen nem lehet eleget tenni a környezetvédelmi előírásoknak.

5. Kitolás:

- A kokszkitoló-géppel egybeépített ernyővel realizált elszívás és zsákszűrős gázkezelés, valamint hűtőkocsi alkalmazása esetén 5 g szilárd szemcse/t kokszt -szint érhető el (kéményemisszió).

6. Oltás(hűtés):

- Az emissziót minimalizáló nedves oltás 50 g szilárd szemcse/t kokszt-ot biztosít (VDI módszerrel meghatározva). Jelentős szerves terhelésű ipari víz használatát el kell kerülni az oltáshoz.
- Száraz kokszt-oltás (CDQ) az érzékelhető hő visszanyerésével és az adagoláskor, kezeléskor és rostáláskor keletkező por zsákos szűrésével. A jelenlegi energiaárakra tekintettel az EU-ban a "beruházási/üzemi költség - környezeti előny"- megfontolás erősen korlátozza a CDQ alkalmazhatóságát. Ezen túlmenően a visszanyert energia felhasználása is szükséges.

7. Kokszkemence-gáz kéntelenítése:

Kéntelenítés abszorpciós rendszerekkel (500-1000 mg H₂S/Nm³) vagy

oxidáló kéntelenítés (<500 mg H₂S/Nm³), amennyiben nagymértékben csökkentik a mérgező vegyületek káros környezet-hatását.

8. A gázkezelő üzem gáztömör működése:

- A csőkarimák számának minimalizálása a hegesztett csőkötések alkalmazásával;

- Gáztömör szivattyúk felhasználása (pl. mágneses szivattyúk);
  - A tároló tartályok nyomószelepeiből származó emissziók csökkentése a szelepkivezetésnek a kokszkemencegáz-főgyújtóvezetékével való összekapcsolásával (vagy a gázok összegyűjtésével és azt követő elégetésével).
9. Szennyvíz előkezelése:
- Hatékony ammónia leválasztás alkáliák alkalmazásával. 20 mg/l NH₃-koncentráció érhető el.
  - Kátrányleválasztás.
10. Szennyvízkezelés:

A nitrogénezést/nitrogéntelenítést magába foglaló biológiai szennyvízkezeléssel az alábbiak érhetők el:

COD eltávolítás:	>90%
szulfid:	<0.1 mg/l
PAH(6 Borneff):	<0.05 mg/l
CN ⁻ :	<0.1 mg/l
fenolok:	<0.5 mg/l
NH ₄ ⁺ , NO ₃ ⁻ és NO ₂ ⁻ összesen:	<30 mg/l
szuszpendált szilárd anyagok:	<40 mg/l

Ezek a koncentrációk 0.4 m³/t koksz fajlagos szennyvízmennyiségre vonatkoznak.

Elvileg az 1 - 10 pontokban felsorolt technikák mind az új, mind a meglévő üzemekre alkalmazhatók, kivéve az alacsony NO_x-eljárásokat (csak új üzemekre).

6.5 A hazai helyzet

Hazánkban Dunaújvárosban létesült integrált acélmű szerves tagjaként kokszolómű. Az üzem három blokkból áll és termelésével a DUNAFERR Rt nagyolvasztóinak kokszigényét elégíti ki.

A kokszolómű légszennyezési adatait a 2001 évre vonatkozóan a Magyar Vas-és Acélipari Egyesülésnek a Műszaki Szakigazgatói Tanács 2002. szeptember 17.-i ülésére kidolgozott és a tagvállalatok környezetvédelmi helyzetéről és feladatairól, valamint a vas-és acélipari melléktermékek hasznosítási lehetőségeiről szóló előterjesztése alapján a 6.A. táblázat foglalja össze:

Megnevezés	Mérték-	EU-felmérés	Magyar adatok 2001-ben	egység adatai
Légszennyezés			g/t foly.acél*	
Por	g/t		17-75	105
NO _x	g/t		230-600	258
SO ₂	g/t		27-950	371
CO	g/t		130-1500**	900
CO ₂	kg/t		175-200	n.a.
H ₂ S	g/t		4-20	n.a.
NH ₃	g/t		0.8-3.4	n.a.
VOC	g/t		4-8	n.a.
PAH	mg/t		170-500	n.a.
Hulladékok/melléktermékek		kg/t kocsz		
Benzol	kg/t		8-15	n.a.
Kénsav	kg/t		4-9	n.a.
Kátrány	kg/t		25-46	3
Kén	kg/t		1.5-2.3	n.a.
Szennyvíz	m ³ /t		0.3-0.4	n.a.

11 EU-ban működő kocszolómű alapján

* 358 kg kocsz/t nyersvas és 940 kg nyersvas/t acél felhasználásával

** régi kocszolók esetén

6.A.táblázat: A hazai kocszgyártás légszennyezés- és hulladék/melléktermék-adatai 2001-ben, az EU-felmérés adataival összehasonlítva

A légszennyezés csökkentése céljából a DUNAFERR DBK Kocszoló Kft a III. blokkra jelenleg hajt végre fejlesztéseket. A teljes műre vonatkozó fejlesztési terv-alternatívák is készen állnak. Ezek magvalósulása esetén teljesülhetnek az EU-előírások.

6.6 Kialakuló technikák és jövőbeni fejlesztések

A nagyolvasztók kocszigényének csökkentésében és ezzel a tüzelőanyagok költségeinek mérséklésében az olaj, majd a szénpor játszott lényeges szerepet. Jelenleg kb. 180 kg/t nyersvas-szinten áll a szénpor befűvés, ami 300 kg/t nyersvas fajlagos kocszfogyasztást tesz lehetővé. A szénpor nagyolvasztóba fűvésének elméleti maximuma megközelítően 270 kg/t nyersvas, amely mellett 220 kg/t nyersvas kocszfogyasztás lehetséges.

Eltekintve a költségmegtakarítástól, pozitív környezethatása is van a szénporbefűvésnek, mivel kevesebb kocsz fogy és így kisebb a kocszolókból származó emisszió. 180 kg/t nyersvas szintű szénporbefűvés - amit már számos helyen elértek - 30%-kal kevesebb kocszfelhasználást tesz lehetővé.

Azonban a meglévő kokszolóművek emisszió-csökkentésével kapcsolatosan is vannak folyamatban fejlesztések. Ezek közül említést érdemel a korábban Jumbo Coking Reactor-nak(JCR) nevezett EgyKamrás Rendszer (SCS). Ez 450 - 850 mm szélességű, nagytérfogatú kamrával dolgozik. Előmelegített szenet használ fel. A kokszolható szenek széles spektrumát fel tudja dolgozni. A termikus hatásfok 38%-ról 70%-ra növelhet, míg az emissziós források száma az adagoló nyílások számának csökkentése miatt kevesebb.

7 NAGYOLVASZTÓK

7.1 Alkalmazott eljárások

Az első, koksszal dolgozó nagyolvasztót 1735-ben állították üzembe [Ullmann`s, 1994]. A nagyolvasztó maradt a legfontosabb nyersvasgyártó berendezés, s várhatóan uralni fogja a nyersvas előállítását legalább a következő húsz esztendőre [Lüngen, 1995].

A nagyolvasztó olyan zárt rendszer, amelybe a torok részen át folyamatosan adagolják be a vashordozó anyagokat (darabos vasércet, zsugorítványt és/vagy pelletet) és a kokszot egy adagoló rendszer segítségével, amely megakadályozza a torokgáz (BF-gáz) elszökését. A 7.2. ábra a nagyolvasztó egyszerűsített vázlatát mutatja be az öntőcsarnokkal, a léghevítővel és a BF-gáz kétlépcsős kezelésével együtt.

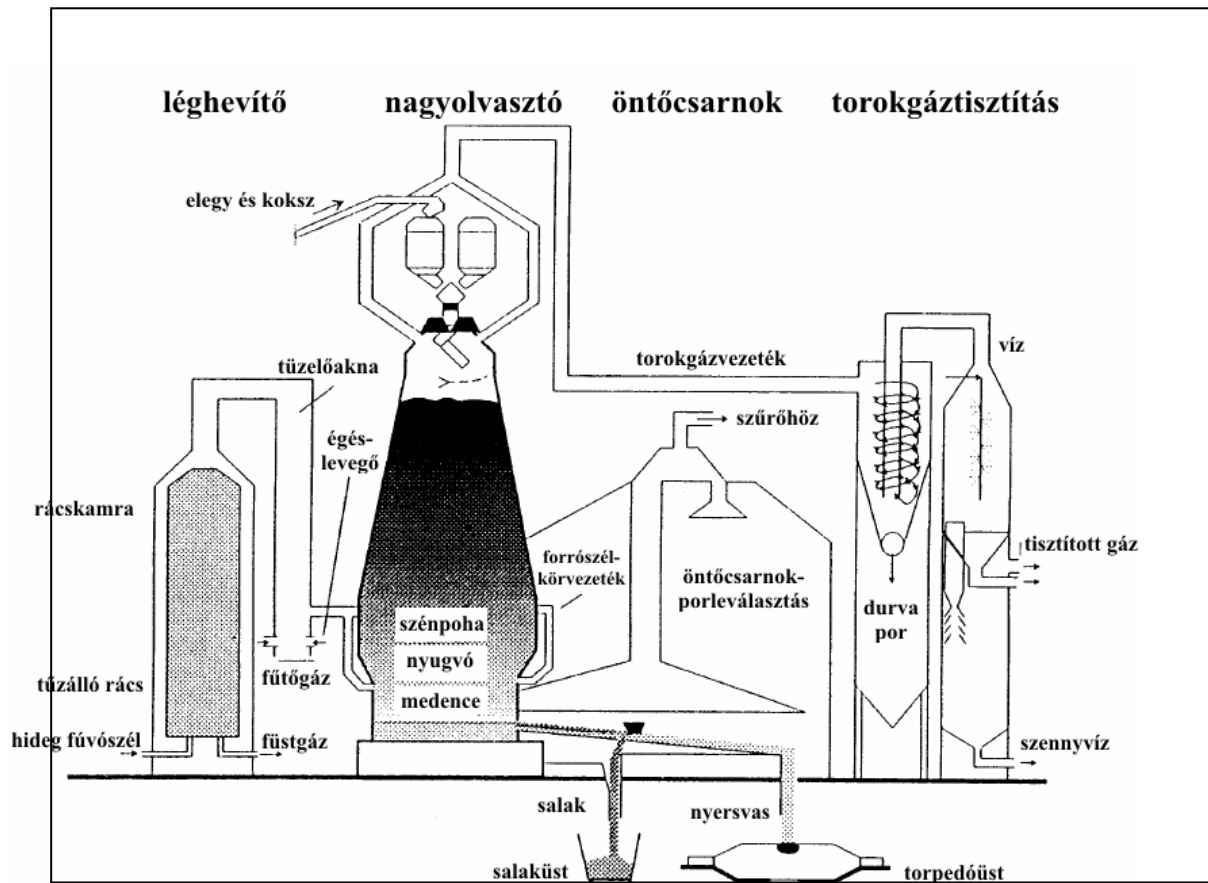
A felmelegített fűvószelet oxigénnel és pótlólagos redukáló anyagokkal (szénpor, olaj, földgáz és néhány esetben műanyag) a fűvósíkban fűvatják be. A fűvószél reakcióba lép a redukáló anyagokkal és főleg CO-t termel, ami a vasoxidokat fémes vassá redukálja. A folyékony nyersvas a medencében gyűlik össze a salakkal együtt, majd ezeket időnként lecsapolják. A folyékony nyersvasat rendszerint torpedóüstben szállítják az acélműhöz és a salakot megfelelően kezelik az útépitéshez és a cementgyártáshoz való felhasználás céljából. A torokgázt (BF-gáz) a nagyolvasztó torkánál gyűjtik össze, majd kezelését követően fűtőanyagként használják fel hevítésre vagy áramfejlesztésre a művön belül.

Számos redukáló anyag áll rendelkezésre. Koksz, szénpor, olaj, földgáz, vagy manapság műanyagok formájában általában megfelelő mennyiségben és megfelelő áron érhetők el. A kiválasztást azonban nemcsak az ár dönti el. A koksz nemcsak redukáló anyag, hanem vivőhordozója is a nagyolvasztó elegyoszlopának. Ezen hordozó kapacitás nélkül nem volna lehetséges a nagyolvasztó működése.

A jelenleg felhasznált vasérc főleg hematitot (Fe_2O_3) és néha kismennyiségű magnetitet (Fe_3O_4) tartalmaz. A nagyolvasztóban ezek az elegyalkotók egyre nagyobb mértékben redukálódnak vasoxidá (FeO), majd szilárd vassá. Végül a reakciók befejeztével megolvad a vas és a folyékony nyersvas és salak a medencében gyűlik össze. A karbon CO, a CO CO_2 képződése közben redukál. Folyósítókat és adalékokat visznek be a nagyolvasztóba annak érdekében, hogy csökkentsék a salak olvadáspontját, javítsák a salak kénfelvételt, biztosítsák a folyékony nyersvas megkívánt minőségét, és lehetővé tegyék a salak tovább feldolgozását.

A nagyolvasztó fontosabb műveletei:

- A nyersanyagok beadagolása
- A forró fűvószél előállítása
- A redukáló anyagok befűvatása
- Csapolás és öntés
- A salak kezelése

7.2. ábra: A nagyolvasztó vázlatos rajza - [UBA Rentz, 1996]

7.1.1 Adagolás

A vashordozó anyagok és hozaganyagok keverékét, az "elegyet" a koksszal együtt a nagyolvasztó torkán adagolják be szkip vagy szállítószalag segítségével. Zárt adagoló rendszer biztosítja azt, hogy izolálja a kemencegázokat (a torokgázt) az atmoszférától. Erre azért van szükség, mert a nagyolvasztóban uralkodó nyomás nagyobb a légköri nyomásnál (0.25 - 2.5 bar).

A zárt adagoló rendszer kúpos, vagy kúp nélküli. Némi szilárd részecske- és BF-gázemisszió lehetséges az adagolás során. A gáz toroktól való elszívásával és a torokgáz-kezelő rendszerhez vezetésével lehet szabályozni az emissziókat a folyamat ezen szakaszában.

7.1.2 Léghevítők

A nagyolvasztó működéséhez szükséges forrószelet a léghevítők biztosítják. Ezek kiegészítő berendezések, amelyek a fűvósél felmelegítésére szolgálnak. A fűvósél biztosítja, hogy elegendő oxigén álljon rendelkezésre a koksz elgázosításához, és hogy a keletkezett gáz, az eleggyel részben érintkezve redukálja a vasoxidokat, és előmelegítse az elegyet.

A léghevítők ciklikusan dolgoznak. Gáz - általában torokgáz - felhasználásával addig hevítik fel, míg a léghevítő kupolája el nem éri a megfelelő (megközelítően 1100-1500°C) hőmérsékletet. Ekkor megszakítják a gáz elégetését, és hideg környezet-levegőt áramoltatnak a léghevítőbe az eddigi áramlással ellentétes irányban. A hideg levegőt a nagyhőmérsékletű téglarács melegíti fel 900-1350°C hőmérsékletre. A fűvószelet ezután a nagyolvasztóba vezetik.

A léghevítők belső, vagy külső tűzakkás kivitelűek lehetnek. A megkülönböztetésnek a CO-emissziókkal kapcsolatban van jelentősége.

Minden nagyolvasztóhoz három vagy négy léghevítőre van szükség. A felhevítő szakaszban lépnek ki emissziók a levegőbe.

7.1.3 Nagyolvasztó

Az általános leírás sorra veszi a nagyolvasztó hat hőmérséklet-zónáját és áttekinti

- a torok,
- az akna,
- a szénpoha,
- a nyugvó,
- a fűvósík és
- a medence

metallurgiai folyamatait.

A *torokgáz* (BF-gáz) 20-28% CO-t, 1-5% H₂-t, 50-55% N₂-t, 17-25% CO₂-t, némi kenet és cianidvegyületeket, valamint nagymennyiségű, az elegyből származó port tartalmaz. Fűtőértéke megközelítően 2.7-4.0 MJ/Nm³. A nagyolvasztó torokgáz-termelése 1200-2000 Nm³/t nyersvas.

A nagyolvasztó elegyének egyes fémek alkotói részben elpárolognak, részben lerakódnak a kohó különböző részein. Ilyen fémek a cink és az ólom. Az elegy összes cinktartalma 100-250 g/t nyersvas.

A nagyolvasztó megfelelő hőmérsékletvezetésével el lehet érni, hogy a cink zömét ZnO-részecskék alakjában távolítsák el a torokgázzal, amelyet aztán a torokgáz kezelése során csaknem teljesen le lehet választani [Pazdej, 1995].

A legtöbb nagyolvasztó alkalmazza a *redukáló anyagok közvetlen befűvását*. Két vállalat megkezdte a műanyag hulladékok befűvását is nagy szénhidrogén-tartalmuk felhasználására a redukáló folyamatban [UBA-Comments, 1997].

A nagyolvasztó medencéjében összegyűlt folyékony nyersvasat és salakot periódikusan *csapolják le*. A kapacitásától függően egy-négy csapolónyílása van a nagyolvasztónak.

Korszerű nagyolvasztónál együtt csapolják a nyersvasat a salakkal. A salakot azután a salaklevezetőben választják el a nyersvasától. A folyékony nyersvas ezután a nyitott vagy zárt üstbe vagy torpedóüstbe jut. A folyékony nyersvas hőmérséklete ilyenkor 1440-1500°C. A salakot csatornákon átfolyatják a granuláló berendezésbe vagy salaküstbe, illetve nyitott gödörbe.

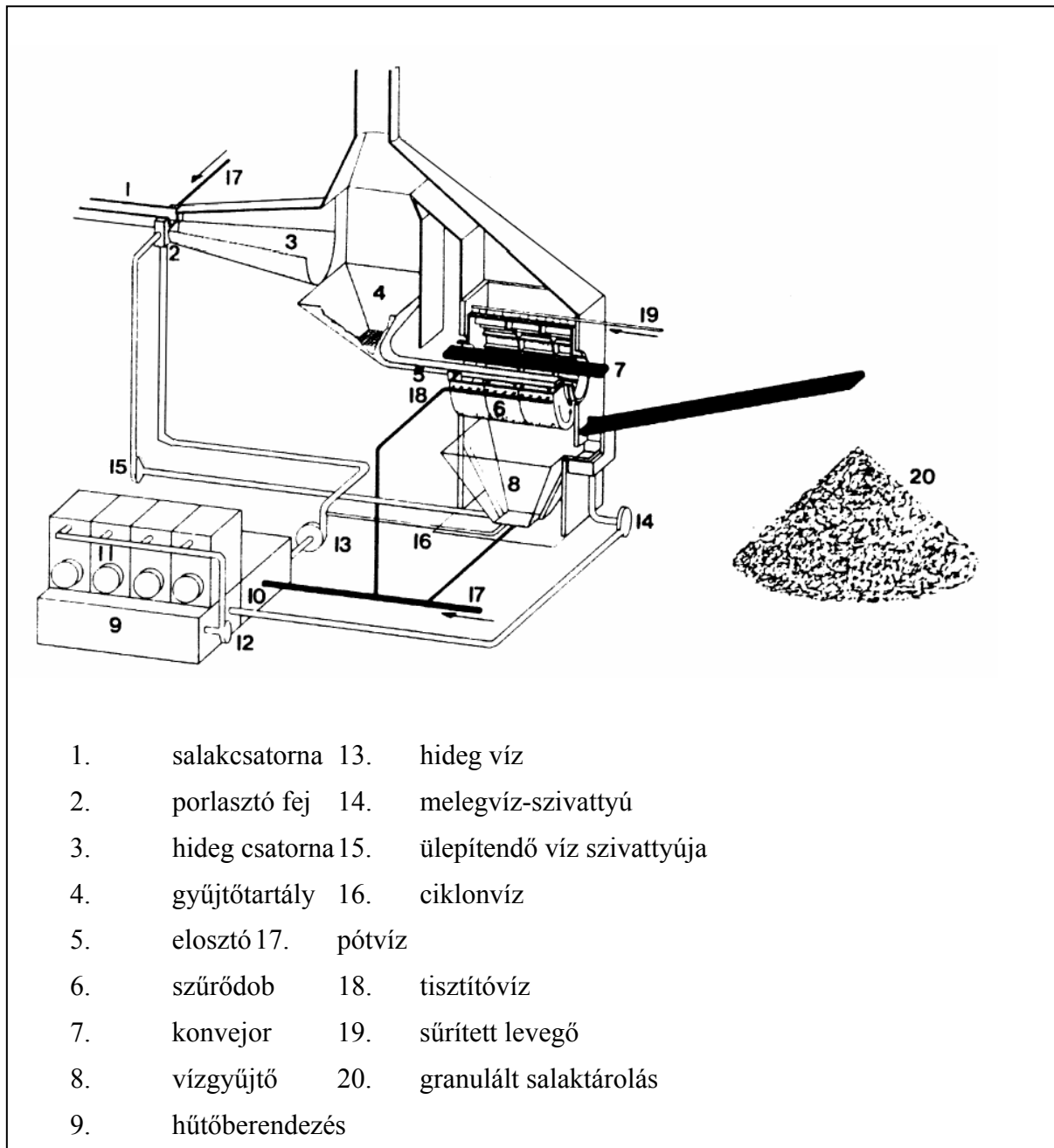
A csapolás végén tűzálló dugaszolómasszával mechanikusan zárják el a csapolónyílást.

A salak számos területen használható fel, így az útépitéshez, cementgyártáshoz, hőszigeteléshez stb. Előkészítéséhez az alábbi eljárások használatosak:

- salakgranuláló eljárás,
- salakgödör-eljárás és
- salakpellemező eljárás.

Az EU 15-ben legelterjedtebb salakkezelő eljárás a *granulálás*. Az eljárás során a salakot nagy nyomású vízpermettel porlasztják a nagyolvasztó közelében elhelyezett granuláló fejben. A 7.5. ábra az INBA-eljárás elvét mutatja be.

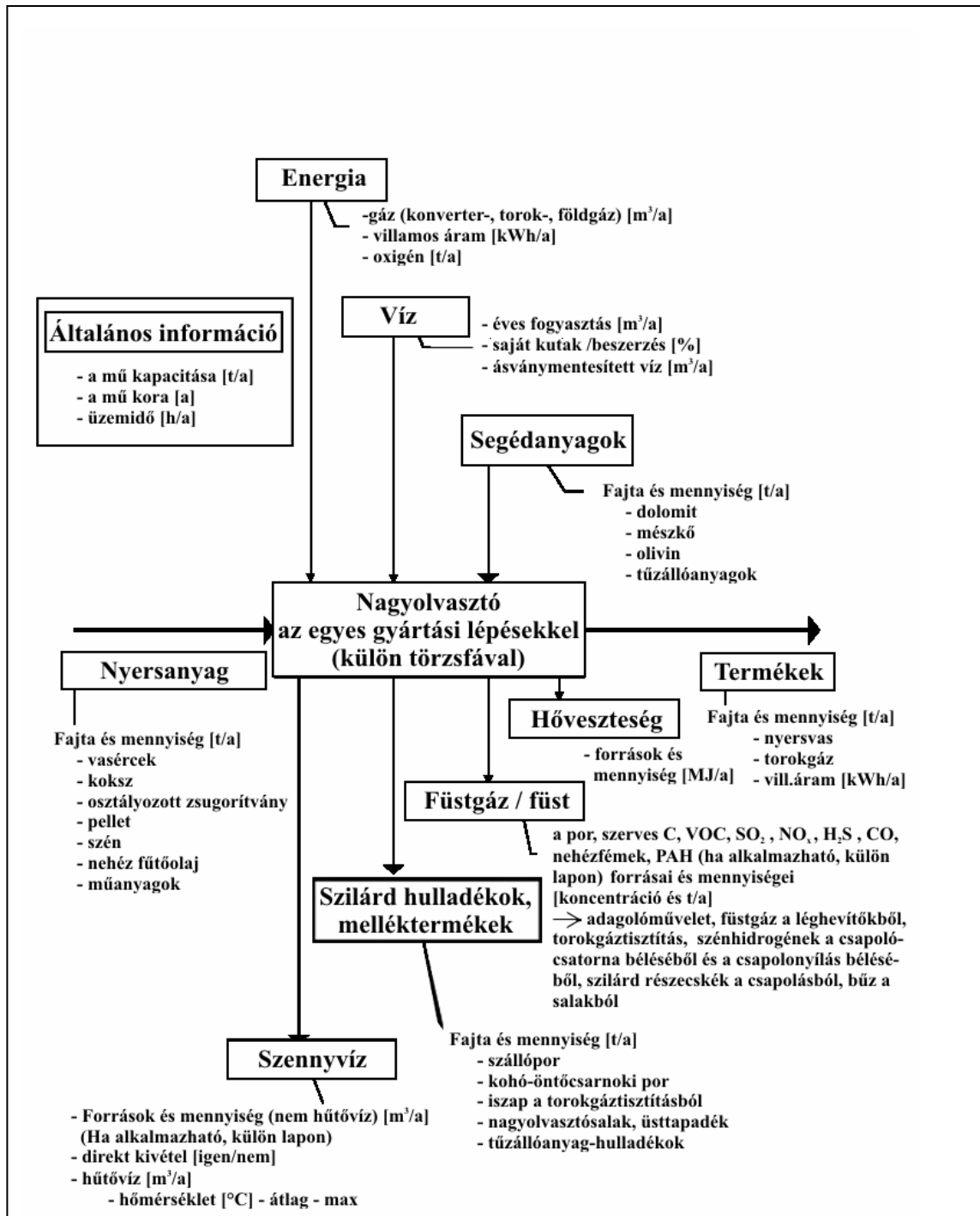
7.5.ábra: A nagyolvasztó-salak granulálása az INBA-eljárás szerint - [Radoux, 1982]

A *salakgödör-eljárás* abból áll, hogy a salakot vékony sugárban folytatják a nagyolvasztóhoz közeli gödörbe. A gödört szakaszosan töltik meg és ürítik ki. A megszilárdult salakot apróra törik

A *salakpellemező eljárás*t kevés műben használják az EU 15-ban és Kanadában. A folyékony salakot egy lemezen terítik szét, szabályozott vízszugárral hűtik le és darabolják fel.

7.2 Jelenlegi emissziós és felhasználási szintek

A 7.6.ábra a nagyolvasztó be- és kimenő tömegáramát mutatja be. Ez az áttekintés felhasználható az egyes nagyolvasztók adatainak összegyűjtésére.

7.6.ábra: A nagyolvasztó tömegáramának áttekintése

Ezután mind a fajlagos beviteli tényezőket, mind a fajlagos emissziós tényezőket ki lehet számítani. A 7.1.táblázat mutatja be ezeket a tényezőket.

Az adatok 1996-ból valók, az emissziós adatok a csökkentés utáni emissziók; nincs információ arról, hogy hogyan nyerték az adatokat, hogy milyen módszert alkalmaztak a próbavételhez, az elemzéshez, nem ismeretesek az időintervallumok és a referencia-körülmények.

Bevitel		Kihozatal			
<i>Nyersanyagok</i>		<i>Termékek</i>			
Zsugorítvány* ¹	kg/t nyersvas	720-1480	Nyersvas	kg/t	1000.0
Vasérc* ¹	kg/t nyersvas	25 - 350			
Pellet* ¹	kg/t nyersvas	100 - 770	<i>Energia</i>		
Koksz* ¹	kg/t nyersvas	280 - 410	BF-gáz	MJ/t ny.v.	4400-5000
Szén* ²	kg/t nyersvas	0 - 180	Vill.áram	MJ/t ny.v.	kb. 750
Nehézolaj* ³	kg/t nyersvas	0 - 60			
Égetettmész	kg/t nyersvas	0 - 10			<i>Gázemissziók*⁷</i>
Recikl.anyagok	kg/t nyersvas	2 - 8	Por	g/t LS* ⁸	10 - 50
Műanyagok* ⁴	kg/t nyersvas	0 - 30	Mn	g/t LS	<0.01-0.13
	Ni	g/t LS			<0.01-0.02
	Pb	g/t LS			<0.01-0.12
<i>Energia</i>		SO ₂	g/t LS		20 - 230
Torokgáz	MJ/t nyersvas	1050-2700	NO _x	g/t LS	30 - 120
Kokszkemence- gáz	MJ/t nyersvas	90 - 540	H ₂ S	g/t LS	0.2 - 20
Földgáz	MJ/t nyersvas	50 - 230	CO	g/t LS	770 - 1750
Vill.áram	MJ/t nyersvas	270 - 370	CO ₂	kg/t LS	280 - 500
		PCDD/F	µgI-TEQ/tLS		<0.001-0.004
Oxigén* ⁵	m ³ /t nyersvas	25 - 55			
Maradékok/melléktermékek					
Gőz	MJ/t nyersvas	22 - 30			
Salakok			kg/t LS		200 - 290
		Torokgáz-por	kg/t LS		6 - 16
Sűrített levegő	m ³ /t nyersvas				9 - 11
Torokgáz-iszap			kg/t LS		3 - 5
		Por az öntőcsarnok porleválasztásából	kg/t LS		0.5 - 1.5
Víz	m ³ /t nyersvas				0.8 - 50
Kaparék			kg/t LS		14 - 25
Szennyvíz			m ³ /t LS		0.1 - 3.3* ⁹

Megjegyzés. LS = folyékony acél (nyersacél)

*¹ egyedi helyi körülményektől függően

*² a szénporbefúvatás esetében - ami növekvő gyakoriságú, de nem általános (140-180 kg szén/t nyersvas van alkalmazva)

*³ olajbefúvatás esetében - max. 140 kg/t nyersvas realizálható

*⁴ 1998-ban az EU 15-ben csak két helyen fúvattak be műanyagot

*⁵ pótlólagos oxigénbevitel nem mindig szükséges

- *6 torokgázturbina esetében
- *7 a nagyolvasztóból származó összes emisszió nem foglalja magába a torokgáz más üzemben végzett elégetését
- *8 a használt átszámítási tényező (az összes európai nagyolvasztók súlyozott átlaga). 940 kg nyersvas/t LS
- *9 nagyobb is lehet a nyersanyagok nagy sótartalma esetében

7.1. táblázat: Bevitel/kihozatal-adatok négy különböző EU tagállam négy meglévő nagyolvasztójára

A 7.2.táblázat a 7.1. táblázat információit egészíti ki a nagyolvasztó főbb műveletei során a (csökkentés után) levegőbe jutó emissziók tényezőire vonatkozóan.

Művelet/ emisszióforrás		Por [g/t LS]	H ₂ S [g/t LS]	SO ₂ [g/t LS]	NO _x [g/t LS]	CO [g/t LS]
Adagolózóna	n/r	25/5-38* ³	l.s.	l.s.	l.s.	l.s.
	x±s	14±13				
Szénelőkészítés	n/r	15/2-54	l.s.	l.s.	l.s.	l.s.
	x±s	12±16				
Öntőcsarnok	n/r	12/2-79* ⁴	5/0.3-4* ⁵	12/2-250* ⁶	4/1-27* ⁷	l.s.
	x±s	30±24	-	70±34	-	
Salakgranulálás	n/r	n/a	14/1-300* ⁸	13/1-142* ⁸	l.s.	l.s.
	x±s		63±95	31±42		
Léghevítők	n/r	3-6	l.s.	45/15-375* ⁹	41/10-550* ¹⁰	29/50-2700* ^{11,12}
	x±s	-		120±100	82±102	700±735

Megjegyzés: LS: folyékony acél(nyersacél); x±s = a standard eltérés középértéke(csak elegendő adat rendelkezésre állása esetén van kiszámítva); n = az adatok száma; r = az adatok tartománya (min-max); l.s. = alacsony szignifikancia; n/a = nem áll rendelkezésre

- *1 adatok az [EC Study, 1996]-ból
- *2 az alkalmazott átszámítási tényező (az összes európai oxigénes konverteracélművek súlyozott átlaga): 940 kg nyersvas/t LS
- *3 ésszerűtlenül alacsony emissziós tényezőt (< 1 g/t LS) nem vettek figyelembe; nedves tisztítókról sincs adat, ezeknek sokkal nagyobb az emissziós tényezőjük (2-20-szor nagyobb)
- *4 adatok folyamatos méréssel dolgozó művelekből
- *5 egy szélsőséges, 64 g H₂S/t LS-értéket nem véve figyelembe
- *6 belevéve két nagy, 180 és 250 g SO₂/t LS-értéket, az összes többi értéke 100 g/t LS alatt van
- *7 egy 2450 g NO_x/t LS-értéket nem véve figyelembe

- *8 az alacsony (1 g/t LS körüli) értékek füstkondenzációs granuláló üzemekből származnak
- *9 8 érték szignifikánsan nagyobb (>200 g SO₂/t LS) a felhasznált kokszkemencegáz SO₂-tartalma miatt
- *10 3 érték szignifikánsan nagyobb (>300 g NO_x/t LS) az elégetés körülményei miatt
- *11 nagy érték fordulhat elő belső elégetőkamrás léghevítők esetében
- *12 nem világos, hogy az elegyadagolás alatti emissziókkal együtt vagy anélkül

7.2.táblázat: A nagyolvasztók levegőbe jutó emisszióinak emissziós tényezői

A torokgáz kezelés előtti és kezelés utáni összetételét a 7.3., illetve a 7.4.táblázat tekinti át.

Nyers torokgáz-komponens	Mennyiség	Mértékegység	Fajlagos mennyiség	Mértékegység
BF-gáz termelés	1.0-7.0	1.10 ⁵ Nm ³	1200-2000	Nm ³ /t nyv.
Szilárd szemcse	3500-30000	mg/Nm ³	7000-40000	g/t nyv.
Szénhidrogének(C _x H _y)	67-250	mg/Nm ³	130-330	g/t nyv.
Cianidok(CN ⁻ -ként)	0.26-1.0*	mg/Nm ³	0.5-1.3	g/t nyv.
Ammónia (NH ₃)	10-40	mg/Nm ³	20-50	g/t nyv.
PAH**	0.08-0.28	mg/Nm ³	0.15-0.36	g/t nyv.
Benzo(a)pirén	0.15-0.56	mg/Nm ³	0.30-0.72	g/t nyv.
Fluorantén				
Szénmonoxid(CO)	20-28	térf.%	300-700	kg/t nyv.
Szendioxid(CO ₂)	17-25	térf.%	400-900	kg/t nyv.
Hidrogén(H ₂)	1-5	térf.%	1-7.5	kg/t nyv.

* a lefűtás alatt lényegesen nagyobbak lehetnek az emissziók

** sok más policiklusos aromás szénhidrogén (PAH) is jelen van

7.3.táblázat: Nyers torokgáz összetétele (kezelés előtt) - [InfoMil, 1997] nyomán

Kezelt torokgáz-komponens	Mennyiség	Mértékegység	Fajlagos mennyiség	Mértékegység
Torokgáz-termelés	1.0-7.0	1.10 ⁵ Nm ³ /h	1200-2000	Nm ³ /t nyv.
Szilárd részecske	1-10	mg/Nm ³	1-20	g/t nyv.
H ₂ S	14	mg/Nm ³	17-26	g/t nyv.
Cianidok (CN-ként)	n/a	mg/Nm ³	n/a	g/t nyv.
Ammónia (NH ₃)	n/a	mg/Nm ³	n/a	g/t nyv.
Nehézfémek**	0.10-0.29	mg/Nm ³	0.22-0.37	g/t nyv.
Mn	0.01-0.05	mg/Nm ³	0.02-0.07	g/t nyv.
Pb	0.03-0.17	mg/Nm ³	0.07-0.22	g/t nyv.
Zn				
Szénmonoxid(CO)	20-28	térf.%	300-700	kg/t nyv.
Szendioxid (CO ₂)	17-25	térf.%	400-900	kg/t nyv.
Hidrogén (H ₂)	1-5	térf.%	1-7.5	kg/t nyv

n/a = nincs adat

7.4. táblázat: Nagyolvasztói torokgáz összetétel (kétszakaszos kezelés után) - [InfoMil,1997] nyomán

A szilárd hulladék/melléktermék-emissziók közül az öntőcsarnokból származó port zsákszűrővel lehet leválasztani és a zsugorító szalagra visszavezetni.

A torokgázt általában két lépcsőben kezelik: a durva port ciklonokban, a finom port pedig ezt követően nedves mosóban választják le. A durva port rendszerint a zsugorító szalaghoz irányítják, az iszap esetében azonban ez nehézségekbe ütközik, mivel cinktartalma 10-20-szor, ólomtartalma pedig 20-30-szor nagyobb. A legtöbb esetben talajfeltöltésre használják az iszapot. A por és az iszap sorsa az az EU-ban, hogy 64%-át reciklálják, 33%-át talajfeltöltéshez irányítják, 1%-át művön kívül használják fel, 1%-át tárolják és 1%-át eladják.

A nagyolvasztó salakjának összetétele a 7.7.táblázatban látható.

Megnevezés	Nagyolvasztó-salak	
	> 1.0	< 1.0
CaO/SiO ₂	közepes	nagy
MgO-tartalom		
Feösszes	0.2 - 0.6	0.4
Mnösszes	0.2 - 0.7	0.3
TiO ₂	0.5 - 2.7	0.7
Al ₂ O ₃	9.0 -14.0	9.2

Sösszes, főleg CaS	1.1 - 2.0	1.6
SiO ₂	33.2-37.0	38.4
CaO	38.1-41.7	35.6
MgO	7.0-11.0	18.0
Na ₂ O	0.3-0.6	0.5
K ₂ O	0.6-0.8	0.8
CaO/SiO ₂	1.1-1.2	0.9
(CaO+MgO)/SiO ₂	1.3-1.5	1.2

7.7.táblázat: 1.0 -nél kisebb és annál nagyobb bázikusságú nagyolvasztó-salakok kémiai összetétele tömeg%-ban - [Geiseler, 1992]

Az EU-ban a nagyolvasztó-salak 64%-át eladják, 26%-át a cementiparban, 8%-át az útépitésben használják fel, 2%-át talajfeltöltéshez irányítják és 0.4%-át tárolják.

A szennyvíz-emissziót illetően a torokgázmosóból kikerülő vizet ülepítik, lehűtik és visszavezetik a mosóhoz.

7.3 A BAT meghatározásakor figyelembeveendő technikák

Az alábbi technikákat ajánlják megfontolásra:

Folyamatba integrált megoldások:

- Redukáló anyagok közvetlen befúvatása
- Torokgáz-energia visszanyerése
- Torokgáznyomás energia visszanyerése
- Léghevítők energiamegtakarítása
- Kátránymentes csapolócsatorna-bélés alkalmazása

A technológiai lánc végén alkalmazott eljárások:

- Torokgáz-kezelés
- Csapoló nyílások és csatornák porának leválasztása
- Füstcsökkentés öntés alatt
- Nagyolvasztó-iszap hidrociklonos kezelése
- Mosóvíz kezelése és újrahasznosítása
- Salakgranuláló füstjének kondenzálása

A redukáló anyagok közvetlen befúvatása révén a nettó energiamegtakarítás 3.76 GJ/ befúvott szénpor. 180 kg/t nyersvas befúvatási intenzitás mellett az energiamegtakarítás 0.68 GJ/t nyersvas vagy az összes nagyolvasztói energiafogyasztás 3.6%-a.

Az üzemköltség 10 Ecu₁₉₉₆/GJ volt 1988-ban [InfoMil, 1997]. Azonban ez a költség a kisebb kokszfogyasztás révén megtérül [Campbell, 1992]. A British Steel, UK - Port Talbot 4. nagyolvasztójánál megvalósított szénporbefúvás 1997-ben kb. 24 MEcu-ba került.

A torokgáznyomásból való energiavisszanyerést expanziós turbina segítségével lehet megvalósítani.

---

2 - 2.5 bar toroknyomás esetén 15 MW villamos teljesítményt lehet realizálni korszerű nagyolvasztónál. A megtakarítás a nagyolvasztó összes energiaigényének 2%-a.

A *léghevítőknél energiamegtakarítást* az alábbi módszerekkel lehet megvalósítani:

1. Számítógépes működés-vezérléssel 5%-kal javítható a hatékonyság. Ez megközelítően 0.1 GJ/t nyersvas energiamegtakarítást jelent.
2. A fűtőanyag előmelegítésével kb. 0.3 GJ/t nyersvas energiamegtakarítást lehet elérni.
- 3/4. Tökéletesebb elégetést biztosító égőkkel és gyors O₂-méréseken alapuló elégetési körülmény-módosítással 0.04 GJ/t nyersvas energiamegtakarítás realizálható.

Fentiekre vonatkozó tipikus beruházási költség egy nagyolvasztóra, ill. a hozzákapcsolt léghevítőkre vonatkozóan 6 MEcu₁₉₉₇.

A *kátránymentes csapolócsatorna-bélés* segítségével az alábbi emissziócsökkentést lehet megvalósítani.

Komponens	Hagyományos csatornabélés (g/t nyersvas)	Kátránymentes csatornabélés (g/t nyersvas)	Emissziócsökkenés (%)
Illó szerves vegyületek (VOC)	100	1	99
Policiklusos aromás szén- hidrogének (PAH)	3.5	0.03	99

7.11. táblázat: A csapolócsatorna béléséből származó emissziók - [InfoMil, 1997]

A csapolónyílások és csapolócsatornák porleválasztása azért előnyös, mivel a csapolás és öntés alatt a folyékony nyersvas és a levegő oxigéntartalmának érintkezése során barna füst formájában keletkező vasoxidok (pl. Fe_2O_3) 99%-ban elkülöníthetők és a zsugorítómuve visszavezethetők.

Az öntőcsarnok porleválasztó rendszerének beruházási költsége pl. a Voest Alpine-nél (kb. 3 millió t/a nyersvastermelés) megközelítően 14.5 MEcu₁₉₉₆ volt. Az üzemköltségek (energia nélkül) kb. 0.42 MEcu₁₉₉₆ évente.

A füstképződés visszaszorítása korszerűen úgy történik, hogy a folyékony nyersvas szállítása során a barna füst keletkezési pontjain gondosan lefedik azt és a kialakult térbe nitrogént vezetnek. A porképződés így századára csökkenthető. A Stahlwerke Bremen 3 Mt nyersvas/a termeléséhez szükséges berendezése a füstcsökkentéssel és a csapolónyílás porleválasztásával és a zsákszűrővel együtt 6.8 MEcu₁₉₉₆-ba került. Az energiaköltség kb. 190000 EURO/a és a karbantartási költség kb. 170000 EURO/a. Ez harmada-negyede a hagyományos porleválasztó rendszerekének.

A nagyolvasztó torokgázának tisztítása során nyert iszap hidrociklonos kezelésének segítségével egy cinkben gazdag és egy cinkben szegény frakció nyerhető. A kezelés során elérhető cinktartalmakra a 7.12.táblázat ad felvilágosítást.

	Fajlagos iszapképződés, (kg/t nyersvas)	Zn %	Tömeg száraz állapotban, %	Kezelés
Kezeletlen iszap	1.0 - 9.7	0.1 - 2.5	100	Hidrociklon
Hidrociklonos sűrítmény	0.2 - 2.7	1 - 10	20 - 40	Tárolás/talajfeltöltés
Hidrociklonos végoldat	0.8 - 7.8	0.2 - 0.6	60 - 80	Reciklálva a zsugorítóba

7.12.táblázat: Példa a hidrociklonban kezelt nagyolvasztói iszap cinktartalmára - [Pazdej, 1995; InfoMil, 1997] alapján

Egy háromfokozatú, 20000 t/a kapacitású hidrociklon beruházása 2 MEcu₁₉₉₄ és az üzemköltség 25 Ecu/t [UBA Rentz, 1996].

A torokgázkezelő *mosóvizének tisztítását* körkörös ülepitő tankokban végzik flokulánsok (anionos polielektrolitok, kevert polimérek vagy aktivált kovasavak) adagolása mellett.

A Hoogovens IJmuiden-nél a nagyolvasztói szennyvízkezelő berendezés megközelítően 18 MEcu₁₉₉₆-be került.

7.4 Következtetések

A nagyolvasztókra a következő technikákat vagy azok kombinációit tekintik BAT-nak:

1. Torokgáz újrahasznosítása;
2. Redukáló anyagok közvetlen befűtatása;
pl. 180 kg/t nyersvas szénporbefűtatás széles körben alkalmazott, de nagyobb befűtatási arány is lehetséges.
3. A torokgáz nyomásának energiája is hasznosítható, ha az előfeltételek biztosítottak.
4. Léghevítők
  - <10 mg/Nm³ por és <350 mg/Nm³ NO_x emissziós koncentráció érhető el (3% oxigéntartalomra vonatkoztatva)
  - energiamegtakarítások ott, ahol a konstrukció megengedi.
5. Kátránymentes csapolócsatornabélés alkalmazása.
6. Torokgázkezelés hatékony porleválasztással;
  - A durva szilárd szemcsés anyagot főleg száraz szeparálási módszerrel (pl. deflektorral) választják le és ezután újra felhasználják. Ezután a finom szemcsés anyagot választják le:
    - gázmosással vagy
    - nedves elektrosztatikus porleválasztóval vagy
    - bármely más, hasonló leválasztási hatékonyságú eljárással;
  - < 10 mg/Nm³ visszamaradó szilárd szemcse-koncentráció érhető el.
7. Öntőcsarnoki por leválasztása (csapolónyílás, csatornák, lesalakolók, torpedóüst adagoló pontjai);
  - Az emissziókat a csapolócsatornák befedésével és a már említett emissziós tisztítással kell csökkenteni. 1 - 15 mg/Nm³ poremisszió-koncentrációt lehet elérni. A fugitív (elszökő) emissziókra 5 - 15 g por/t nyersvas érhető el.; itt a leválasztás hatékonysága fontos szerepet játszik.
  - Füstlefojtás nitrogén alkalmazásával (speciális körülmények között, pl. ha az öntőcsarnok kialakítása megengedi és nitrogén rendelkezésre áll).
8. A nagyolvasztógáz (torokgáz)-mosótorony szennyvizének tisztítása;
  - A mosóvíz felhasználása annyiszor, ahányszor csak lehetséges;
  - A szuszpendált szilárd anyagok koaguláltatása/leülepitése (éves átlagként <20 mg/l visszamaradt szilárd anyag-szint érhető el, egyes napi érték akár 50 mg/l is lehet;
  - Az iszap hidrociklonos kezelése és ezt követően a durva frakció újrahasznosítása, amennyiben a szemmagyság-megoszlás észszerű leválasztást tesz lehetővé.
9. A salakkezelés emisszióinak és a talajfeltöltésre kerülő salak mennyiségének minimalizálása;

- A salak granulálása előnyös ott, ahol a piaci feltételek kedvezőek.
- A füstöt kondenzáltatni kell, ha a szagesökkentés kívánalom.
Ott, ahol salakgödörbe csapóznak, csökkenteni kell a túlzott vízhűtést vagy el kell kerülni, ha az lehetséges és ahol a területi korlátozások megengedik.

10. A szilárd hulladékok/melléktermékek minimalizálása.

A szilárd hulladékokra a következő eljárásokat kell figyelembe venni prioritási sorrendben:

- Szilárd hulladék képződések minimalizálása.
- Szilárd hulladékok/melléktermékek hatékony hasznosítása (reciklálása vagy újrafelhasználása); különösen a torokgáz tisztításából származó durva por és az öntőcsarnoki porleválasztásból származó por reciklálása, a salak teljes hasznosítása (pl. a cementiparban vagy az utépítésekhez).
- c. Az elkerülhetetlen hulladékok/melléktermékek ellenőrzött tárolása (a torokgáz-tisztítás iszapjának finomfrakciója, a kemencebontás törmelék egy része).

Elvben az 1 - 10 pontokban felsorolt technikák mind az új, mind a meglévő berendezésekhez alkalmazhatók, amennyiben az említett előfeltételek megvannak.

7.5 A hazai helyzet

A Magyar Vas-és Acélipari Egyesülés Műszaki Fejlesztési Irodája 2002. szeptember 17.-i ülésére a tagvállalatok környezetvédelmi helyzetéről és feladatairól készített előterjesztés alapján a hazánkban egy helyen, a dunaujvárosi Dunaferr Acélművek Kft-ben működő két nagyolvasztóban folyó nyersvasgyártásra jellemző emissziókat a 7/A.táblázat foglalja össze.

Megnevezés	Mérték- egység	EU-felmérés adatai	Magyar fajlagos szennyezések 2001-ben	
Légszennyezés		g/t foly.acél*		
Por		g/t	10 - 50	24
Mn		g/t	0.01 - 0.13	n.a.
Ni		g/t	0.01 - 0.02	n.a.
Pb		g/t	0.01 - 0.12	0.1
Zn		g/t		0.3
NO _x		g/t	30 - 120	233
SO ₂		g/t	20 - 230	0
CO		g/t	770 - 1750	7.5 kg/t
CO ₂		kg/t	280 - 500	n.a.
PCDD/F	μg I-TEQ/t	0.001-0.004		n.a.
H ₂ S		g/t	0.2 - 20	n.a.
Hulladékok/melléktermékek		kg/t foly.acél		
salak		kg/t	200 - 290	221
szállópor		kg/t	6 - 16	27
torokgáziszap		kg/t	3 - 5	7
öntőcsarnoki por		kg/t	0.5 - 1.5	4
szennyvíz		m ³ /t	0.1 - 3.3	n.a.

4 EU ország nagyolvasztóinak adatai alapján

* 940 kg nyersvas/t folyékony acél feltételezésével

n.a nincs adat

7.A. táblázat: A nyersvasgyártásra jellemző emissziós értékek

---

7.6 Kialakuló technikák és jövőbeni fejlesztések

A 150 kg/t nyersvas szintet meghaladó szénporbefúvatás megvalósítására két módszert lehet alkalmazni.

1. Nagyobb fúvósél hőmérséklet biztosítása a levegő elektromos plazmás túlhevítésével.
Ez a módszer csak ott gazdaságos, ahol olcsó elektromos energia áll rendelkezésre. Franciaországban végeztek el ilyen irányú kísérleteket.
2. A fúvósél oxigénnel való dúsítása.

Biztonsági okokból a fúvókákon keresztül történő oxigéninjektálás látszik előnyösnek.

Elméletileg 400 kg/t nyersvas szénporbefúvatási szint érhető el oxigénnel dúsított fúvósél alkalmazásával. Ebben az esetben legalább 30%-kal kell növelni a fúvósél oxigéntartalmát. A kapcsolatos kísérleteket már elvégezték kísérleti üzemben és ipari méretű nagyolvasztóban.

A salak hőtartalmának visszanyerése azért vonzó téma, mivel a folyékony salak kb. 1450°C hőmérsékletű és korszerű nagyolvasztókból 250-300 kg/t nyersvas salakot csapolnak, amelynek nagy az érzékelhető hőtartalma. Jelenleg azonban még nincsen a világon kifejlesztve biztonságos, megbízható és energiahatékony rendszer, amely ezeken túlmenően még a salak minőségét sem befolyásolja.

A becsült energiamegtakarítás 0.35 GJ/t nyersvas. Bár a módszer bevezetésére már végeztek kísérleteket, ipari méretű megvalósítás nem várható a közeljövőben.

8 BÁZIKUS OXIGÉNES (KONVERTER-) ACÉLGYÁRTÁS ÉS ÖNTÉS

Az első ipari méretű bázikus oxigénes konverter (BOF) 1953-ben Linzben lépett be a termelésbe. Ettől kezdve a BOF és a villamos ívkemence (EAF) kezdi kiszorítani a kis energia-hatékonyságú Thomas-, Bessemer- és Siemens-Martin-(SM) eljárást. Az EU-ban az utolsó SM-kemencét 1993-ban csapolták. Az EU 15-ben 1996-ban az acéltermelés kétharmadát a BOF-, egyharmadát pedig az EAF-eljárás adta.

8.1 Alkalmazott eljárások és technikák

Az oxigénes konverteracélgártás célja a fémes betét szennyezőinek kiégetése (azaz oxidálása). Az oxiddá alakított főbb elemek a karbon, szilícium, mangán és foszfor. Az oxidáló folyamat feladata ezért:

- a karbontartalom csökkentése az előírt szintre csökkentése (kb. 4%-ról 1 % alá),
- az előírt idegen elem-tartalmak beállítása,
- a nem kívánt szennyezők lehető legnagyobb mértékű eltávolítása.

Az acél gyártása a BOF-eljárással szakaszosan megy végbe a következő főlépésekben:

- a folyékony nyersvas szállítása és tárolása,
- a folyékony nyersvas előkezelése (kéntelenítése),
- hulladékberakás, nyersvasbeöntés,
- oxidáció a konverterben (dekarbonizálás és a szennyezők oxidálása),
- csapolás,
- szekunder-metallurgiai kezelés,
- öntés (folyamatosan vagy tuskóvá).

A folyékony *nyersvas* acélműbe *szállítása* nyitott üstben vagy torpedóüstben történik. Az előbbi esetben nyersvas-keverőre is szükség van az acélműben a *tárolás* céljából. Feladata a nagyolvasztó és az acélmű termelésingadozásának, valamint a kémiai összetétel-szórásoknak kiegyenlítése és az állandó hőmérséklet biztosítása.

A *folyékony nyersvasat* az oxigénes konverterbe öntése előtt *előkezelik*. A klasszikus módszer a következő lépésekből áll.

- Kéntelenítés.
- Foszfortalanítás.
- Desziliciozás.

Európában csak a kéntelenítést alkalmazzák széleskörűen, mivel a foszfortalanítás és a desziliciozás költséges és bonyolult technológiát igényel.

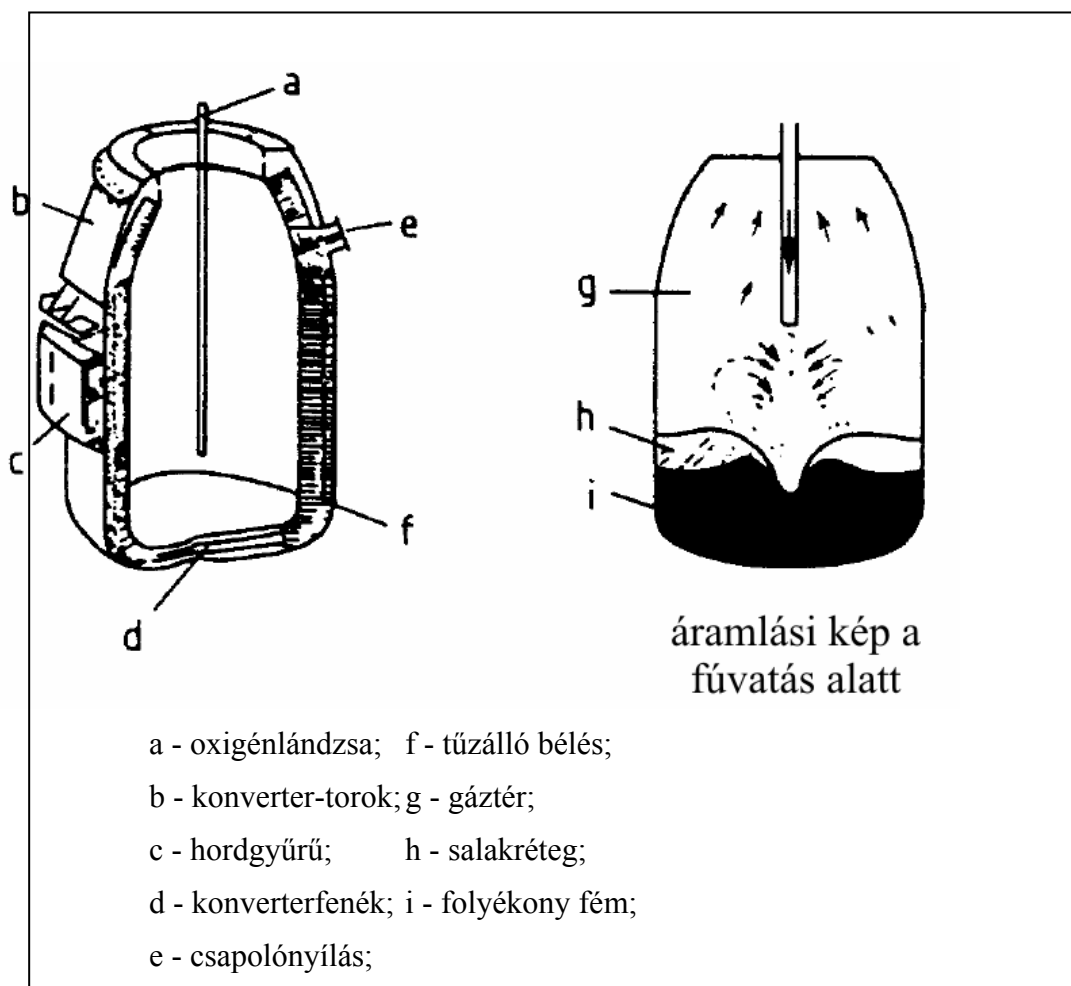
A korszerű gyártáshoz manapság 0.001 - 0.020 % kéntartalmat írnak elő a folyékony nyersvasra a konverterbe öntés előtt. A folyékony nyersvas kéntelenítése a nagyolvasztón kívül környezetkímélő eljárás is, mivel kisebb koks- és zsugorítvány-fogyasztást tesz lehetővé, csökkenti a nagyolvasztói és acélművi salak mennyiségét, javítja a metallurgiai salak minőségét, növeli a tűzállóbélések élettartamát és csökkenti az oxigénfogyasztást.

Az ismert kéntelenítő anyagok: kalciumkarbid, szóda, szódahamu, égetett mész és magnéziummal impregnált anyagok. Európában ma a kalciumkarbidos kéntelenítés a

legelterjedtebb, amely a korábban alkalmazott szódás kezelést hulladékelhelyezési és levegőminőségi problémák miatt szorította ki.

A szennyező elemek oxidálása, valamint a füstgázzal, illetve a salakkal való eltávolítása az oxigénes konverterben történik. A konverter szakaszosan működik. A teljes ciklus a következő lépésekből áll: a hulladék és a folyékony nyersvas beadagolása, az oxigénfúvatás, a próbavétel, a hőmérséklet beállítás és a csapolás. Korszerű acélművekben egy ciklus 30 - 40 percig tart.

A 8.4. ábra a felsőfúvatású oxigénes konverter vázlatos rajzát mutatja be.

8.4. ábra. Felsőfúvatású oxigénes konverter - [Ullmann's, 1994]

Más oxigénes konverter-eljárások is elterjedtek. Ezek egyik csoportjára az jellemző, hogy az oxigént és a folyósító anyagokat a konverter fenékén levő fúvókákon át juttatják a fürdőbe (OBM-, Q-BOP-, LWS-eljárás). Kombinált fúvatási technikák is elterjedtek. A folyamatot szükség szerint a konverter fenékén levő porózus betéteken át argon vagy nitrogéngáz befúvatásával gyorsítják. Fenékfúvókákon át is fúvathatnak be pótlólagosan oxigént vagy más gázokat. Ilyen eljárás az LBE- és a TBM-módszer. Az európai elterjedtségről a 8.1. táblázat ad képet.

Eljárás	Konverterek száma	Kapacitás [1000 t/a]
LD (Linz-Donawitz)	17	12400
LD fenékkeveréssel	44	64960
LBE	22	27550
OBM	5	2780
K-OBM	1	2200
LWS	2	400
Összesen	91	112810

8.1.táblázat. Az EU-ban működő bázikus oxigénes konverterek típusa, száma és éves kapacitása

A konverterben lefolyó reakciók többnyire exotermikusak, tehát növelik a folyékony nyersvas hőmérsékletét. Hulladékot, vasércet vagy más anyagokat adagolnak a konverterbe a hűtés céljából annak érdekében, hogy a kb. 1600 - 1650°C hőmérsékletet tartsák. Általában 10 - 20% hulladékbetéttel dolgoznak, de ez az arány akár 40 %-ig is emelkedhet.

Az oxigén befúvatása alatt keletkező gázok szénmonoxid-tartalma nagy. Sok acélmű ezért energiaforrásként használja a konvertergázokat. Mind a "nyitott elégetés", mind a "visszafojtott elégetés" módszerét alkalmazzák. A nyitott elégetés esetében levegőt visznek be a füstgázvezetékbe és így égetik el a szénmonoxidot. A képződött hőt füstgázkazánban nyerik vissza gőz termelése céljából. A visszafojtott elégetés módszerénél az oxigénfúvatás alatt lefedik a konverter száját. Így nem juthat be a levegő oxigénje a füstgázba, amelynek szénmonoxid-tartalmát így megőrzik, majd a füstgázt összegyűjtve tisztítják és a fűtőanyagként való későbbi felhasználásra tárolják.

A konverteres acélgyártás során képződött salakot lehűtés után törik, majd a fémes vasat mágnesesen szeparálják.

Az acélt a konverterben végbemenő oxidációs folyamat után általában különböző utókezelésnek vetik alá, amelyeket összefoglalóan "szekunder-metallurgiának" neveznek. Ezek célja az acéllal szemben támasztott növekvő minőségi igények kielégítése és egyben jelentős termelékenység-növelést is realizál, mivel kiemeli a metallurgiai finomító folyamatokat a konverterből.

A szekunder-metallurgia főbb céljai:

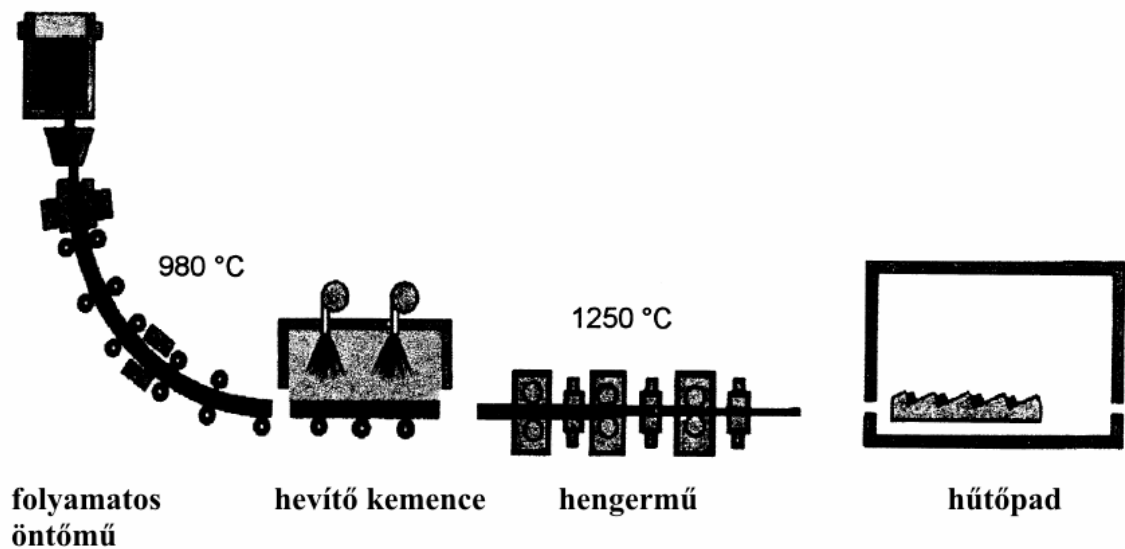
- keverés és homogenizálás,
- a kémiai összetétel beállítása szűk határok közé,
- a megfelelő öntési hőmérséklet beállítása,
- a dezoxidáció,
- nemkívánatos gázok, mint a hidrogén és a nitrogén eltávolítása és

- az oxidtisztség javítása a nemfémes zárványok mennyiségének csökkentésével.

A szekunder-metallurgia eszközei az üst, az üstkemence, a vákuumozó berendezés vagy erre a célra szerkesztett kemence. A szekunder-metallurgia fontos lépése a vákuumos kezelés. A művelet célja a dekarbonizálás, és a fűtési periódusban oldott gázok csökkentése. Így az oxigén-szintet 0.0002%-ra, a nitrogénét pedig 0.005%-ra lehet leszállítani a nyomásnak 10 mbar-ra történő csökkentésével.

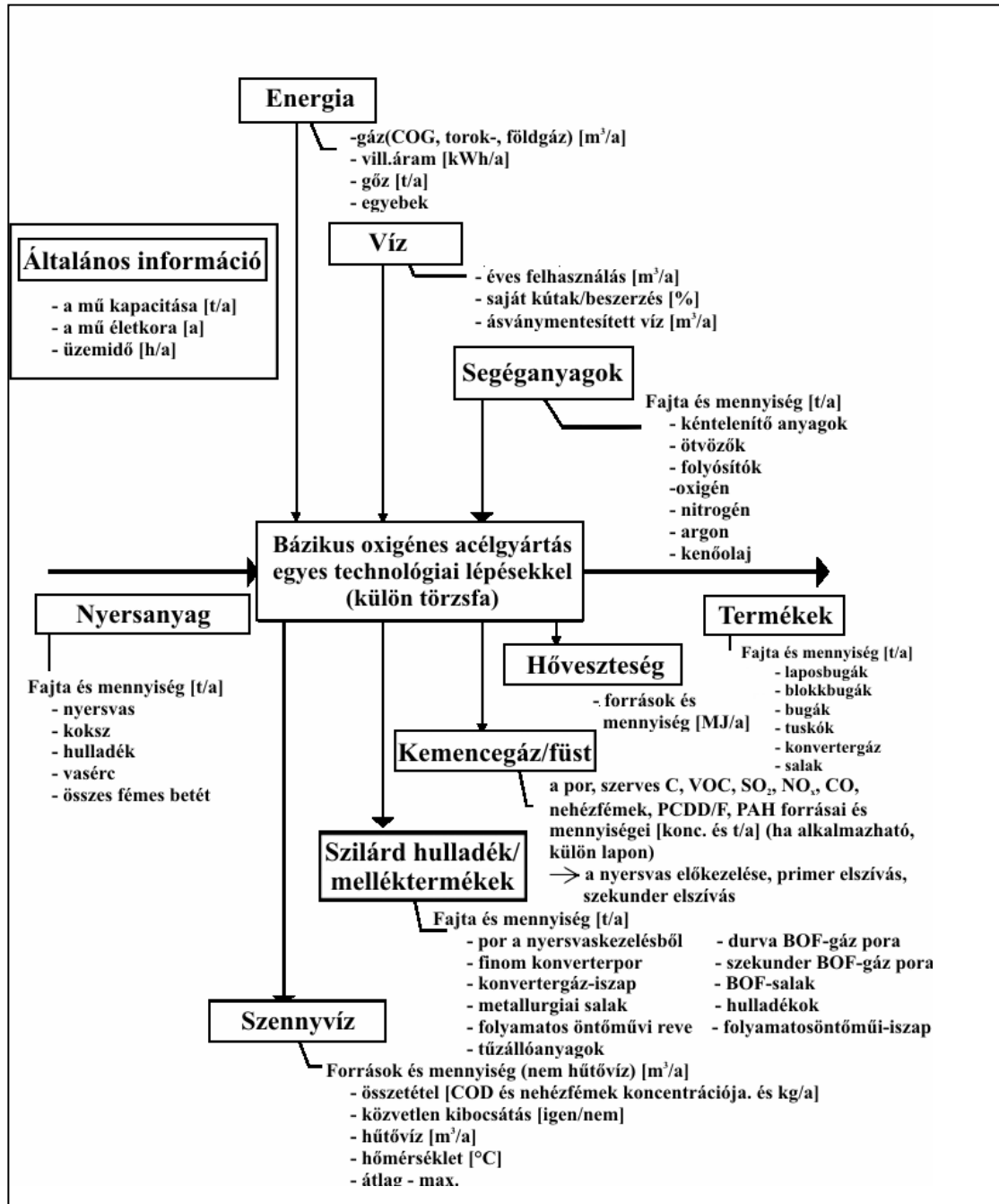
Az acél végleges minőségének beállítása után az *acél leöntése* következik. Ez ma már *folyamatos öntéssel* történik. A 8.8. ábra egy folyamatos öntőmű vázlatos rajzát mutatja.

8.8.ábra: Folyamatos öntőmű vázlatos rajza a hevítő kemencével és a melegbeadagolású hengerművel

8.2 Jelenlegi emissziós és felhasználási szintek

A 8.9.ábra az oxigénes konverteracélgártás tömegáramáról ad áttekintést.

8.9.ábra: A bázikus oxigénes konverteracélmű tömegáramának áttekintése

Ezek alapján a fajlagos beviteli és kihozatali tényezőket ki lehet számítani. Négy különböző EU tagállamban működő négy konverteracélmű adataiból kiértékelt tényezőket a 8.2.táblázat foglalja össze.

Bevitel		Kihozatal			
Nyersanyagok			Termékek* ³	kg/t LS	1000.0
nyersvas	kg/t LS	820-980	Laposbugák		
hulladék		kg/t LS	170-255	Blokkbugák	
vasérc	kg/t LS	7 - 20	Bugák		
egyéb Fe-any.	kg/t LS	7 - 10	Tuskók		
kocsz	kg/t LS	0.02-0.48			
égetett mész	kg/t LS	30 - 55	<i>Energia</i>		
dolomit	kg/t LS	1.5 - 4	BOF-gáz* ⁴	MJ/t LS	(0)-650-840
ötvözők* ²	kg/t LS	3 - 9	Gőz* ⁵	MJ/t LS	(0)-20-270
Gáz,emissziók					
Oxigénm ³ /t LS	45 - 55	Por	g/t LS	15 - 80	
		Cr* ⁶	g/t LS	0.01-0.36	
		Cu* ⁶	g/t LS	0.01-0.04	
Energia		Pb* ⁶	g/t LS	0.13-0.9	
földgáz	MJ/t LS	20 -55	Mn* ⁶	g/t LS	<0.01-1.2
vill.áram	MJ/t LS	38 - 120	NO _x	g/t LS	5 - 20
			CO	g/t LS	1500-7960
			CO ₂ * ⁷	kg/t LS	11.2-140
Gőz	MJ/t LS	30 - 140	PAH* ⁸	mg/t LS	0.08-0.16
			PCDD/F	µg I-TEQ/t LS	<0.001-0.06
Sűrített levegő	Nm ³ /t LS	4 - 18			
Maradékok/melléktermékek					
		Kéntelenített			
		salak	kg/t LS	2.2 - 19.2	
Víz	m ³ /t LS	0.4 - 5	BOF-salak	kg/t LS	85 - 110
			Salak szek.		
			met.-ból	kg/t LS	2 - 16
			Kidobódások	kg/t LS	4 - 5
			Porok	kg/t LS	1.5 - 7
			Salak folyam.		
			öntésből	kg/t LS	4 - 5
			Hengerm.reve	kg/t LS	1.2 - 6
			Bont.törmelék	kg/t LS	0.8 - 5

Szennyvíz m³/t LS ?

Megjegyzés: LS = folyékony acél (nyersacél)

*1 különbséget kell tenni a nagy P-tartalmú (1.5-2.2%P) és a kis P-tartalmú (0.08-0.25%P) folyékony nyersvas között

*2 fontos ötvözők: Fe-Ti, Fe-W, Fe-Ni, Fe-V, Fe-Si és Fe-Mo

*3 a termékek összesítése (laposbugák, blokkbugák, bugák és tuskók)

*4 nulla a BOF-gáz felhasználatlansága esetén

- *5 a nagy érték a vissza nem fojtott elégetés és a füstgázokból hővisszanyerés révén gőztermelés esetén; nulla a a BOF-gáz hővisszanyerés nélküli teljes kinyerése esetén(nincs gőztermelés)
- *6 nagyobb érték a nemkielégítő szekunder porleválasztás esetén
- *7 nagy érték a BOF-gáz részbeni-teljes elégetése esetén
- *8 PAH a Borneff 6 szerint; adat csak két műből van

8.2. táblázat: Az EU négy különböző tagállamának négy konverteres acélművéből származó beviteli/kihozatali adatai

A fenti adatok 1996-ból származnak. Az emissziós adatok a korszerűsítés utáni helyzetre jellemzők. Nem állnak rendelkezésre információk az olyan meghatározási adatokra vonatkozóan, mint a próbavételi módszerek, az elemző eljárások, az időintervallumok, a számítási metódusok és a referencia-feltételek.

A 8.2. táblázat kiegészítésére a 8.3.táblázat foglalja össze a levegőbe kijutó poremisszió-tényezőket (a csökkentés után) az oxigénes konverteracélgártás egyes főbb műveleteire/forrásaira vonatkozóan.

	Műveletek/emisszióforrások	<i>Por</i>	
		[g/t LS]	
		n/r	x±s
konvertergáz	teljes elégetés* ²	13/10-200	66±78
	visszafojtott elégetés füstgáz visszanyerés nélkül* ³	17/15-190	74±65
	Visszafojtott elégetés füstgáz visszanyeréssel	13/1.5-16	8±4
Nem konverterből származó emissziók	folyékony nyersvas kéntelenítés* ⁴	26/1-7	
	foly.nyersvasátöntés* ⁵	1-17	
	BOF adagolás, csapolás, lesalakolás, és szek.emisszió fúvatás alatt	1-30	
	Szekunder-metallurgia* ⁶	0.1-10	
	Folyamatos öntés* ⁵	0.5-4	
	A "nem BOF-emissziók" összege* ⁷	20-80	

Megjegyzés: LS = folyékony acél (nyersacél); x±s = a standard eltérés középértéke (csak elegendő adat birtokában kiszámítva); n = adatok száma; r = adatok tartománya (min-max); n.r. = nem meghatározó; n/a = nem áll rendelkezésre

*1 adatok [WC Study, 1996]-ból, ha nincs más utalás

*2 három konverter 200 g por/t LS, a visszamaradó <50 g por/t LS értékkel

*3 három konverter 190 g por/t LS, egy 140 g por/t LS, a visszamaradó <100 g por/t LS értékkel

- *4 két, nedves mosót vagy elektrosztatikus leválasztót alkalmazó mű túllépte az adott tartományt (15-30 g por/t LS); egyedi adatok nem állanak rendelkezésre
- *5 egyedi adatok nem állanak rendelkezésre
- *6 a szekunder metallurgiai műveletek kiterjednek az üstre, üstkemencére, BOF-ra és a többi berendezésre, az adagolást és csapolást is beleértve; öt BOF-mű jelentése szerint 15-20 g por/t LS emissziós tényezői vannak
- *7 az adatok az [EC Study, 1996]-ból, de korrigálva az [EUROFER BOF, 1997] adataival

8.3.táblázat: Levegőbe jutó poremissziók (csökkentés utáni) emissziós tényezői oxigén konverteracélművekre*1

A levegőbe jutó emissziók részletes áttekintését a 8.5.táblázat adja.

Komponensek	Fajlagos emissziós érték	Mértékegység
Primér BOF-gázáram		
- Teljes elégetés	2000-3000	Nm ³ /t LS
- Elfojtott elégetés	50-120	"
Szekunder elszívás árama	1300-4800	Nm ³ /t LS
Szilárd szemcse az oxigénfúvásból		
- csökkentés nélkül	15-20	kg/t LS
- primér BOF-gáz porleválasztás után	0.5-200	g/t LS
Szilárd szemcse adagolásból és csapolásból		
- csökkentés nélkül	200-1000	g/t LS
- szek.porleválasztás után	2-60	"
- nem fogta be az ernyő	25-100	"
(Nehéz) fémek		
Al	0.60-0.68	g/t LS
As	0.00-0.02	"
Cd	0.07-0.20	"
Cr	0.00-0.04	"
Cu	0.04	"
Fe	2.8-83	"
Hg	0.0-0.02	"
Mg	1.45-2.40	"
Mn	2.7-60	"
Pb	1.5-2.9	"
Zn	8.2	"
SO ₂	0.4-5.5	g/t LS
NO _x	5.0-20	"
CO	7.0-16	kg/t LS
Hidrogénfluorid*	0.008-0.01	g/t LS
PAH (Borneff 6)	0.08-0.16	mg/t LS
PCDD/F	<0.001-0.06	µg I-TEQ/t LS

Megjegyzés: LS = (nyers) folyékony acél

*amennyiben folyópátot (CaF₂) adagolnak folyósítóként a nyersvas kéntelenítésekor, a fluorid emissziók sokkal nagyobbak lehetnek

8.5.táblázat: Elfojtott elégetéssel működő oxigénes konverter levegőbe jutó fajlagos emissziói a tisztítás után, ha nincs más utalás - az [InfoMil, 1997] nyomán

A konverteres acélgártás szilárd hulladékai/melléktermékei a 8.6. táblázatban vannak összefoglalva.

Szilárd hulladék/melléktermék	Fajlagos mennyiség (tartomány) kg/t LS
Kéntelenítő salak	2 - 25
BOF salak	100-130
Kidobódások	4 - 10
Durva porok és iszapok a BOF-gáz kezelésből	3 - 12
Finom porok és iszapok a BOF-gáz kezelésből	9 - 15
Por a szekunder porleválasztásból	0.2 - 3
Salak a szekunder-metallurgiából	2 - 16
Salak a folyamatos öntésből	4 - 5
Reve a folyamatos öntésből	1.2 - 6
Bontási törmelék	0.8 - 6

Megjegyzés: LS = folyékony acél

8.6.táblázat: Az oxigénes konverteracélgártásból származó szilárd maradékok/melléktermékek jellege és fajlagos mennyisége - az [EUROFER BOF, 1997; Rentz, 1996] nyomán

Az oxigénes konverteracélgártás szilárd maradékainak zömét a salak adja. A konvertersalak kémiai összetételét a 8.8.táblázat foglalja össze.

Megnevezés	LD/AC	LD	AOD
CaO	50.0	50.0	53.0
SiO ₂	9.0	15.0	28.0
Al ₂ O ₃	<2	<2	3.0
MgO	<3	<3	5.0
Összes Fe	12.0	16.0	<2
Fémes Fe	<1	<1	<1
MnO	2.0	<4	<1
P ₂ O ₅	15.0	<2	<0.5
Cr ₂ O ₃	<1	<1	<2
Szabad CaO	<7	<10	<5
S	-	-	<1
CaO/SiO ₂	4	2.5	1.8

Megjegyzés: LD/AC = Linz-Donawitz/Arbed-CRM eljárás;

LD = Linz-Donawitz eljárás;

AOD = Argon - Oxigén - Dekarbonizálás

8.8. táblázat: Konvertersalakok kémiai összetétele tömegszázalékban - [Geiseler, 1991]

A konverteracélgártásból származó salakok, porok és iszapok felhasználásának szerkezetét a 8.A.táblázat mutatja be.

Szilárd hulladék/melléktermék	F e l h a s z n á l á s , %			
	Műben reciklálva	Külső felhasználásra	Eladva	Talajfeltöltésre
Salak a nyersvas kéntelenítésből	37	1	21	41
BOF salak	28	26	20	26
Por a száraz BOF gáztisztításból	55	33	0.3	12
Iszap a nedves BOF gáztisztításból	51	7		42

8.A.táblázat: Az oxigénes konverteracélgyártásból származó szilárd hulladékok/melléktermékek felhasználásának szerkezete az EU-ban - [EC Study, 1996]

8.3 A BAT meghatározásához figyelembeveendő technikák

Az elérhető legjobb technikák az alábbiak:

A folyamatba épített eljárások:

- energiavisszanyerés a BOF-gázból,
- a hulladék cinktartalmának csökkentése,
- fúvatás alatti acélpróbavétel és elemzés.

A technológiai lánc végén alkalmazott technikák:

- primér porleválasztás,
- szilárd szemcse-csökkentés a nyersvaselőkezelésből,
- szekunder porleválasztás,
- por meleg brikettálása és reciklálása,
- a nedves porleválasztóból származó szennyvíz tisztítása és
- a folyamatos öntőműről származó szennyvíz tisztítása.

Alapjában véve két módszert lehet alkalmazni a *konverter(BOF)-gáz energiavisszanyerésére*:

1. A BOF-gáz elégetését a gázvezetékben és azt követően az érzékelhető hő visszanyerését füstgázkazánban. Az összes energiakihozatal 10-30%-át (0.1-0.3 GJ/t LS) lehet visszanyerni a füstgázkazánban.
2. A BOF-gáz elégetésének elfojtását és a gáztartályokban tárolását a későbbi felhasználása céljából. Ilyenkor további 50-90%-ot lehet visszanyerni kémiai energiaként.

Az összes energiavisszanyerés az elfojtott elégetés, a BOF-gáz visszanyerés és az érzékelhető hő füstgázkazánban történő visszanyerése révén akár 90%-ot is elérheti.[Arimitsu, 1995; Joksch, 1995].

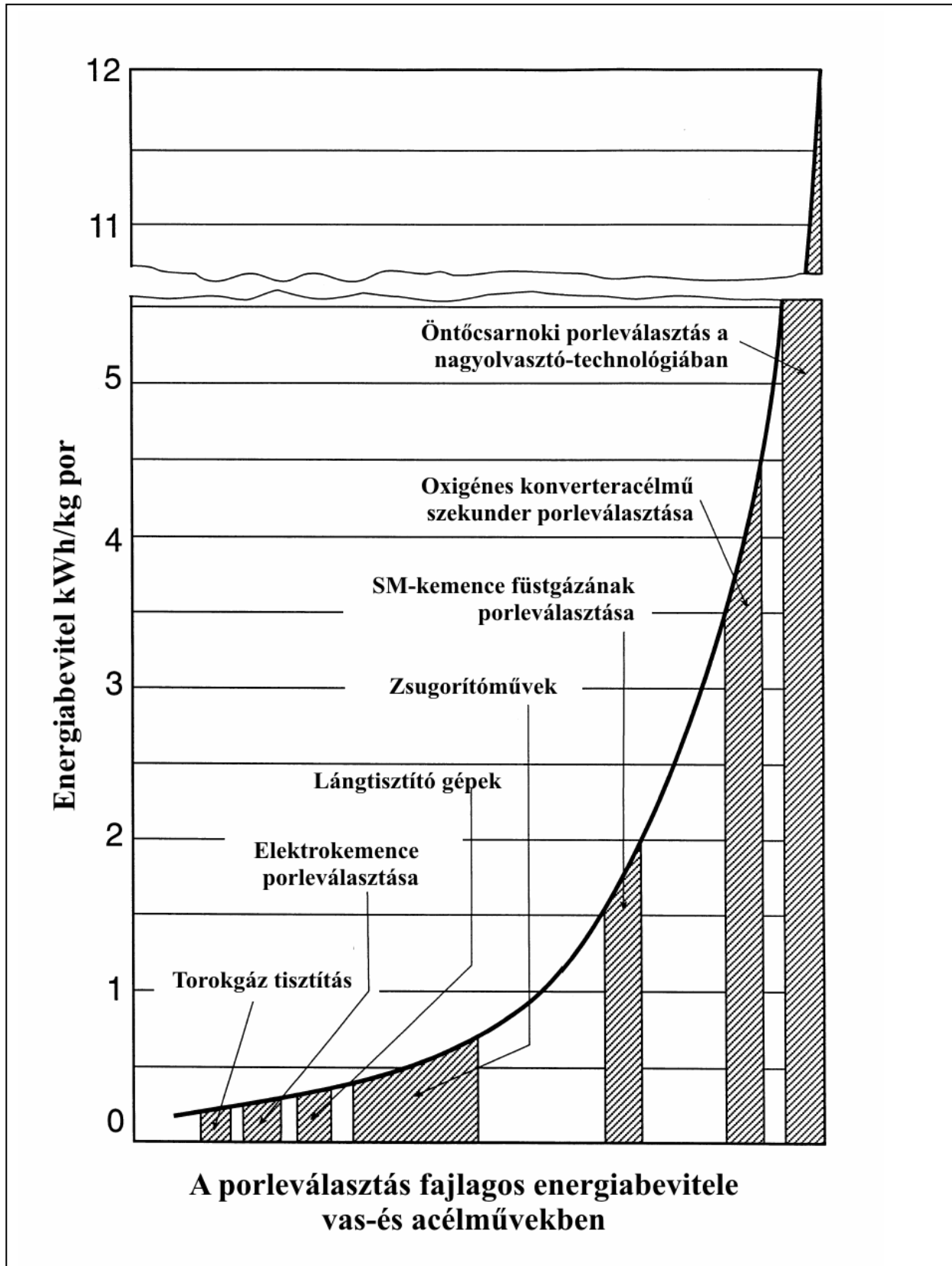
Az elfojtott elégető rendszer becsült beruházási költsége 5 - 25 Ecu₁₉₉₆/GJ. A megtérülési idő akár egy év is lehet.

A primer porleválasztás beruházása 24 - 40 MEcu₁₉₉₆ egy 1 mt/a termelésű acélműre. Az üzemköltség 2 - 4 Ecu₁₉₉₆/t LS.

A szilárd szemcsecsökkentés a nyersvaskéntelenítónél kb.10 MEcu1996-be kerül.

A szekunder füstgázok porleválasztásához szükséges fajlagos energia a 8.23.ábrán látható.

8.23.ábra. Fajlagos energiabevitel a porleválasztó műveletekhez az integrált acélművekben - [Phillip, 1987]

8.4 Következtetések

1. A szilárd szemcsés frakció csökkentése a folyékony nyersvas kezelése során (beleértve a nyersvas szállítását, kéntelenítését és lesalakolását) az alábbiak segítségével:

- hatékony gázelszívás,
- ezt követő tisztítás zsákszűrővel vagy elektrosztatikus porleválasztóval (ESP).
- 5-15 mg/Nm³ emisszió-koncentráció érhető el zsákszűrővel és 20-30 mg/Nm³ ESP-vel.

2. BOF-gáz visszanyerés és primer porleválasztás, az alábbiak alkalmazásával:

- elfojtott elégetés és
- száraz elektrosztatikus porleválasztás (új és meglevő üzemekben) vagy
- gázmosás (meglevő üzemekben).

Az összegyűjtött konvertergázt tisztítják és tárolják fűtőanyagként való felhasználás céljából. Bizonyos esetekben nem lehet gazdaságos vagy megfelelő energiagazdálkodás szempontjából nem kivitelezhető a BOF-gáz újrahasznosítása. Ezekben az esetekben a konvertergázt gőzfejlesztés céljából égetik el. Az elégetés jellege (teljes elégetés vagy elfojtott elégetés) a helyi energiagazdálkodástól függ.

Az összegyűjtött porokat és/vagy iszapokat a lehető legnagyobb mértékben reciklálni kell. Tekintettel kell lenni a por/iszap nagy cinktartalmára. Különös figyelmet kell szentelni a lándzsafűvőkákból származó szilárd részecskékre. Ezeket a nyílásokat az oxigénfűvítés alatt le kell fedni és ha szükséges, semleges gázt kell befűvteni a nyílásokon át a szilárd szemcsék szétosztatására.

3. Szekunder porleválasztás az alábbiak alkalmazásával:

Hatékony elszívás az adagolás és a csapolás alatt és ezt követően gáztisztítás zsákszűrővel vagy elektrosztatikus porleválasztóval, esetleg más, hasonló hatékonyságú technikákkal. A porleválasztás elérhető hatékonysága 90% körüli. Az elérhető visszamaradó portartalom 5 - 15 mg/Nm³ zsákszűrők esetében és 20 - 30 mg/Nm³ az elektrosztatikus szűrők használatakor. Figyelemmel kell lenni a por általában nagy cinktartalmára.

Hatékony elszívás a folyékony nyersvas átöntésekor, lesalakolásakor és a szekundermetallurgia alatt és az azt követő porleválasztás zsákszűrővel vagy más, hasonló hatékonyságú technikákkal. Ezekkel a műveletekkel min.5 g/t LS emissziós tényezőket lehet elérni.

Füst visszaszorítás semleges gázzal a folyékony nyersvas átöntésekor a füst/porképződés minimalizálása céljából.

4. A BOF-gáz primér nedves tisztításából származó, vízbe jutó emissziók csökkentése az alábbi intézkedésekkel:

- amennyiben a hely megengedi, száraz BOF-gáztisztítás,
- a mosóvíz lehető legnagyobb mértékű visszaforgatása,
- a szuszpendált szilárd részecskék koaguláltatása és üleptése; 20 mg/l szuszpendált szilárd anyag-szint érhető el.

5. A folyamatos öntőgép közvetlen hűtéséből a vízbe jutó emissziók csökkentése az alábbiakkal:

- a folyamat-és hűtővíz lehető legnagyobb mértékű reciklálása,
- a szuszpendált szilárd anyag koagulálása és üleptése,
- az olaj eltávolítása olajlehuzó tartályokkal vagy más hatékony eszközzel.

6. A szilárd hulladék minimalizálása.

A szilárd hulladék képződésével kapcsolatban a következő technikákat tekintik BAT-nak, csökkenő prioritási sorrendben:

- a hulladékképződés minimalizálása,
- a szilárd hulladékok/melléktermékek hatékony felhasználása; különösen a BOF-salak és a BOF-gáztisztításból származó durva és finom por visszaforgatása,
- az elkerülhetetlen hulladékok ellenőrzött tárolása.

Elvben az 1 - 6. pontokban felsorolt technikák mind az új, mind a meglévő berendezésekhez felhasználhatók (amennyiben nincsen kontraindikáció, és az említett előfeltételek megvannak).

8.5 A hazai helyzet

Hazánkban a dunaújvárosi DUNAFERR Rt működtet oxigénes konverteracélművet. A fajlagos emissziókat erre a területre vonatkozóan, a Magyar Vas-és Acélipari Egyesülés Műszaki Fejlesztési Irodájában, folyó év szeptemberében kidolgozott előterjesztés alapján a 8.B. táblázat foglalja össze.

Megnevezés	Mérték-	EU-felmérés	Magyar fajlagos	
		egység adatai szennyezések 2001-ben		
		Légszennyezés	g/t foly.acél	
Por		g/t	15 - 80	144
Cr		g/t	0.01 - 0.36	n.a.
Cu		g/t	0.01 - 0.04	n.a.
Pb		g/t	0.13 - 0.9	n.a.
Zn		g/t	-	n.a.
Mn		g/t	0.01 - 1.2	n.a.
NO _x		g/t	5 - 20	18
CO		g/t	1500-7960*	5249
CO ₂		kg/t	11.2 - 140**	n.a.
PCDD/F		µg I-TEQ/t	0.001-0.06	n.a.
PAH		mg/t	0.08 - 0.16	n.a.
Hulladékok/melléktermékek kg/t foly.acél				
Kéntelenítő salak		kg/t	2.2 - 19.2	n.a.
Konvertersalak		kg/t	85 - 110	86
Szekundersalak		kg/t	2 - 16	7
Konverterpor, iszap		kg/t	1.5 - 7	10
Fröccsenések		kg/t	4 - 5	n.a.
FAM salak		kg/t	4 - 5	n.a.
FAM reve		kg/t	1.2 - 6	2.9
Falazathulladék		kg/t	0.8 - 5	n.a.
Szennyvíz		m ³ /t	-	n.a.

4 EU ország konverteracélműveinek adatai alapján

* a kisebb érték a konvertergáz elégetése esetén érvényes

** a nagyobb érték a konvertergáz elégetése esetén érvényes

n.a. nincs adat

8.B.táblázat: Hazánk konverteracélgártására jellemző emissziós értékek 2001-ben

8.6 Kialakuló technikák és jövőbeni fejlesztések

A következő technikákat tekinthetjük kialakuló eljárásoknak:

- Végmérethez közeli alakra öntés és horizontális öntés.
- Zn-dús iszapok/porok feldolgozása.
- Új reagensek a kéntelenítéshez.
- Habosító technikák alkalmazása a nyersvas előkezeléséhez és az acél kikészítéséhez.
- A folyékony fém feletti levegő helyettesítése semleges gázokkal (CO₂, N₂)

Ezen eljárások közül a legnagyobb aktivitás a *Zn-dús iszapok/porok feldolgozásával* kapcsolatos.

A következő módszerek alkalmazhatók:

- Forgófenekű kemence-eljárás (Inmetco);
- Fluidágyas eljárás (Thyssen);
- Cirkuláló fluidágyas reaktor;
- Nagyturbulenciájú keverő eljárás;
- Plazma eljárás (Siromelt, Plasmelt);
- Többcélú oxigénes kupoló kemence.

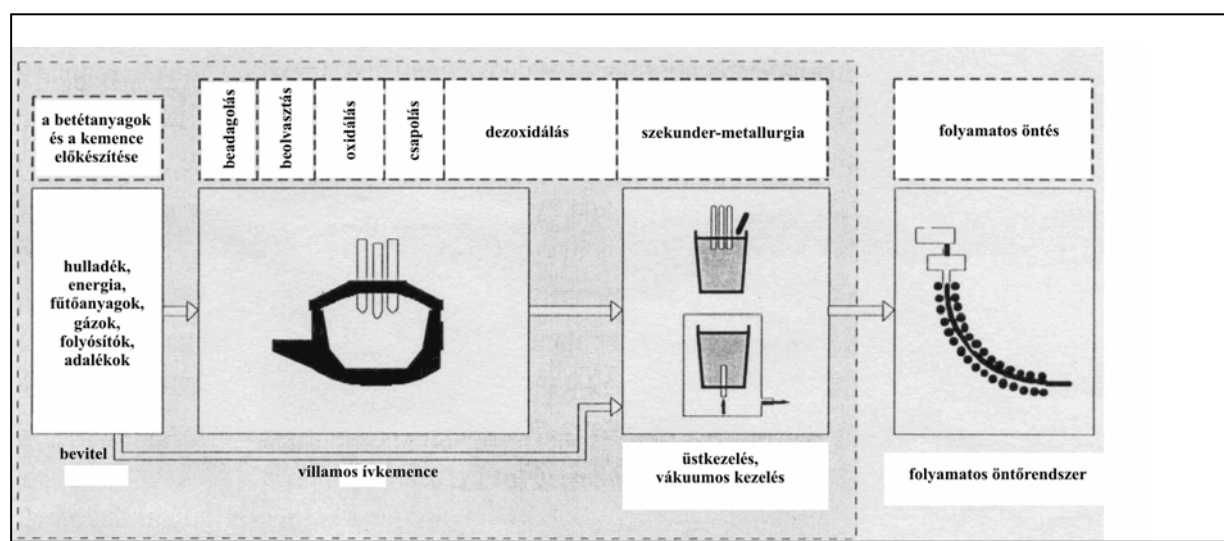
9 Elektroacélgártás és öntés

9.1 Alkalmazott eljárások és technikák

A vastartalmú anyagoknak, főleg a hulladékoknak ("ócskavasnak") közvetlen megolvasztása általában a villamos ívkemencékben (EAF) történik, amelyek egyre nagyobb szerepet töltenek be a korszerű acélművi koncepciókban. Az EU-ban az összes acéltermelés 35.3%-a elektroacél [Stat. Stahl, 1997].

Direkt redukált vasat (DRI) is egyre nagyobb mértékben használnak betétként az elektrokemencékben.

Az elektroacélgártás folyamatát a 9.3.ábra mutatja be.

9.3.ábra: Az elektroacélgártás folyamatának vázlatos áttekintése - [D Rentz, 1997]

A végtermékek vonatkozásában különbséget kell tenni a kereskedelmi, úgynevezett karbonacélok, valamint a gyengén ötvözött és az erősen ötvözött/rozsdálló acélok között. Az EU-ban az összes acéltermelésnek kb. 85%-a karbon-vagy gyengén ötvözött acél [EC Study, 1996].

Az utóbbi években egyre gyakrabban alkalmaznak az elektroacélművekben hulladékélelőmelegítést. Ehhez általában a kemencegázokat használják fel energiavisszanyerés céljából. Manapság az aknás technológia és a Consteel eljárás honosodott meg a gyakorlatban [Haissig, 1997]. 1998 októberében több mint 20 aknás kemence működött, ebből 8 Európában.

A hulladékélelőmelegítés aromás halogén szénvegyületek, pl. poliklór dibenzo-p-dioxinok és -furánok (PCDD/F), klórbenzolok, poliklór-bifenilek (PCB), valamint policiklusos aromás szénhidrogének (PAH) és a hulladék festék-, műanyag-, kenőanyag vagy egyéb szerves szennyezésének részleges elégéséből származó égéstermékek nagyobb emissziójához vezethet. Ezek képződését csökkenteni lehet a kemencén belüli, oxigénégők segítségével megvalósított utóégetésével.

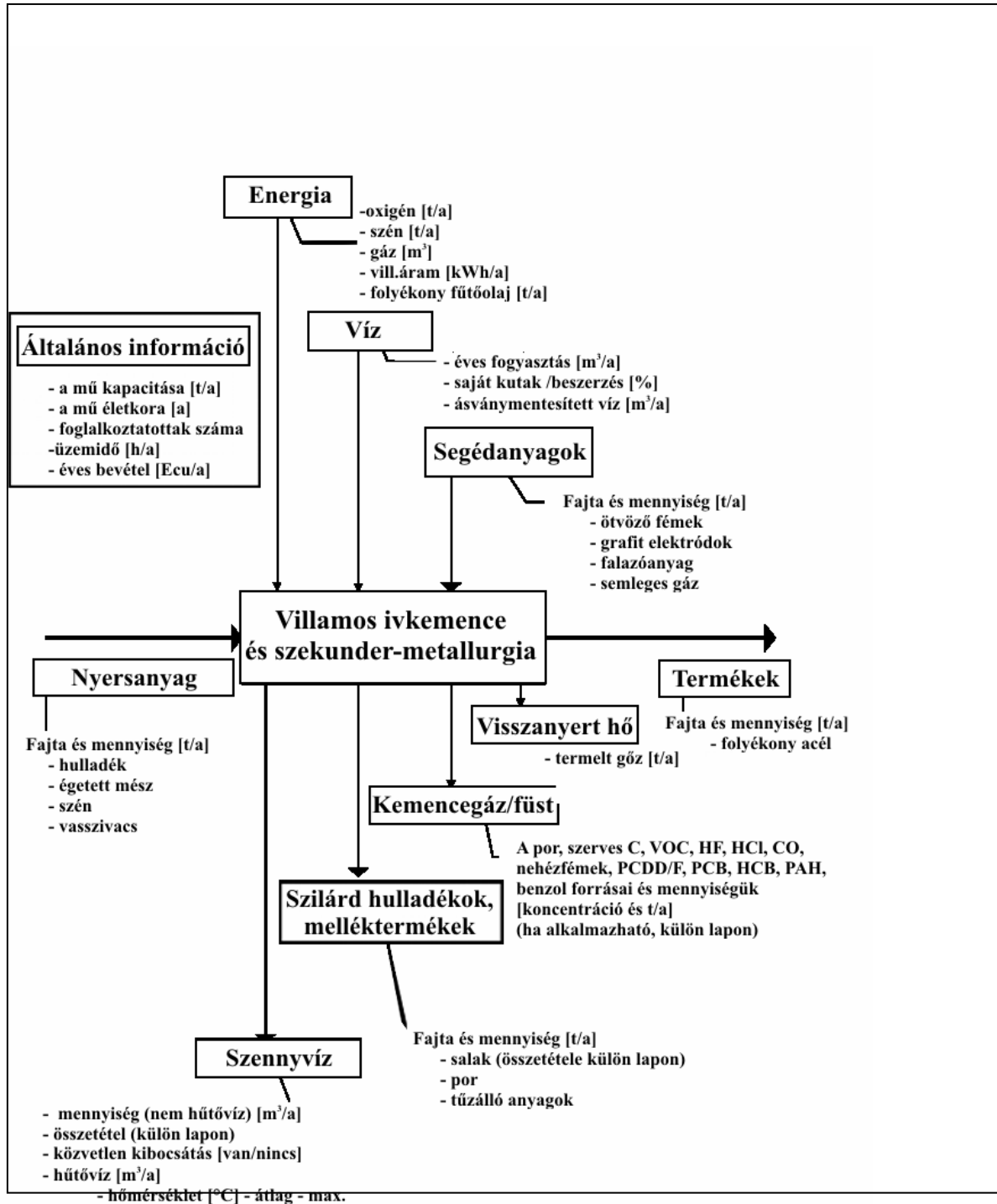
Az elektroacélgártás az alábbi technológiai lépésekből áll:

- betét beadagolása,
- beolvasztás és kikészítés,
- acél és salak csapolása,

- szekunder metallurgia,
- az acél folyamatos leöntése.

9.2 Jelenlegi felhasználási és emissziós szintek

A villamos ívkemence tömegárama a 9.5.ábrán látható.

9.5.ábra:A villamos ívkemence tömegáramának áttekintése

Ennek alapján ki lehet számítani a fajlagos beviteli és kihozatali tényezőket. Ilyeneket mutat be a 9.1.táblázat.

Bevitel	Kihozatal			
Nyersanyagok	Termékek			
hulladék kg/t	1080 - 1130	foly.acél(LS)	kg	1000.00
égetett mész	kg/t	30 - 80	<i>Emissziók</i> ^{*3}	
szén kg/t	13 - 15	por	g/t	1-780 ^{*4}
grafit elektród	kg/t	1.5-4.5	Hg	mg/t 6-4470 ^{*5}
bélés kg/t	1.9-25.1	Pb	mg/t	16-3600 ^{*6}
foly.nyersvas ^{*1}	kg/t		Cr	mg/t 8-2500 ^{*7}
DRI ^{*2} kg/t		Ni	mg/t	1-1400 ^{*8}
nyersvas ^{*2}	kg/t		Zn	mg/t 280-45600 ^{*9}
		Cd	mg/t	<1-72 ^{*10}
		Cu	mg/t	<1-460 ^{*11}
<i>Energia</i>		HF	mg/t	<700-4000 ^{*12}
összes energia	MJ/t	2300-2700	HCL	mg/t 800-9600 ^{*12}
villamos áram	MJ/t	1250-1800	SO ₂	g/t 24-130 ^{*12}
oxigén m ³ /t	24-47	NO _x	g/t	120-240 ^{*13}
		CO	g/t	740-3900 ^{*12}
Víz	zárt hűtőlánc	TOC	g C/t	16-130 ^{*14}
		benzol	mg/t	170-4400 ^{*12,15}
		klórbenzol	mg/t	3-37 ^{*16}
		PAH ^{*17}	mg/t	3.5-71 ^{*18}
		PCB ^{*19}	mg/t	1.5-45 ^{*20}
		PCDD/F	µg I-TEQ	0.07-9 ^{*21}
		Szil.hull/mellékterm.		
		kemencesalak	kg/t	100-150
		üstsalak	kg/t	10-30
		porok	kg/t	10-20
		tűzálló falazat	kg/t	2-8
		Zaj	dB(A)	90-125

Megjegyzés: LS = folyékony acél

*1 folyékony nyersvasat csak különleges esetekben használnak (kb.275 kg/t LS), ha kevés a hulladék

*2 DRI-t (direkt redukált vasat) és nyersvasat csak különleges esetekben használnak

- *3 ha csak koncentrációk állnak rendelkezésre, az emissziós tényezők $8000 \text{ Nm}^3/\text{t LS}$ -sel vannak kiszámítva [TWG, 1998]; a gyakorlatban a fajlagos áram 6000 és $16000 \text{ Nm}^3/\text{t LS}$ között jelentősen szórhat, amit figyelembe kell venni
- *4 az [EC Study, 1996] alapján az átlagos érték és a standard eltérés a poremissziókra (primer és szekunder) 38 műre $124 \pm 166 \text{ g/t LS}$; jól méretezett zsákszűrőkkel dolgozó művek $<20 \text{ g por/t LS}$ emissziós tényezőket érhetnek el [Theobald, 1995; UBA-BSW, 1996]
- *5 a Hg-emisszió erősen szórhat adagról adagra, az adatok [Theobald, 1995; UBA-BSW, 1996] alapján négy német műre (az átlag 370 Hg mg/t LS); egy dán műre [DK EAF, 1997] (az átlag 15 mg Hg/t LS); az adatok [Lindblad, 1998] nyomán (16 mérés 1994-1996 között 6 mg Hg/t LS átlaggal)
- *6 adatok 4 német műből [Theobald, 1995; UBA-BSW, 1996] (átlag 450 mg Pb/t LS); egy dán mű adatai [DK EAF, 1997] (átlag 700 mg Pb/t LS)
- *7 adatok 4 német műből [Theobald, 1995; UBA-BSW, 1996] (átlag 400 mg Cr/t LS)
- *8 adatok 4 német műből [Theobald, 1995; UBA-BSW, 1996] (átlag 140 mg Ni/t LS); adatok egy dán műből [DK EAF, 1997] (átlag: 280 mg Ni/t LS)
- *9 adatok 4 német műből [Theobald, 1995; UBA-BSW, 1996] (átlag 11400 mg Zn/t LS); adatok egy dán műből [DK EAF, 1997] (átlag: 5550 mg Zn/t LS)
- *10 adatok [Theobald, 1995] alapján: $<1-72 \text{ mg Cd/t LS}$ (átlag: 16 mg Cd/t LS); adatok [UBA-BSW, 1996]-ból: 8 mérés $4-37 \text{ mg Cd/t LS}$ között (átlag 25 mg Cd/t LS , egy kiugró értéket (180 mg Cd/t LS) nem vettek figyelembe; adatok egy dán műből [DK EAF, 1997] (átlag: 40 mg Cd/t LS)
- *11 4 mű átlaga 80 mg Cu/t LS [Theobald, 1995]
- *12 adatok 1 német műből (9 mérés) [UBA-BSW, 1996]
- *13 adatok 1 német műből (9 mérés) [UBA-BSW, 1996]; adatok Svédországból [Lindblad, 1998] több elektrokemencéből (17 mérés 1985-1993 között): $22-680 \text{ g NO}_2/\text{t LS}$
- *14 TOC=összes szerves karbon; adatok [Werner, 1997; Theobald, 1995]-ből
- *15 9 mérés (átlag: $1920 \text{ mg benzol/t LS}$)
- *16 adatok [Lindblad, 1992] alapján: 20 mérés 9 műből (átlag: 22 mg/t LS) összes klórbenzollal, kivéve a monoklórbenzolt
- *17 az EPA 16 összege
- *18 adatok [Werner, 1997]-től: 9 mérés $3.5-71 \text{ mg PAH/t}$ között (átlag: 35 mg PAH/t LS); adatok [Lindblad, 1992]-től: 13 mérés 7 műből (értékek: $8/23/84/120/180/240/920 \text{ mg PAH/t LS}$)
- *19 PCB összes PCB-ként, (summaPCB $28+52+101+153+138+180$)x 5-ből számítva [UN-ECE, 1997] nyomán)
- *20 adatok [UBA-BSW, 1996]-ból: 9 mérés $1.5-16 \text{ mg PCB/t LS}$ (átlag: 7.8 mg PCB/t LS); adatok [Werner, 1997]-től: 9 mérés $2-45 \text{ mg PCB/t LS}$ között (átlag 17 mg PCB/t LS)
- *21 adatok 8 svéd műből: $0.2-9 \mu\text{g I-TEQ/t}$, $4 \mu\text{g I-TEQ/t LS}$ átlaggal [Lindblad, 1992]; adatok 4 német műből: $0.07-1.8 \mu\text{g I-TEQ/t LS}$ [Theobald, 1995]; adatok [LUA NRW, 1997]: $0.3-5.7 \mu\text{g I-TEQ/t LS}$; adatok egy dán elektroacélműből $1.7 \mu\text{g I-TEQ/t LS}$ átlaggal [EC EAF, 1997]

9.1.táblázat: Beviteli/kihozatali adatok karbonacélt gyártó villamos ívkemencékre vonatkozóan, a lábjegyzetekben megjelölt különböző referenciák alapján

Az elektroacélművekben az alábbi füstgáz-emissziókkal, szilárd hulladékokkal/melléktermékekkel, szennyvízzel és zajemissziókkal találkozunk:

- füstgázemissziók
- primer füstgázok
- közvetlenül a kemencétől összegyűjtött füstgáz
- közvetlenül a szekunder-metallurgiai folyamatokból összegyűjtött füstgázok
- szekunder füstgázok a hulladék szállításából és adagolásából, az acél csapolásából, a szekunder-metallurgiai csapolásból és a folyamatos öntésből
- füst a salak kezeléséből

szilárd hulladékok/melléktermékek

- salakok a karbon-, gyengén ötvözött/erősen ötvözött acélok gyártásából
- porok a füstgázok tisztításából
- tűzállótéglák

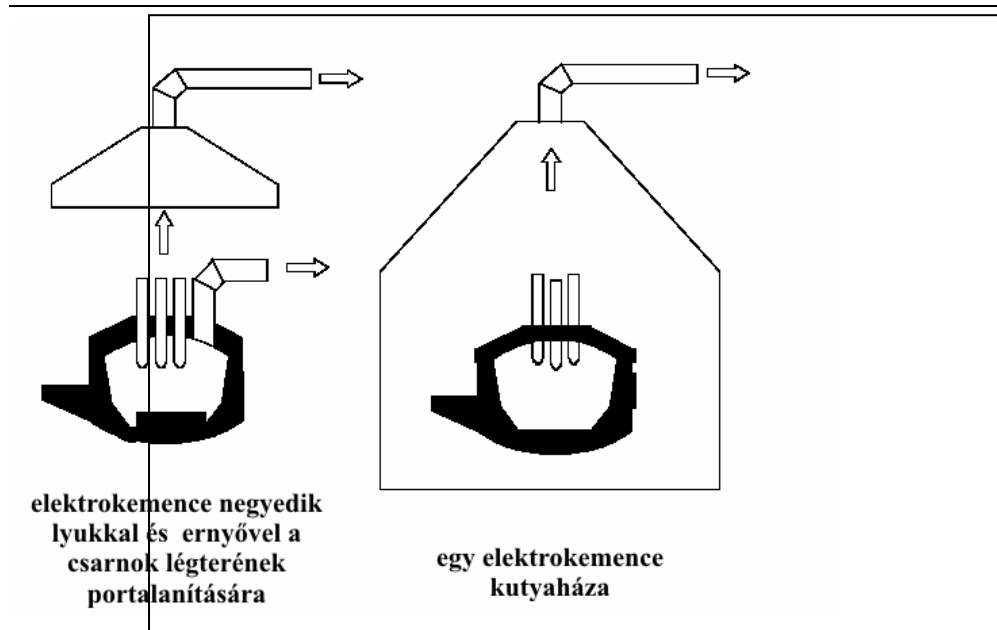
szennyvízemissziók az alábbiakból:

- a hulladéktérről származó csapadékvíz
- füstgázmosás
- folyamatos öntés

talajszennyezés

zajemissziók.

A primer füstgázok (kemencegázok) megközelítően 95%-át teszik ki az elektroacélmű összes emisszióinak [EC EAF, 1994]. Az alkalmazott elszívó rendszereket mutatja be a 9.6.ábra.

9.6.ábra: Az elektrokemence (EAF) porgyűjtő rendszere - [D Rentz, 1997] alapján

Az EU-ban működő 67 elektrokemence 53%-ában van negyedik tetőlyuk és csarnoktér-elszívás, 31%-ában csupán negyedik tetőlyuk, 13%-ában negyedik tetőlyuk és kutyaház és 3%-ában csak kutyaház.

A karbon- és gyengén ötvözött, valamint erősen ötvözött elektroacélok salakjainak kémiai összetételét a 9.4.táblázat tekinti át.

Megnevezés	Karbon-/gyengén ötvözött acél		Erősen ötvözött acél	
	Kemencesalak %	Üstsalak %	Kemencesalak ^{*2} %	
Fe _{össz}	10 - 32	<2 - 5	<2	
CaO	25 - 45	30 - 50	45	
CaO _{szabad}	<4	<10	<10	
SiO ₂	10 - 18	10 - 20	30	
Al ₂ O ₃	3 - 8	3 - 12	5	
MgO	4 - 13	7 - 18	7	
MnO	4 - 12	<1 - 5	2	
Cr ₂ O ₃	1 - 2	<0.5	3	
TiO ₂	0.3	n/a	n/a	
P ₂ O ₅	0.01 - 0.6	n/a	n/a	
Na ₂ O	0.46 ^{*1}	n/a	n/a	
K ₂ O	0.11 ^{*1}	n/a	n/a	
V ₂ O ₅	0.11 - 0.25	n/a	n/a	
ZnO	0.02 ^{*1}	n/a	n/a	
CuO	0.03 ^{*1}	n/a	n/a	
NiO	0.01 - 0.4	n/a	n/a	
S	0.02 ^{*1}	n/a	n/a	
C	0.33 ^{*1}	n/a	n/a	

*1csak egy műből vannak adatok; *2adat csak egy műből; n/a = nincs adat

9.4.táblázat: Karbon-és gyengén ötvözött elektroacél salakjainak kémiai összetétele - [Geiseler, 1991; Plöckinger, 1979; D Rentz, 1997; Heinen, 1997] nyomán

Az EU elektroacélműveiben keletkező salakok mennyiségéről és felhasználásáról a 9.5.táblázat ad tájékoztatást.

Acélfajta	Összes salakmenny. kt/a	Művi Reciklálás		Külső felhasználás		Eladva más cégnek		Talajfeltöltésre és tárolásra	
		kt/a	%	kt/a	%	kt/a	%	kt/a	%
Karbonacélok	1796	45.1	2.5	494.8	27.6	13.7	0.8	1242	69.2
Gyengén ötv.	444	-	-	61.6	13.9	108.0	24.4	261	58.9
Erősen ötv.ac.	461	81.4	17.7	68.0	14.8	160.0	34.7	156	33.9
Összesen	2700	126.5	4.7	624.4	23.1	281.7	10.4	1659	61.4

9.5.táblázat: Az elektroacélgártás salakjainak felhasználása az EU-ban; az adatok 57 műből származnak, salaktermelésük 2.7 Mt/a(133 kg/t LS) - [EC Study, 1996]

Az EU 67 művében összegyűjtött primer és szekunder gázokból a gáztisztítással nyert por 64%-át irányították talajfeltöltésre, 24%-át külső felhasználásra, 5%-át tárolták és 4%-át reciklázták [EC Study, 1996].

A 9.7.táblázat a EAF-filterporok Zn-tartalmának visszanyerési arányáról ad tájékoztatást az EU területére vonatkozóan.

Államok	Összes por-Mennyiség t/a	A Waelz-eljárással kezelt mennyiség t/a	Százalék %	A visszamaradó por felhasználása
Ausztria és Svájc	30000	25000	83	talajfeltöltés
Benelux	65000	55000	85	talajfeltöltés
Dánia	12000		100	-
Franciaország	90000	30000	33	talajfeltöltés
Németország	150000	105000	70	talajfeltöltés, bányatömedékelés
Olaszország	180000	80000	44	talajfeltöltés és reciklás
Skandinávia	30000	10000	33	talajfeltöltés és tárolás a jövőbeni reciklásra
Spanyolo. és Portugália	120000	25000	20	talajfeltöltés
UK	65000	0	0	talajfeltöltés
Összesen	730000	330000	45	

9.7.táblázat: A cink visszanyerő Waelz-eljárással kezelt EAF-szűrőpor (karbon-és gyengén ötvözött acéltermelésből) aránya és felhasználása 1997-ben az EU tagállamaiban - [Hoffmann, 1997]

A *zajemisszió* a hagyományos ívkemencénél átlagosan (olvasztás és kikészítés). $L_{WA} = 118-133$ dB(A) a >10 t-s kemencékre és $L_{WA} = 108-115$ dB(A) a <10 t-s kemencékre. A fajlagos transzformátorkapacitás határozza meg a zajemisszió szintjét. Ez elérheti az $L_{WA} = 127$ dB(A) szintet is.

9.3 A BAT meghatározásakor figyelembe veendő technikák

A folyamatba integrált intézkedések:

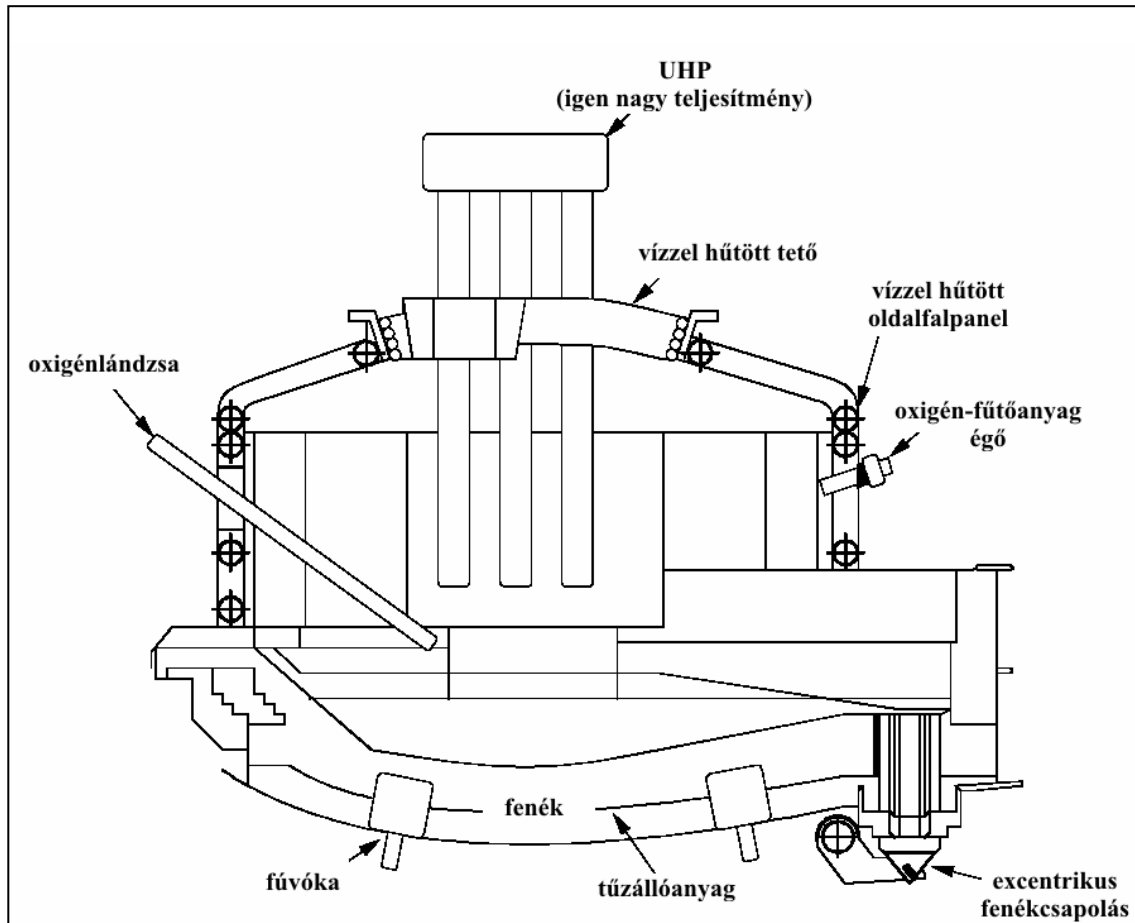
- EAF-folyamatoptimalizáció,
- hulladékélelőmelegítés,
- zártláncú vízhűtő rendszer.

A technológiai lánc végén alkalmazott technikák:

- korszerűsített emisszió-gyűjtő rendszerek,
- hatékony utóégetés fejlett füstgáztisztítással kombinálva,
- lignitkorsz-por befűtatása füstgázkezelésre,

- elektrokemence -salak reciklálása és
- elektrokemence -por reciklálása.

Az *elektroacélgártás folyamatának optimalizálása* során egyre növelik a teljesítményt és csökkentik a fajlagos energiafogyasztást. Néhány fontosabb technikát foglal össze a 9.14. ábra

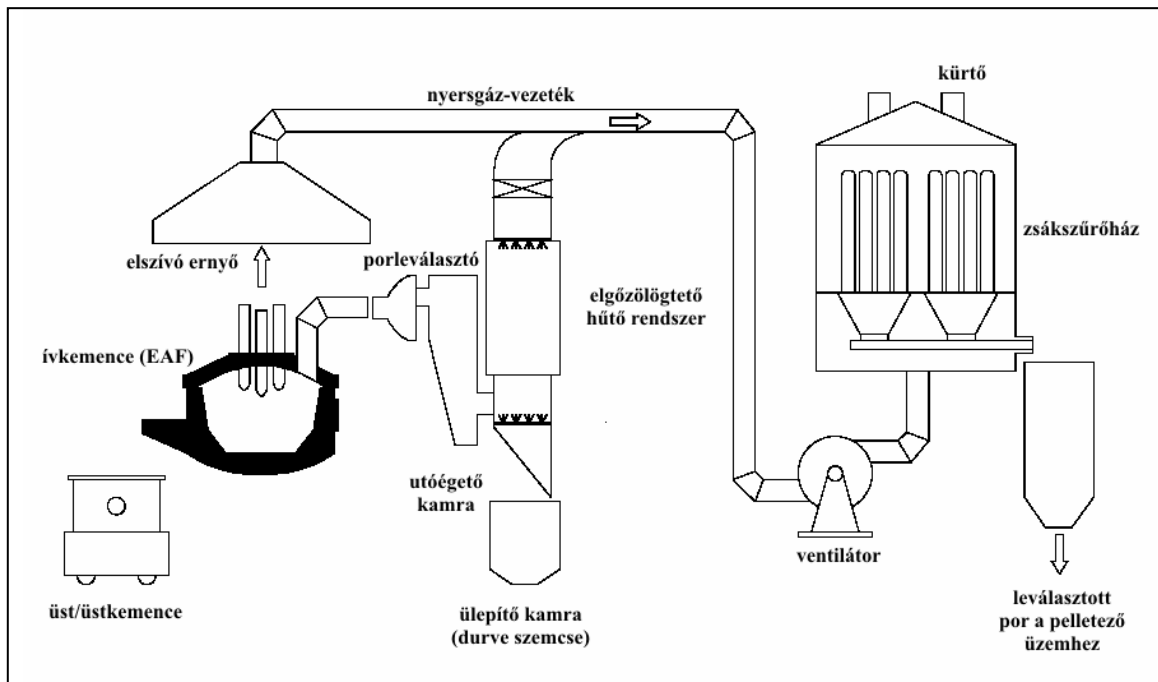
9.14. ábra: A villamos ívkemence (EAF) vázlatos képe és utalások az optimalizáló módszerekre - [D Rentz, 1996]

Az optimalizálás főbb módszerei az alábbiak:

- UHP (igen nagy teljesítményű) kemence-technológia,
- vízzel hűtött oldalfalak és tető,
- oxigén-fűtőanyag égők és oxigénes fűvadás,
- fenékcsapoló rendszer,
- habos salak-gyakorlat,
- üst- vagy szekunder-metallurgia és
- automatizálás.

A *hulladékélelőmelegítés* a füst(kemence)gázokat használja fel fűtőanyagként. A korszerű megoldás az aknás kemence-módszer, amely a hulladéknak legalább 50%-át melegítheti elő, míg a reteszes aknás megoldás a teljes hulladékmennyiség előmelegítését teszi lehetővé [Voss-Spilker, 1996].

A füst(kemence)gázok hatékony utóégetése és korszerű tisztítása vázlatosan a 9.18. ábrán látható.

9.18.ábra: A primer füst(kemence)gáz utóégetése az ívkemencéhez kapcsolódó vezetékrendszerben és az ezt követő gyors hűtése - [D-Rentz, 1997]

9.4 Következtetések

Az elektroacélgyártáshoz és a folyamatos öntéshez az alábbi technikák tekinthetők BAT-nak:

1. Hatékony porösszegyűjtés
  - közvetlen kemencegáz elszívás (a negyedik vagy második tetőlyukon) és ernyőrendszerek *vagy*
  - kutyaház és ernyőrendszer *vagy*
  - teljes csarnokelszívás.

Az elektrokemencéből származó primer és szekunder emissziók legalább 98%-os összegyűjtési hatékonysága érhető el.
2. Füstgázpor-leválasztás az alábbiak alkalmazásával:
  - jól méretezett zsákszűrő az új üzemek számára, amely kevesebb, mint 5 mg por/Nm³ emissziót tesz elérhetővé és kevesebb, mint 15 mg por/Nm³ emissziót a meglévő üzemekben, mindkét értéket napi középértékként meghatározva.
  - A portartalom csökkentése egyben a nehézfém-emissziók csökkentését is jelenti, kivéve a gázfázisban jelenlevő nehézfémeket, mint pl. a higanyt.
3. A szerves klórvegyületek, különösen a PCDD/F és PCB emissziók csökkentése az alábbiakkal:
  - megfelelő utóégetés a füstgázvezeték-rendszerben vagy külön utóégető kamrában és ezt követő gyors hűtés az újabb vegyületképződés megelőzésére *és/vagy*
  - lignitpor befűvatása a vezetékbe a zsákszűrő előtt 0.1 - 0.5 ng I-TEQ/Nm³ emisszió-koncentráció érhető el a PCDD/F-re.
4. Hulladék-előmelegítés (3.-mal kombinálva) a primer kemencegáz érzékelhető hőjének visszanyerése céljából:
  - a hulladék egy részének előmelegítésével kb. 60 kWh/t takarítható meg, a teljes hulladékmennyiség előmelegítése esetében pedig akár 100 kWh/t folyékony acél is megtakarítható. A hulladék-előmelegítés alkalmazhatósága a helyi körülményektől függ és a helyszínen kell vizsgálat tárgyává tenni. A hulladék-előmelegítés alkalmazásakor figyelemmel kell lenni a szerves emissziók növekedésének lehetőségére.
5. Szilárd hulladékok/melléktermékek minimalizálása. A szilárd hulladékokra vonatkozóan a következő technikák tekinthetők BAT-nak csökkenő prioritási sorrendben:
  - a hulladék-képződés minimalizálása.
  - hulladék minimalizálása az elektroacélgyártás salakjának és szűrőporának reciklálásával; a helyi körülményektől függően a szűrőport a cinktartalom 30%-ra dúsulásáig lehet reciklálni; 20%-ot meghaladó cinktartalmú szűrőport a színesfémiparban lehet felhasználni.
  - az erősen ötvözött acélok gyártásából származó szűrőporokat az ötvözők visszanyerése céljából lehet kezelni.
  - az el nem kerülhető vagy nem reciklálható szilárd hulladék képződő mennyiségét minimálisra kell csökkenteni. Ha akadályokba ütközik a minimalizálás/újrahasznosítás, az ellenőrzött tárolás az egyetlen lehetőség.
6. Vízbe jutó emissziók:

- zártláncú vízhűtő rendszer a kemenceszerelvények hűtésére.
- szennyvíz a folyamatos öntéstől:
- a hűtővíz lehető legnagyobb mértékű reciklálása.
- a szuszpendált szilárd részecskék ülepitése.
- az olaj eltávolítása lehúzó tartályba vagy más hatékony eszközbe.

Az 1 - 6. pontokban felsorolt módszerek elvileg mind az új, mind a meglévő berendezésekhez alkalmazhatók az említett előfeltételek figyelembevételével.

9.5 A hazai helyzet

Hazánkban a Magyar Vas-és Acélipari Egyesülés tagvállalatai közül jelenleg a diósgyőri DAM Steel Rt. és az ózdi OAM Kft. működtet villamos ívkemencét, 80, illetve 60 t-s kapacitással. A MVAE Műszaki Fejlesztési Irodáján folyó év szeptemberében készült előterjesztés alapján a hazai elektroacélgártásra jellemző emissziós adatokat a 9.A.táblázat foglalja össze.

Mérték- Megnevezés	EU-felmérés adatai egység	Magyar fajl.szennyezések			
		2001-ben			
		DAM Steel Rt.	OAM Kft		
Légszennyezés	g/t foly.acél				
Por	g/t	124 - 166	166	77	
Pb	g/t	0.02	n.a.	n.a.	
Zn	g/t	0.2 - 45	n.a.	n.a.	
SO ₂	g/t	24 - 130	0	83	
NO _x	g/t	120 - 240	137	138	
CO	g/t	740 -3900	2882	3000	
PCDD/F	µg I-TEQ/t	0.07 - 9	n.a.	n.a.	
PAH	mg/t	0.5 - 456	n.a.	n.a.	
Hulladékok/mellék- termékek	kg/t foly.acél				
Kemencesalak	kg/t	100 - 150	158	230	
Szekundersalak	kg/t		10 - 30	14	30
Szállópor	kg/t	10 - 20	14	12	
Falazathulladék	kg/t		2 - 8	n.a.	n.a.
Szennyvíz	kg/t	zárt rendszer	n.a.	n.a.	

4 EU ország elektroacélműveinek adatai alapján

n.a. nincs adat

9.A.táblázat: Hazánk elektroacélgártására jellemző emissziók 2001-ben

9.6 Kialakuló technikák és jövőbeni fejlesztések

A fő fejlesztési irány:

- Hulladékválogatás
- Új kemencekoncepció

A szerves klórvegyületek, különösen a PCB emisszióit a hulladékkal való bevitel minimalizálásával lehet jelentősen csökkenteni. Számos háztartási készülék, olajégő, fluoreszkáló lámpa kis kondenzátora tartalmaz PCB-t. A kondenzátorok eltávolítása a zsugorító üzemek feladata volna, azonban jelenleg ezt a tevékenységet főleg költségessége miatt nem folytatják.

Az új kemencekoncepciók közül említésre méltó:

- a Comelt EAF és a
- Contiarc kemence.

A *Comelt ivkemence* egyenárammal és négy ferde elektróddal dolgozik [Berger, 1995]. A hulladék előmelegítése a tetőhöz kapcsolódó aknában megy végbe. Az eljárás előnyei:

- nagy termelékenység (45 percnél kisebb adagidő,
- az integrált hulladék előmelegítés révén is csökkentett összes energiafogyasztás (kb.360 MJ/t),
- az elektródfogyasztás kb.30%-os csökkentése,
- teljes kemencegáz-összegyűjtés és a kemencegázok mennyiségének max. 70%-os csökkentése,
- a karbantartási idő csökkenése az egyszerű szerkezet révén és
- a zajszint max. 15 dB(A)-el csökken.

A kísérleti Comelt kemencét a VAI telepítette Linzben az 50 t-s plazmakemence helyén.

A *Contiarc kemence* folyamatosan működő aknás berendezés egy egyen- és váltóárammal egyaránt működtethető központi elektróddal [Reichelt, 1996]. A hulladékot itt is kemencegázokkal melegítik elő. A kísérleti kemencét az RWTH Aachen állította fel.

10 Új/alternatív vasgyártó technikák

Vasat több mint 500 éve állítanak elő nagyolvasztóban. Ezalatt a kohót igen hatékony reaktorrá fejlesztették. Mégis vannak ma már más eljárások is, amelyek kihívást jelentenek a nyersvasgyártásra szolgáló nagyolvasztónak. A nyomást a következő szempontok gyakorolják az acél nagyolvasztóval kapcsolt előállítási módjára:

- a zsugorítóművek környezeti szempontjai,
- a kokszolóművek környezeti és gazdaságossági szempontjai,
- a nyersvastermelés viszonylagos rugalmatlansága és nagysága és a
- hulladékra alapozott és a DRI-EAF acélgyártó út növekvő versenyképessége.

A jövő primer vas-és acélgyártására vonatkozó elképzelés [Freuhan, 1993] szerint az alábbi két út áll előttünk:

- olvadékredukció - folyamatos oxigénes acélgyártás - továbbfejlesztett üst- és vákuumos finomítás - végmérethez közeli öntés *és/vagy*
- direkt redukció - elektrokemence - továbbfejlesztett üst- és vákuumos finomítás - végmérethez közeli öntés.

10.1 Direkt redukció

A direkt redukció (DR) szilárd primer vasat állít elő vasércet redukáló anyagokkal (pl. földgáz) való kezelése során. A szilárd terméket direkt redukált vasnak (DRI) nevezik és főleg elektrokemencék betétjeként használják fel. Az eljárás mintegy félévszázados és ezen időszak alatt számos módszer született. Jelenleg nem hozott még jelentős áttörést a fejlesztés. 1996/1997-ben mintegy 36.5 Mt direkt redukált vasat termeltek, ami a világ nyersvas-termelésének 4.4%-a.

A gyakorlatban három jelentősebb eljárás működik: a MIDREX, a HyL (I., II. és III.) és a FIOR.

Csak nemrég fejlesztettek ki öt eljárást. Ezek: FASTMET, IRON CARBIDE, CIRKORED, INMETCO és FINMET. A MIDREX eljárással 22.9 Mt/a-t és a HyL III-mal 6.9 Mt/a-t termeltek 1997-ben.

A direkt redukált vas egyik alternatívája a vaskarbid (Fe_3C), melyet szintén direkt redukcióval állítanak elő, de a termék kb. 90%-ban Fe_3C -ből áll. A viszonylag nagy, 6% körüli C-tartalom elégségesnek bizonyul az elektrokemence fajlagos áramfogyasztásának csökkentésére. Az első ipari méretű vaskarbid-gyárat 1995-ben állították fel Trinidadban, 300000 t kapacitással. A tényleges termelés 1998-ban 150000 t volt.

Környezeti hatás tekintetében a fő előnye a direkt redukciós üzemnek a nagyolvasztóval szemben, hogy földgázt vagy szenet használ fel és így nincs szükség kokszolókra, ezzel pedig jelentősen csökkennek az emissziók.

10.2 Olvadékredukció (SR)

Az olvadékredukció terméke folyékony nyersvas vagy (néhány esetben) folyékony acél. Számos olvadékredukciós eljárás van kifejlesztés alatt, azonban ipari méretekben csak a Corex-eljárást alkalmazzák.

A Corex-eljárás kétlépcsős technológia. Az első lépcsőben a vasércet egy aknás kemencében az olvasztó-elgázosításából származó gázzal előredukálják. Majd a második lépésben a redukált vasat az olvasztó-elgázosító egységben megolvasztják, majd a nagyolvasztóéhoz hasonló módon csapolják.

A Corex-eljárást a Voest-Alpine fejlesztette ki. 1989-ben Dél-Afrikában az ISCOR-nál állítottak fel egy 300000 t/a kapacitású egységet. Ezt követte a dél-koreai POSCO-nál 1996-ban felállított, 750000 t/a kapacitású mű telepítése. A drámai gazdasági helyzetre tekintettel az ISCOR 1997-ben leállította Pretoria Művét és a Corex üzemét a hazai és a nemzetközi piac nyersvasigényének kielégítésére használta. Újabb az ázsiai krízis nyomán időlegesen leállították a Corex üzemét.

A POSCO-nál felállított mű jelenleg darabos ércel és pellettel dolgozik.

Az emissziós szintek tekintetében előnyös a Corex eljárás, mivel szenet használ energiaforrásként, s így a kokszyártás emissziói nem terhelik a környezetet. Nem keletkezik az eljárás során kátrány, fenol, BTX, PAH, stb. Az exportgáz portartalma kevesebb, mint 5 mg/Nm³.

A beruházás költsége 195 Ecu₁₉₉₆/t folyékony nyersvas.

Az alábbi eljárások állnak fejlesztés alatt:

- HISMELT,
- DIOS,
- AISI-DOE/CCF és a
- ROMELT.

10.3 A hagyományos nagyolvasztó-út összehasonlítása a direkt redukciós és az olvadékredukciós úttal

A hagyományos nagyolvasztó-út, a direkt redukciós út és az olvadékredukciós út összehasonlítása a 10.4. táblázatban látható.

Jellegzetességek	Hagyományos Direkt redukció* ²	Olvadékredukció* ²
nagyolvasztó-út* ¹	(pl. MIDREX)(pl. Corex)	
Termelésnagyság kialakuló technológia-és forráshatékony út, min. 2Mt/a termeléssel. Még a legfontosabb vasgyártó eljárás.	Régóta bevált, energetikailag többsége gázra alapozott, a kapacitás 63%-a MIDREX. Jelenleg 1.3Mt/a a max. üzemkapacitás. A DRI általában az elektrokemence betétje.	A meglévő kapacitások még nincsenek kihasználva. Csak a Corex eljárás vált ipari módszerré. A legnagyobb művi kapacitás 700000 t/a.
Betétanyag	Szén Az antracittól a lignitig széles a skála.	Szén (ha használják) Szén Nemkokszolható szenek
Kokszolható szén Kokszdara és antracit a zsugorítóműbe. Szén a nagyolvasztóba fűvátáshoz (nem kokszolható szén is lehet).	Gáz A kéntartalom kicsi legyen a katalizátor mérgezésének megelőzésére és a termékminőség biztosítására.	Fémhordozók Darabos érc, zsugorítvány vagy pellet. Finomérc még nem használható
Befűvott anyagok Szén, olaj(fáradt is), földgáz és műanyag		

Jellegzetességek	Hagyományos	Direkt redukció* ²
<p>Olvadékredukció*²</p> <p>Fémhordozók Széles a minőségskála. darabos érc vagy pellet</p>	<p>Oxigén Kiváló minőségű (és így e-nergia) szükséges.</p>	<p>Nagymennyiségű</p>
<p>Energiaigény Jellemzően 17-18 GJ/t folyékony nyersvas. (gázalapú), 100%-darabosérc-alapon.</p>	<p>Jellemzően 10.5-14.5 szilárd DRI nergia jóváírásától függ.</p>	<p>Nehéz meghatározni, az eladott e-</p>
<p>Termékminőség Stabíl és kívánt minőség ha nincs passzivalva vagy brikettálva. Csúcsminőség a betét-minőségtől függ.</p>	<p>nyersvasával azonos.</p>	<p>A nagyolvasztó</p>
<p>Környezethatás eljárás Néhány SR eljárás kibocsátások: porok, VOC, PAH és sok szerves vegyület a kokszolóból. A zsugorítóművek kibocsátásai: SO₂, NO_x, por, VOC, PCB, PAH, PCDD/F, míg a nagyolvasztó port és SO₂-t bocsát ki az öntöcsarnokból. Az eljárás vízigénye nagy. Azonban ez az út sok olyan szilárd hulladék/melléktermék reciklálását biztosítja, amelyek sok DRI-eljárásban nem lehetséges. A kohó kéntelenítő képessége nagyobb kéntartalmú fűtőanyag és redukálóanyag felhasználását teszi lehetővé környezetbarát módon. A kohósalakot fel lehet használni útépitéshez, vagy salakcement gyártásához. Mindkét melléktermék környezetelőnye az, hogy csökkenti a primer aggregátigényt.</p>	<p>A környezetbe jutó vaspelletet használ, figyelembe kell venni a pelletezés kibocsátását. A DRI terméknek tipikusan 2-4% meddője további energiát igényel a feldolgozaskor és további környezetszennyezéssel kell számolni. A porkibocsátások hasonlóak a nagyolvasztóhoz, mivel a nyersanyagot rostálják a feldolgozás előtt. Szükség van a finomfrakció környezetkímélő feldolgozásának biztosítására, ha a DR-rel helyettesítik a hagyományos vasgyártást. NO_x-et bocsát ki a gázátalakítóegység fokozat. A legtöbb sikeres DR-eljárás földgázt használ, bár a szén marad az emberiség legnagyobb rendelkezésre álló energiaforrása. A fenntartható fejlesztés szellemében a gázt nagyértékű termékek előállításához kell megőrizni.</p>	<p>Mivel a legtöbb DR sok, hasznosítandó füstgázt termel. Az energiaigények és a CO₂ emissziók nagyobbak, mint a nagyolvasztó-útnál. Szükség van a finomfrakció környezetkímélő feldolgozásának biztosítására, ha az SR-rel helyettesítik a hagyományos vasgyártást.</p>

Beruházási költség	1150 MEu	3.5 Mt/a-	210 MEu	1.36 Mt/a-hoz	240 MEu	600 kt/a-
hoz (a zsugorítóművel és a kokszolóval együtt)			(megfelelő pellet vagy dara-	hoz (az oxigéngyár		
			rabos érc rendelkezésreál-	költségével együtt		
		lását feltételezve)	és darabos ércfelhasználást feltételezve)			

*1 kokszoló, zsugorítómű és nagyolvasztó;

*2 DR és SR kialakuló eljárások és a környezethatásokra vonatkozó összes adat még nem áll rendelkezésre

10.4.táblázat: A hagyományos nagyolvasztó-út összehasonlítása a direkt redukciós és az olvadékredukciós vasgyártással

11 Következtetések és ajánlások

Ez a fejezet a tanulmány összeállításának részhatárideit, az információk forrásait, az elérhető legjobb technikákat, a konszenzus mértékét és a jövőbeni tevékenységet tekinti át.

A rendelkezésre álló tanulmányok közül kiemeli a "Holland megjegyzések a primer vas és acél előállítására vonatkozó BAT-tal kapcsolatban" és kisebb mértékben a "Tanulmány a BAT-ra vonatkozóan az elektroacélgyártó iparban" című német dokumentumokat.

A vas-és acélgyártásra vonatkozó BREF (BAT Referencia Dokumentum) magasszintű konszenzusnak örvend.

A jövőbeni munkára vonatkozó ajánlások áttekintése kiemeli, hogy különösen annak a munkának kell megkezdődnie a lehető legkorábban, amely az adatok minősítésének megjavítását tűzi ki célul.

Tény ugyanis, hogy az EU-ban (és a világon) összegyűjtött adatok összehasonlíthatósága nem szavatolt, mivel különbözőek a mintavételi módszerek, az elemző eljárások, az időintervallumok, a számítási módszerek és a referenciafeltételek. Ennek következtében parancsoló az igény a sürgős harmonizálásra.

12 GLOSSZÁRIUM

12.1 Általános rövidítések

		Egységek	
AISI	Amerikai Vas és Acél Intézet	bar	bar
AS	Aktivált iszap	Bq	Bequerel
BF	Nagyolvasztó	°C	fok Celsius
BFG	Torokgáz (nagyolvasztóé)	EURO	európai pénznem
BOD	Biokémiai oxigénigény	g	gramm
BOF	Bázikus oxigénes konverter	J	Joule
BOF _{gas}	Oxigénes konverter(füst)gáz	h	óra
BTX	Benzol, toluol, xilol	I-TEQ	PCDD/F mérgezőhatás
CCM	Folyamatos öntőgép (öntómű)		egyenérték
CDQ	Száraz koksoltás	kWh	kilowattóra
COD	Kémiai oxigénigény	l	liter
COG	Kokszkemencegáz	m	méter
DCI	Direkt karbonbefúvatás	m ²	négyzetméter
DIOS	Direkt vasérc-olvadékredukció	m ³	köbméter
DRI	Direkt redukált vas	Nm ³	normál állapotú m ³ (273K, 1013 mbar
EURO	Európai pénzegység		
EOS	Optimális emissziójú zsugorítás	ppm	milliomodrész
ESP	Elektrosztatikus (por)leválasztó	ppmv	térfogatra vonatkozó
ETP	Elektrosztatikus kátrányleválasztó		milliomodrész
FB	Fluidágy	s	másodperc
FF	Szövetszűrő	t	tonna (1.10 ⁶ gramm)
HBI	Melegen brikettált vas	vol%	térfogatszázalék
MEEP	Mozgóelektródos elektrosztatikus leválasztó(tisztító)	Watt y	Watt év
MLSS	Kevert oldatban szuszpendált szilárd részecske	K a	Kelvin annum (év)
PAH	Poliaromás szénhidrogén		
PCDD/F	Poliklór-dibenzo-p-dioxinok/furánok		
pre-DN/N	Előzetes denitrálás/nitrálás	Átszámítások	
PCI	Szénporbefúvás	2.05 mg NO ₂ / Nm ³ = 1 ppmv NO ₂	
RAC	Regenerált aktivált koks	2.85 mg SO ₂ / Nm ³ = 1 ppmv SO ₂	
SS	Szuszpendált szilárd anyag	1 Watt = 1 J/s	
VOC	Illanó szerves vegyületek		

12.2 Emissziókra utaló mérőegységek:

1. Levegőbe jutó emissziók:

A vízgőztartalom levonása utáni, normál állapotú füstgáz (273 K, 1013 mbar) térfogategységére vonatkoztatott kibocsátott anyagok tömege, [g/Nm³], [mg/Nm³], [μg/Nm³], vagy [ng/Nm³] egységben kifejezve;

Az időegységre vonatkoztatott kibocsátott anyagok tömege, [kg/h], [g/h] vagy [mg/h] egységben kifejezve;

A kibocsátott anyagok tömegének aránya az előállított vagy feldolgozott termékek tömegéhez (felhasználási vagy emissziós tényezők), [kg/t], [g/t], [mg/t] vagy [μg/t] egységben kifejezve.

2. Vízbe jutó emissziók:

A szennyvíz térfogategységére vonatkoztatott kibocsátott anyagtömeg [g/m³], [g/l], [mg/l] vagy [μg/l] egységben kifejezve.